STOWARZYSZENIE
LIDER
POJEZIERZA
Lokalna Grupa Działania

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU
NA LATA 2014 – 2020

Załącznik nr 4 do Uchwały NR 02/VII/2023
ZARZĄDU STOWARZYSZENIA „LIDER POJEZIERZA" z dnia 19.10.2023

Opracowanie dokumentu zostało dofinansowane ze środków
Zarządu Województwa Zachodniopomorskiego

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

LEADER

Pomorze Zachodnie

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Przelewice, dn. 14 grudnia 2015 r.
(aktualizacja z dnia 19 października 2023 r.)

Spis treści

ROZDZIAŁ I. CHARAKTERYSTYKA LGD 3
I.1 Forma Prawna i nazwa Stowarzyszenia 3
I.2. Obszar 3
I.3. Potencjał LGD 5
I.3.1 Opis sposobu powstania i doświadczenie LGD 5
I.3.2 Opis sposobu powstania Strategii na lata 2014-2020 6
I.3.3 Doświadczenie LGD 6
I.3.4. Reprezentatywność LGD 9
3.3 Poziom decyzyjny – Rada 10
3.4. Zasady funkcjonowania LGD 12
3.5 Potencjał ludzki LGD (Rady, Zarządu, Biura i członków LGD) 13
ROZDZIAŁ II. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR 15
ROZDZIAŁ III. DIAGNOZA - OPIS OBSZARU I LUDNOŚCI 16
3.1 Grupy defaworyzowane i ich problemy 17
3.2 Gospodarka i przedsiębiorczość 18
3.3 Rynek pracy 20
3.4 Sektor społeczny i społeczeństwo obywatelskie 21
3.5 Problemy społeczne 22
3.6 Rybactwo i rynek rybny 23
3.7 Uwarunkowania przestrzenne i przyrodnicze 24
3.8 Zabytki i dziedzictwo kulturowe 25
3.9 Potencjał turystyczny 26
3.10 Produkty lokalne, tradycyjne i regionalne 28
3.11 Rolnictwo i rynek rolny 29
ROZDZIAŁ IV. ANALIZA SWOT 30
ROZDZIAŁ V. CELE I WSKAŹNIKI 33
ROZDZIAŁ VI. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU 54
ROZDZIAŁ VII. PLAN DZIAŁANIA 55
ROZDZIAŁ VIII. BUDŻET LSR 66
ROZDZIAŁ IX. PLAN KOMUNIKACJI 68
X. INNOWACYJNOŚĆ 77
X.1 Innowacyjność podejścia w ramach LSR 77
X.2 Innowacyjność przedsięwzięć w ramach LSR 78
ROZDZIAŁ XI. ZINTEGROWANIE 82
ROZDZIAŁ XII. MONITORING I EWALUACJA 95
ROZDZIAŁ XIII. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO 97
Załączniki do LSR 118
1. **Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.**2. **Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.**3. **Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.**4. **Błąd! Nie zdefiniowano zakładki.**

WYJAŚNIENIE SKRÓTÓW:

DG AGRI - Dyrekcja Generalna ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich
DG EMPL - Dyrekcja Generalna ds. Zatrudnienia
DG MARE - Dyrekcja Generalna ds. Gospodarki Morskiej i Rybołówstwa
DG REGIO - Dyrekcja Generalna ds. Polityki Regionalnej
EFMR - Europejski Fundusz Morski i Rybacki
EFRR - Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFRROW - Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich
EFS - Europejski Fundusz Społeczny
EFSI - Europejskie Fundusze Strukturalne i Inwestycyjne

LEADER - działanie LEADER w PROW 2014-2020
Leader - oś 4 Leader w PROW 2007-2013
LGD - lokalna grupa działania
LGR - lokalna grupa rybacka
LSR- strategia rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność
LSROR - lokalna strategia rozwoju obszarów rybackich
OECD - Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju
OW - operacja własna
PG - projekt grantowy
PO RYBY 2014-2020 - program operacyjny „Rybactwo i Morze" na lata 2014-2020
PROW - program rozwoju obszarów wiejskich
Rada – Rada LGD
RLKS - rozwój lokalny kierowany przez społeczność, w przypadku EFRROW jest to działanie LEADER
Rozporządzenie 1303/2013 – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013 r., str. 320, z późn. zm.)
Rozporządzenie 1305/2013 - rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające 4 rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 (Dz. Urz. UE L 347 z 20.12.2013 r., str. 487, z późn. zm.)

Rozporządzenie 508/2014 - rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 508/2014 z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenia Rady (WE) nr 2328/2003, (WE) nr 861/2006, (WE) nr 1198/2006 i (WE) nr 791/2007 oraz rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1255/2011 (Dz. Urz. UE L 149 z 20.5.2014 r., str. 1)
RPO - regionalny program operacyjny
SW - samorząd województwa, reprezentowany przez Zarząd Województwa
Ustawa o rozwoju lokalnym - ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. poz. 378)
WZC - walne zebranie członków

Program – PROW i PO Rybactwo i Morze

ROZDZIAŁ I. CHARAKTERYSTYKA LGD

I.1 Forma Prawna i nazwa Stowarzyszenia

Lokalna Grupa Działania jest stowarzyszeniem posiadającym osobowość prawną, które przyjęło oficjalnie nazwę ***Lider Pojezierza*** i zostało zarejestrowane w dniu 15 marca 2006 r. w Krajowym Rejestrze Sądowym pod numerem 0000252730. Od tego czasu LGD prowadzi swoją działalność nieprzerwanie. Siedziba stowarzyszenia mieści się w województwie zachodniopomorskim, w miejscowości Barlinek. Dane adresowe LGD Lider Pojezierza: ul. Szosowa 2 , 74-320 Barlinek, tel.: 095 746 03 60, fax: 095 746 03 60, e-mail: lgd@liderpojezierza.pl, strona internetowa: www.liderpojezierza.pl.

I.2. Obszar

Obszar objęty LSR to teren działania LGD „Lider Pojezierza" **obejmujący 13 gmin z obszaru 4**

powiatów (choszczeńskiego: gminy Bierzwnik, Krzęcin, Recz, Choszczno i Pełczyce, myśliborskiego: gminy: Myślibórz, Dębno, Barlinek, Nowogródek Pomorski, Boleszkowice, pyrzyckiego: Lipiany i Przelewice, gryfińskiego: Trzcińsko Zdrój), co razem daje obszar o powierzchni **2616,49 km^2**.

Dochód podatkowy gminy na 1 mieszkańca na obszarze LSR (obliczony jako średnia z gmin tworzących obszar LSR) wynosi 3 403,00 zł. i jest niższy niż średni obliczony dla województwa zachodniopomorskiego, który wynosi 3 776,00 zł

Program PROW (EFRROW) realizowany będzie na terenie **całego obszaru LGD**. W gminach Krzęcin i Boleszkowice nie zdiagnozowano rybaków i nie są to obszary zależne od rybactwa, tak więc Program PO Rybactwo i Morze (PO RiM - EFMiR) będzie realizowany na obszarze 11 gmin.

Obszar realizacji LSR obejmuje liczbę mieszkańców większą niż liczba mieszkańców objętych LSR w latach 2007-2013 w województwie zachodniopomorskim (124 629 osób).

Liczba bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym na obszarze LSR przekracza liczbę bezrobotnych w relacji do liczby osób w wieku produkcyjnym w województwie zachodniopomorskim.

Tabela nr 1. Liczba bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym na obszarze LSR w relacji do liczby osób w wieku produkcyjnym w województwie zachodniopomorskim. Definicja Lokalnej Grupy Działania Lider Pojezierza, 2013 r.

	Nazwa gminy	liczba ludności ogółem	ludność w wieku produkcyjny	%	Bezrobotni	%	Typ gminy	Powierzchnia km 2	Obszar oddziaływania EFSI	Dochód na 1 mieszkańca
1.	**Barlinek**	19810	12792	65%	1102	9%	MW	258,72	**EFRROW EFMiR**	3094,90
2.	**Boleszkowice**	2937	1940	66%	159	8%	W	239,06	**EFRROW EFMiR**	3269,26
3.	**Bierzwnik**	4828	3085	64%	490	16%	W	130,49	**EFRROW**	3657,23
4.	**Choszczno**	22340	14459	65%	1588	11%	MW	246,31	**EFRROW EFMiR**	2751,56
5.	**Dębno**	20975	13499	64%	1273	9%	MW	318,43	**EFRROW EFMiR**	3604,68
6.	**Krzęcin**	3831	2534	66%	385	15%	W	140,26	**EFRROW**	3974,20
7.	**Lipiany**	6093	3922	64%	582	15%	MW	94,91	**EFRROW EFMiR**	2813,38

8.	**Myślibórz**	20584	13304	65%	1371	10%	MW	328,86	**EFRROW EFMiR**	3098,15
9.	**Nowogródek Pomorski**	3392	2230	66%	226	10%	W	145,9	**EFRROW EFMiR**	3795,58
10.	**Pełczyce**	8001	5178	65%	757	15%	MW	200,72	**EFRROW EFMiR**	3301,14
11.	**Przelewice**	5351	3503	65%	642	18%	W	162,01	**EFRROW EFMiR**	3885,35
12.	**Recz**	5693	3722	65%	684	18%	MW	180,37	**EFRROW EFMiR**	3334,71
13.	**Trzcińsko-Zdrój**	5628	3558	63%	458	13%	MW	170,45	**EFRROW EFMiR**	3658,67
	Razem	129463	**83726**	**65 %**	**9717**	**12 %**		**2 616,49**		
14.	**województwo zachodniopomorskie**	1718900	**1415000**	**82 %**	**111063**	**8%**				

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

I.3. Potencjał LGD

I.3.1 Opis sposobu powstania i doświadczenie LGD

Stowarzyszenie **„Lider Pojezierza”** jest **doświadczoną w realizacji projektów** Lokalną Grupą Działania, która w okresie programowania 2007-2013 LSR[1] realizowała LSR. **Stowarzyszenie współpracuje z wieloma podmiotami i instytucjami zajmującymi się rozwiązywaniem kluczowych dla regionu problemów społecznych i ekonomicznych**.

Członkiem Stowarzyszenia „Lider Pojezierza” uchwałą Zarządu nr XIII/01/2013 z dnia 23.10.2013 roku jest również **Lokalna Grupa Rybacka Stowarzyszenie „Partnerstwo Jezior”**. Stowarzyszenie LGR Partnerstwo Jezior brało udział w realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju Obszarów Rybackich w latach 2007-2013 zgodnie z Umową o warunkach i sposobie realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju nr 16/2/MRiRW-LGR/2011 z dnia 04.08.2011 roku.

Nadrzędnym celem utworzenia LGD było podjęcie działań na rzecz rozwoju obszarów

[1] na podstawie Umowy o warunkach i sposobie realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju nr 6933-UM1600002/09 z dnia 07.07.2009 roku

wiejskich gmin i powiatów, poprzez realizację oraz aktywne wsparcie innowacyjnych, spójnych i przemyślanych przedsięwzięć, przyczyniających się do zrównoważonego rozwoju i podnoszenia jakości życia ludności całego obszaru LGD.

Stowarzyszenie „Lider Pojezierza" powstało i zbierało ważne doświadczenia w trakcie realizacji projektu **„Strategia dla Pojezierza – zintegrowanie obszarów wiejskich dziewięciu gmin z południa województwa zachodniopomorskiego"** w ramach I schematu Pilotażowego Programu Leader+.

W ramach projektu powołano trzy zespoły robocze: **Zespół ds. Lokalnej Grupy Działania, Zespół ds. Strategii i tzw. Grupę Społeczną**. W zespołach tych znaleźli się przedstawiciele samorządu, organizacji pozarządowych i przedsiębiorców z dziewięciu gmin (Barlinek, Boleszkowice, Dębno, Krzęcin, Lipiany, Myślibórz, Nowogródek Pomorski, Pełczyce, Przelewice). Pierwszy zespół roboczy (**Zespół ds. LGD**) zajął się przygotowaniem wstępnej koncepcji działania LGD, a następnie pomógł wyłonić z Grupy Społecznej przyszłych członków LGD oraz, korzystając z pomocy prawnej, doprowadził do uchwalenia dokumentów konstytuujących LGD, czyli Stowarzyszenie „Lider Pojezierza".

Drugi zespół roboczy - **Zespół ds. Strategii** miał za zadanie przeprowadzenie procesu tworzenia i konsultacji **Zintegrowanej Strategii Obszarów Wiejskich Pojezierza Myśliborskiego (ZSROW)**. Zespół był odpowiedzialny za przeprowadzenie procesu opracowania strategii począwszy od zebrania danych, przeprowadzenia wstępnych analiz, aż do konsultowania przygotowanego przez ekspertów dokumentu. Zespół ds. Strategii wchodził w skład większego zespołu - Grupy Społecznej i kontynuował pracę po zakończeniu jej działań.

Z kolei **Grupa Społeczna**, czyli grupa, która przez cały czas trwania projektu była zaangażowana w pracę nad przygotowaniem Strategii, **została wybrana w trakcie przeprowadzonych w Barlinku, Dębnie i Przelewicach warsztatów rekrutacyjnych dla partnerów społecznych**. Z osób wybranych do Grupy Społecznej: 38% reprezentowało sektor społeczny, 24% - przedsiębiorców oraz 38% - sektor publiczny. Dzięki współdziałaniu tych trzech zespołów powstała „Zintegrowana Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich Pojezierza Myśliborskiego – woda, drzewo, myśl" oraz przygotowany został do II schematu Leader+ nowy projekt pt. „Lider Pojezierza – sposób na rozwój regionu" pozwalający kontynuować prace LGD oraz rozpocząć realizację Strategii.

W trakcie realizacji II schematu Pilotażowego Programu Leader+ do Stowarzyszenia przystąpiły kolejne podmioty: gminy – Bierzwnik, Trzcińsko-Zdrój oraz Choszczno. Decyzję o przyjęciu tych trzech gmin do LGD podjęto 18.06.2008 r. na Walnym Zebraniu Członków Stowarzyszenia. Jednocześnie, poszerzono partnerstwo o przedstawicieli trzech sektorów z kolejnych gmin.

Po przyłączeniu nowych członków z trzech nowych gmin, powołano Zespół ds. LSR, który kontynuował zadania Zespołu ds. Strategii, uczestnicząc w procesie konsultowania **Lokalnej Strategii Rozwoju Pojezierza Myśliborskiego na poszerzonym obszarze działania LGD**. W skład Zespołu ds. LSR weszło 39% przedstawicieli sektora społecznego, 6% sektora gospodarczego oraz 55% sektora publicznego. Stowarzyszenie „Lider Pojezierza" zostało zarejestrowane w dniu 15.03.2006 r. w Krajowym Rejestrze Sądowym pod numerem 0000252730, NIP 597-165-90-98, REGON 320188898. Cele powstałej LGD zostały zawarte w Statucie Stowarzyszenia. W roku 2015 do LGD „Lider Pojezierza" przystąpił kolejny partner: Gmina Recz.

Należy zaznaczyć, że LGD jest otwarta na współpracę oraz stale dąży do budowania partnerstwa oraz włączania nowych grup interesów, środowisk społecznych i zawodowych, naukowych.

Przykładem takiej współpracy jest powołanie przy LGD **Zespołu ekspertów** pracowników naukowych **Wydziału Ekonomicznego Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego w Szczecinie,** którzy służą swoją wiedzą i doświadczeniem w zakresie: **EKONOMII, ZARZĄDZANIA I TURYSTYKI I REKREACJI**, w realizacji wspólnych projektów. **Zespół naukowców w składzie: dr Agnieszka Malkowska, dr Robert Rusielik, dr Artur Wilczyński, dr Rafał Mazur, dr Arkadiusz Malkowski** na bieżąco wspiera merytorycznie inicjatywy podejmowane przez LGD.

LGD stało się partnerem badań prowadzonych przez naukowców z ZUT w Szczecinie na obszarze województwa zachodniopomorskiego dotyczących problematyki zrównoważonego rozwoju, turystyki i rekreacji.

I.3.2 Opis sposobu powstania Strategii na lata 2014-2020

Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2014-2020 została opracowana w oparciu o szerokie konsultacje społeczne, z wykorzystaniem doświadczeń z poprzednich etapów działania LGD Stowarzyszenia „Lider Pojezierza".
W ramach projektu powołano jeden Zespół ds. budowy LSR. W ramach zespołu powołano 5 grup roboczych:

1. **grupa ds. wyodrębnienia grup defaworyzowanych**;
2. **grupa ds. przygotowania spotkań z mieszkańcami** – program partycypacyjny (13 spotkań z mieszkańcami obszaru LGD);
3. **grupa ds. opracowania planu komunikacji w LSR**;
4. **grupa ds. zintegrowania tworzonej strategii z innymi strategiami z obszaru LGD, strategii województwa zachodniopomorskiego oraz opracowanego kontraktu samorządowego;**
5. **grupa robocza do przeprowadzania badań ankietowych** – wywiadu bezpośredniego;

W skład grup roboczych weszli liderzy życia społecznego i gospodarczego wytypowani przez mieszkańców, stowarzyszenia, instytucje, oraz osoby chcące przyłączyć się do prac nad Strategią i posiadające unikalne kwalifikacje do uczestnictwa w grupie roboczej. Proces powstawania i konsultacji społecznych opisany został w **Rozdziale II. Partycypacyjny charakter LSR.**

I.3.3 Doświadczenie LGD

Kadry odpowiedzialne za zarządzanie LGD oraz członkowie LGD, posiadają wymagane doświadczenie i wiedzę w zakresie realizacji operacji w ramach LSR. Będzie to dużym atutem podczas wdrażania Strategii w latach 2015-2020. Pracownicy zatrudnieni w Biurze LGD i LGR zdobyli unikalne doświadczenia w poprzednim okresie wdrażania programu Leader 2007-2013. Dysponują praktyczną wiedzą i umiejętnościami z zakresu organizacji i rozliczania wszelkich zadań związanych z funkcjonowaniem i wdrażaniem zarówno LSR LGD, jak i LSR LGR.

Zaznaczyć należy, iż pracownicy LGD **zdobyli gruntowną wiedzę także w zakresie przyszłego okresu programowania i wdrażania LSR na lata 2014-2020**, uczestnicząc w licznych szkoleniach organizowanych przez instytucje zewnętrzne, m.in. w 5-modułowym cyklu szkoleń organizowanym przez Centrum Doradztwa Rolniczego, którego tematyka obejmowała m.in. 1. *Przygotowanie strategii i przeprowadzanie analizy SWOT; 2. Określanie celów LSR i wskaźników realizacji strategii; 3.Metodologia wsparcia przygotowawczego projektów (od pomysłu do realizacji); Ewaluacja LGD i LSR; 4. Przygotowanie strategii komunikacyjnej LGD i metody angażowania społeczności lokalnych w przygotowanie i realizację LSR.*

Dotychczas LGD w ramach wdrażania LSR realizowała operacje mające na celu pobudzenie działalności gospodarczej na terenach wiejskich oraz poprawę jakości życia i wzmocnienie potencjału wsi na Pojezierzu Myśliborskim. Aby osiągnąć przedmiotowe cele zrealizowano działania ukierunkowane na:

1. Wdrożenie innowacji i nowych technologii oraz tworzenie pozarolniczych miejsc pracy,
2. Wprowadzenie produktów i usług podnoszących konkurencyjność obszarów wiejskich,
3. Lepsze wykorzystanie stanu zasobów przyrodniczych i kulturowych przy zachowaniu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi,
4. Nowe inicjatywy zwiększające kapitał społeczny obszarów wiejskich,
5. Aktywizację mieszkańców oraz poprawę samoorganizacji i zarządzania na poziomie lokalnym.

Szereg projektów zrealizowanych samodzielnie, jak i we współpracy z innymi LGD, przyczyniło się do poprawy warunków i jakości życia społeczności lokalnej z obszaru działania Stowarzyszenia „Lider Pojezierza", przede wszystkim dzięki zmianom w sferze społecznej.

Dotychczasowe działania zrealizowane w ramach LSR wpłynęły na zintegrowanie oraz aktywizację mieszkańców oraz przyczyniły się do powstania nowych miejsc pracy na obszarach wiejskich, a także do lepszego zarządzania lokalnymi zasobami i ich waloryzacji poprzez dbałość o eksponowanie walorów środowiska oraz rozwój infrastruktury technicznej.

Jednym z pierwszych efektów pracy LGD jest **Zintegrowana Strategia Pojezierza Myśliborskiego** zatytułowana „**Jak zmienić świat, wokół, aby lepiej żyć**". Rozkolportowana po całym terenie przyczyniła się do popularyzacji Strategii wśród mieszkańców.

W roku 2007 zorganizowane zostały pierwsze **Targi Inicjatyw Lokalnych i Awangardowych (T I L i A)**w Barlinku rozpoczynające cykl tych corocznych **unikalnych w skali kraju** imprez lokalnych popularyzujących osiągnięcia LGD oraz integrujących i zachęcających mieszkańców do aktywnego włączania się w realizację LSR.
Od 2009 roku Targi Inicjatyw Lokalnych i Awangardowych organizowane są, co roku w innej gminie z obszaru działania Lidera Pojezierza pod tematami przewodnimi, charakterystycznymi dla każdej gminy i tak:

- 2009 – Boleszkowice - Templariada
- 2010 – Myślibórz „Pszczelnik, historia, która łączy"
- 2011 – Pełczyce „Dni tataraku"
- 2012 – Przelewice „Sielanka dworska XIX wiek"
- 2013 – Lipiany „Do wody po przygody"
- 2014 – Choszczno „TILIA na fali"
- 2015 – „Trzcińsko - Zdrój - miasto gotyckich wież i bram".

Za pośrednictwem dotychczasowych działań LGD nastąpił wzrost zaangażowania mieszkańców i chęci uczestnictwa w życiu społecznym, przekładający się na wzrost jakości życia całej społeczności lokalnej. Pośrednio operacje zrealizowane przez LGD przyczyniły się także do rozwoju turystyki i rekreacji poprzez utworzenie i zmodernizowanie bazy informacji turystycznej oraz budowę lub oznakowanie małej infrastruktury turystycznej.

Działalność LGD wpłynęła także na zachowanie, odtworzenie oraz zabezpieczenie lokalnego dziedzictwa, w tym także kultywowanie tradycji oraz na promocję lokalnej twórczości z wykorzystaniem lokalnego dziedzictwa.

Zintegrowanie potencjału ludzkiego oraz sieć kontaktów i współpracy stanowią niezaprzeczalny atut LGD Lider Pojezierza, **mający kluczowe znaczenie w realizacji założonych w nowej strategii celów**.

Wiedza, doświadczenie oraz posiadane zaplecze techniczne LGD pozwolą na sprawną i skuteczną realizację LSR w najbliższych latach (w tym również jej rozliczenie oraz jeżeli zajdzie taka potrzeba - aktualizację). Posiadane przez pracowników LGD kwalifikacje oraz wiedza umożliwią prawidłowe i zgodne z przepisami przeprowadzanie procesu wyboru wniosków składanych przez wnioskodawców do LGD. Z kolei współpraca nawiązana z innymi LGD przełoży się na szerszą promocję, a tym samym większe zainteresowanie działalnością LGD Lider Pojezierza, w szczególności w kontekście działań ukierunkowanych na rozwój turystyczny regionu, w tym rozwój nowych produktów i usług.

Załączniki do Regulaminu Biura określają szczegółowo podział zadań pracowników biura.

I.3.3.1 Współpraca z innymi LGD

W trakcie swojej działalności Stowarzyszenie rozpoczęło współpracę, podpisując porozumienia z 14 Lokalnymi Grupami Działania, w tym 10 z Polski oraz po jednej ze Szwecji, z Niemiec, z Litwy i Czech. Tabela nr 2 prezentuje wykaz partnerów LGD Lider Pojezierza.

Tabela nr 2 Wykaz LGD, z którymi współpracuje LGD Lider Pojezierza

Lp.	Nazwa LGD	Data podpisania porozumienia	Data realizacji przedsięwzięcia (jeśli dotyczy)	Tytuł przedsięwzięcia (jeśli dotyczy)
1	Astrid LindgrensHembygd, Lögstadsgatan 5, 596 39 Vimmerby, Sweden	01.09.2007 r.	30 sierpnia – 02 września 2007 r.	Wyjazd studyjny 20 uczestników z obszaru Stowarzyszenia „Lider Pojezierza"
2	Stowarzyszenie „WIR" – Wiejska Inicjatywa Rozwoju Gmin Chociwel, Marianowo, Stargard Szczeciński,	5.10.2007 r.	09 września 2010 – 31 grudnia 2010 15 sierpnia 2011 – 25 czerwca 2012	Leaderowskie Igrzyska Zachodniopomorskiego – LIZ I – Kalisz Pomorski Leaderowskie Igrzyska

	Suchań; Rynek Staromiejski 5, 73-110 Stargard Szczeciński			Zachodniopomorskiego – LIZ II - Dobra Szczecińska
3	Lokale AktionsGruppeUcker Region e.V., Friedrichstraße 2, 17291 Prenzlau, Niemcy	25.10.2007 r	20-21 czerwca 2007 r.	Wyjazd studyjny 47 uczestników z obszaru Stowarzyszenia „Lider Pojezierza“
4	Lokalna Grupa Działania „Żywiecki Raj - Kotlina Tradycji i Turystyki” Związek Stowarzyszeń, 34-300 Żywiec ul. Kabaty 2	5.10.2007 r.	-	-
5	Fundacja Partnerstwo Dorzecze Słupi, 76-200 Słupsk, ul. Sportowa 34	22.02.2008 r.	-	-
6	Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Regionu KOZŁA, z siedzibą w Dąbrówce Wlkp., ul. Mała 17, Dąbrówka Wlkp., 66-210 Zbąszynek	04.04.2008 r.	04 kwietnia 2008 r.	Wizyta studyjna mieszkańców z obszaru działania LGD Region KOZŁA
7	Fundacja Zielonej Doliny Odry i Warty z siedzibą w: 69-113 Górzyca, ul. Kostrzyńska 13a	07.04.2008 r.	11 grudnia 2012 – 28 lutego 2014	Magia przyrody Doliny Odry i Warty
8	Kauno rajono vietosveiklosgrupės Nemuno g. 14, Rokai, LT-46159 Kauno rajonas	11.01.2012 r.	11 stycznia 2012 – 31 października 2012 14 maja 2012 - 20 grudnia 2013 23-27 kwietnia 2014 r.	Przygotowanie projektu współpracy Mus junga „Leader” Łączy nas Realizacja projektu współpracy „Łączy nas – Leader - mus jungia”. Przygotowanie projektu „Pszczelnik historia, która łączy” Koordynacja wyjazdu oraz międzynarodowej konferencji w Kownie „Międzynarodowe projekty współpracy” Uczestnicy LGD z Litwy, Czech i Polski.
9	Nemuno g. 14, Rokai, LT-46159 Kauno rajonas	25.07.2013 r.	11 grudnia 2013 – 30 kwietnia 2015	Realizacja projektu współpracy „Włóczykije Pojezierza”
10	LGD Stowarzyszenie „Partnerstwo Drawy”	25.07.2013 r.	11 grudnia 2013 – 30 kwietnia 2015	Realizacja projektu współpracy „Włóczykije Pojezierza”
11	Stowarzyszenie Lider Wałecki	25.07.2013 r.	11 grudnia 2013 – 30 kwietnia 2015	Realizacja projektu współpracy „Włóczykije Pojezierza”

12	Stowarzyszenie „Wspólnie dla Przyszłości”	25.07.2013 r.	11 grudnia 2013 – 30 kwietnia 2015 12 lipca 2013 – 30 kwietnia 2014	Realizacja projektu współpracy „Włóczykije Pojezierza” Wojewódzkie Targi Wielobranżowe Aktywny Senior
13	Lokalna Grupa Działania „Dunajec Biała” Ul. Browarki 7 32-840 Zakliczyn	-	11 – 13 października 2012 r.	Wyjazd studyjny dla osób zainteresowanych tworzeniem wiosek tematycznych – 30 osób z obszaru Stowarzyszenia „Lider Pojezierza”
14	MAS Sdružení SPLAV 517 41 Kostelec nad Orlicí, Palackého n. 23	-	-	Udział w międzynarodowej konferencji w Doudlebách nad Orlicí „Ogrody i Parki – terapia ogrodowa”
15	MAS Sdružení SPLAV 517 41 Kostelec nad Orlicí, Palackého n. 23	-	27 – 29 listopada 2014 r.	Wizyta studyjna członków LGD - MAS Sdružení SPLAV na obszarze działania LGD Stowarzyszenia „Lidera Pojezierza” 13 osób
16	MAS Wśród ÚpouMetují klasy TG Masaryka 80 552 03 Czech witriolu	-	18 - 19 czerwca 2015 r.	Udział członków Stowarzyszenia w spotkaniu LEADERFEST – spotkanie liderów LGD z całej Europy w Nachodzie. Podpisanie listów intencyjnych w sprawie realizacji projektów współpracy.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych LGD Lider Pojezierza

Pracownicy biura LGD zdobyli bogate doświadczenie zarówno w realizacji projektów samodzielnie, jak również projektów współpracy.

W latach 2012-2013 LGD była głównym koordynatorem międzynarodowego projektu współpracy z Litwą – ***„Łączy nas Leader mus jungia”,*** a w latach 2013-2015 głównym koordynatorem projektu międzyregionalnego **„Włóczykije Pojezierza”.** W toku działania LGD „Lider Pojezierza” zrealizowano liczne wyjazdy studyjne i wspólne konferencje, które przyczyniły się do zacieśnienia współpracy pomiędzy LGD. Opis tych przedsięwzięć przedstawia tabela nr 3.
Ponadto, Stowarzyszenie „Lider Pojezierza” w latach 2009-2014 aktywnie uczestniczyłow realizacji przedsięwzięć w ramach KSOW.

I.3.4. Reprezentatywność LGD

Stowarzyszenie zarejestrowano, kiedy liczyło 31 członków. **Obecnie Stowarzyszenie LGD „Lider Pojezierza” liczy 118 członków zwyczajnych** (stan na 14 grudnia 2015 r.) reprezentujących trzy sektory: **sektor publiczny** (reprezentowany przez 13 reprezentantów Gmin członkowskich oraz 1 reprezentanta Powiatu Choszczeńskiego), **sektor gospodarczy** (reprezentowany przez 32 osoby), **sektor społeczny** (reprezentowany przez 23 osoby) **oraz mieszkańców** (w liczbie osób wynoszącej49 osób).

Tabela nr 3. Reprezentatywność LGD „Lider Pojezierza”

	Liczba osób	Reprezentowane podmioty

sektor publiczny:	14	13 reprezentantów Gmin członkowskich 1 reprezentant Powiatu Choszczeńskiego
sektor gospodarczy: przedsiębiorcy rybacy	32 21 11	-Podmiot gospodarcze w tym przedsiębiorcy i rybacy z terenu całego LGD
sektor społeczny:	23	2 fundacje 21 Stowarzyszeń
mieszkańcy:	49	-

Źródło: Deklaracje członkostwa w Stowarzyszeniu „Lider Pojezierza"

Należy podkreślić, że LGD jest otwarta na współpracę oraz stale dąży do budowania partnerstwa oraz włączania nowych grup interesów, środowisk społecznych i zawodowych, naukowych oraz poszerzania reprezentacji partnerstwa o przedstawicieli tych grup i środowisk (proces ten, co potwierdzają doświadczenia z lat ubiegłych, ma charakter ciągły i uzależniony jest od specyfiki lokalnej, czyli zmian zachodzących w sferze społeczno-gospodarczej regionu).

Szczegółowe zasady przyjmowania członków Stowarzyszenia są zawarte w Statucie Stowarzyszenia (uwzględniający zmiany dokonane uchwałą z dnia 18.06.2008 r., uchwałą z dnia 24.06.2010 r., uchwałą z dnia 07.02.2011 r. oraz uchwałą z dnia 02.09.2013 r.) z dnia 02 września 2013 r.

Decyzję o rozszerzeniu LGD podejmuje Zarząd w trybie uchwały, dbając o zachowanie reprezentatywności poszczególnych partnerów w LGD.

W statucie Stowarzyszenia przewidziano ustanie członkostwa na podstawie złożonej rezygnacji do Zarządu Stowarzyszenia. Zmiana w liczbie członków Zarządu, Komisji Rewizyjnej i Rady następuje w drodze wyborów uzupełniających dokonanych przez najbliższe Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia.

Wśród członków Stowarzyszenia znajdują się osoby posiadające wiedzę na temat potrzeb, oczekiwań oraz specyfiki kluczowych grup docelowych, a mianowicie grupy de faworyzowanej z uwagi na dostęp do rynku pracy (osób młodych – poniżej 25 roku życia, oraz osób w wieku 50+).

Ponadto, potencjał osobowy i podmiotowy LGD pozwala na właściwe definiowanie i dobór kierunków działań na rzecz poprawy zatrudnienia i tworzenia miejsc pracy, przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu, rozwoju ekonomii społecznej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym, rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich.

Stowarzyszenie „Lider Pojezierza" zmierzy się z wyzwaniami rozwojowymi obszaru LGD poprzez następujące działania:

1. utworzenie Młodzieżowej Akademii Komunikacji – grupa wskazana w analizie SWOT jako defaworyzowana;
2. utworzenie systemu informacyjnego promującego lokalne innowacje społeczne i gospodarcze;
3. utworzenie Centrów Przedsiębiorczości Lokalnej które będą inicjatorem transferu wiedzy – udział wyznaczonych grup defaworyzowanych;
4. utworzenie i rozwój sieci transferu wiedzy miedzy naukowcami i rybakami;
5. rozwój alternatywnych źródeł dochodu w gospodarstwach rolnych poprzez działania innowacyjne, dywersyfikację źródeł dochodu poprzez rozwój zaplecza turystycznego, skrócenie łańcucha żywnościowego;
6. utworzenie Inkubatora kuchennego dla promocji wiejskiej przedsiębiorczości – udział grupy defaworyzowanej 50+, wytypowanej podczas analizy SWOT;
7. tworzenie miejsc pracy w branżach z dużym potencjałem rozwojowym;
8. rozwijanie pozarybackiej przedsiębiorczości rybaków;
9. tworzenie lub rozwój systemów sprzedaży produktów rybactwa;

10. tworzenie i rozwój komercyjnej infrastruktury turystycznej.

Metody komunikacji z grupami biorącymi udział w powyższych działaniach opisane są w Rozdziale IX. Plan komunikacji. Jednocześnie, wśród działań zgodnych z Krajowym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej oraz treścią poszczególnych programów przewidujących realizację RLKS, które już zrealizowano/których realizację zaplanowano, są:

1. włączenie przedsiębiorstw działających w obszarze odnawialnych źródeł energii;
2. poszukiwania możliwości wspierania operacji w zakresie rolnictwa społecznego (rolnictwa zaangażowanego społecznie) obejmujące działania w zakresie reintegracji społecznej oraz rehabilitacji społecznej i zawodowej umożliwiających osobom w trudnej sytuacji ponowne wejście w kontakt z działalnością produkcyjną i naturą, przyczyniają się do lepszego samopoczucia tych osób, poprawiają ich stan zdrowia i włączenie społeczne;
3. budowanie mechanizmów inicjowania, tworzenia i działania powiązań kooperacyjnych na poziomie lokalnym, uwzględniających przedsiębiorstwa społeczne;
4. wspieranie metodycznego i animacyjnego włączania przedsiębiorstw społecznych w działające i inicjowane przedsięwzięcia kooperacyjne (m. in. identyfikacja nisz rynkowych), w tym szczególnie inicjatywy klastrowe w obszarze aktywizowania środowisk lokalnych i rozwoju obszarów wiejskich i miejskich, aktywizowanie środowisk lokalnych, prowadzące do nawiązywania partnerstw i wspólnych inicjatyw. Modelowym przykładem są wioski tematyczne;
5. wykorzystanie LGD jako animatorów przedsiębiorczości społecznej na terenach wiejskich i miejskich; np. stworzenie Forum Partnerstw Lokalnych mających na celu promowanie idei partnerstwa, wspieranie współpracy pomiędzy partnerstwami oraz zbieranie i upowszechnianie wiedzy o istniejących partnerstwach;
6. współpracę z ośrodkami wsparcia ekonomii społecznej oferującymi usługi animacji lokalnej, inkubacji podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych oraz w miarę możliwości w obszarze wsparcia „biznesowego" dla istniejących już przedsiębiorstw społecznych.

W nowym okresie programowania planuje się realizację projektów w zakresie **ekonomii społecznej**, tj.:

- utworzenie 13 Centrów Przedsiębiorczości Lokalnej – wykorzystanie powstałej w poprzednim okresie programowania infrastruktury Ośrodków Kultury,
  Celem jest podwyższenie wiedzy w zakresie przedsiębiorczości, eliminowanie zjawiska wykluczenia informatycznego, realizowanie działań z zakresu łączenia pokoleń, aktywizacji, organizacji III sektora, Kół Gospodyń Wiejskich i inicjowania działań jeszcze nieodkrytych (innowacyjnych).

3.3 Poziom decyzyjny – Rada

Zgodnie ze Statutem Stowarzyszenia „Lider Pojezierza" organem decyzyjnym w zakresie wyboru operacji w ramach LSR jest Rada, która została wybrana w dniu 14 grudnia2015 r. przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia. Rada to organ, który zgodnie z art. 34 ust. 3 lit. f rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013, dokonuje wyboru operacji spełniających wymogi zawarte w LSR w ramach Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego (EFMiR) oraz dokonuje wyboru operacji spełniających wymogi zawarte w LSR w ramach Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).

Rada składa się osób zamieszkałych albo posiadających siedzibę na terenie gmin tworzących obszar LGD „Lider Pojezierza", tj. gmin: Barlinek, Bierzwnik, Boleszkowice, Choszczno, Dębno, Krzęcin, Lipiany, Myślibórz, Nowogródek Pomorski, Pełczyce, Przelewice, Recz i Trzcińsko-Zdrój. **W skład Rady wchodzi od 13 do 15 członków**, w tym Przewodniczący i Wiceprzewodniczący Rady, wybieranych i odwoływanych przez Walne Zebranie Członków spośród członków. Członek Rady nie może być równocześnie członkiem Komisji Rewizyjnej, członkiem Zarządu ani pracownikiem Biura. Pracami Rady kieruje Przewodniczący lub Wiceprzewodniczący, pod nieobecność

Przewodniczącego. W przypadku nieobecności Przewodniczącego i Wiceprzewodniczącego pracami Rady kieruje radny wybrany z pośród obecnych członków Rady.
W skład Rady wchodzą przedstawiciele sektora publicznego, gospodarczego, społecznego oraz mieszkańcy,
z tym że:

1) **sektor publiczny stanowi mniej niż 30% składu Rady;**
2) **sektor rybacki stanowi co najmniej 30% składu Rady;**
3) **w skład Rady wchodzą co najmniej:**
   a) **jedna osoba poniżej 35 roku życia,**
   b) **jedna kobieta,**
   c) **jeden przedsiębiorca.**

Podkreślić należy, że na poziomie podejmowania decyzji ani władze publiczne – określone zgodnie z przepisami krajowymi – ani żadna z grup interesu nie posiada więcej niż 49 % praw głosu (art. 32 u2, lit. b rozporządzenia) wybieranych i odwoływanych przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia.

Sektor publiczny stanowi poniżej 30% składu Rady. Ponieważ LGD planuje realizację LSR przy wsparciu ze środków w ramach PO Ryby i Morze 2014-2020, przedstawiciele sektora rybackiego wchodzą w skład Rady **w ilości nie mniejszej niż 30%**.

Skład Rady zapewnienia brak dominacji pojedynczej grupy interesu – ta kwestia została przeanalizowana w kontekście niniejszej LSR, w której uwzględniono cele, przedsięwzięcia i grupy docelowe oraz uwzględniono powiązania branżowe. W składzie organu decyzyjnego znajdują się przedsiębiorcy, kobiety i osoby poniżej 35 roku życia. **W składzie Rady nie ma ponad 49% praw głosu żadna pojedyncza grupa producentów lub organizacji społecznej, zrzeszającej osoby ukierunkowane na jedną grupę defaworyzowaną.**

Członek Rady nie może także brać udziału w pracach i głosowaniach dotyczących złożonego przez niego projektu. Gwarantem ograniczenia dominacji jakiejkolwiek grupy interesu w Radzie są odpowiednie przepisy Regulaminu Rady. Prowadzony jest także Rejestr Interesów Członków Rady (RICR).

Członkiem Rady może być osoba posiadająca rekomendację partnera publicznego, społecznego lub gospodarczego odnośnie jej działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Jednak LGD ogranicza reprezentowanie sektora społeczno-gospodarczego, przez osoby związane z sektorem publicznym, poprzez reprezentacji członka z sektora społeczno-gospodarczego przez osoby powiązane służbowo z członkami z sektora publicznego oraz zakaz łączenia przez osoby fizyczne członkostwa w LGD z reprezentowaniem w niej osób prawnych[2].

Szczegółową pracę Rady reguluje **Regulamin Rady**. Posiedzenia Rady są zwoływane odpowiednio do potrzeb wynikających z naboru wniosków, w tym projektów grantowych, operacji własnych i inkubatora kuchennego. Członkowie Rady posiadają wiedzę i doświadczenie związane z tematyką LSR. Osoby wybrane do pełnienia funkcji w Radzie będą zdobywać niezbędną wiedzę i kwalifikacje w przedmiotowym zakresie poprzez organizowane szkolenia.

3.4. Zasady funkcjonowania LGD

Wszystkie sprawy związane z funkcjonowaniem LGD reguluje Statut Stowarzyszenia oraz Regulaminy, których zapisy zapewniają przejrzystość i jawność podejmowanych decyzji:

1. **STATUT STOWARZYSZENIA** - jest dokumentem uchwalanym i zmienianym przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia. Określa on zakres uregulowań zgodnie z ustawą prawo o stowarzyszeniach oraz ustawą o realizacji Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020

[2] *Raport końcowy z badania zleconego przez MRiRW pn. „Ocena funkcjonowania lokalnych grup działania realizujących lokalną strategię rozwoju w ramach PROW 2007 – 2013, zrealizowany przez firmę PSDB [s. 63] potwierdza, że w dotychczasowych okresach programowania stosunkowo często występują sytuacje, gdy sektor publiczny dominuje w LGD. W konsekwencji zdarza się że jest on nadmiernie reprezentowany w organie projektowym.*

i Po Rybactwo i Morze oraz o rozwoju lokalnym kierowanym przez społeczność. Dodatkowo Statut reguluje m.in. następujące kwestie:

a) określa organ nadzoru – wskazując właściwego Marszałka Województwa,
b) wprowadza dodatkowy organ decyzyjny stowarzyszenia – Radę odpowiedzialną za wybór operacji - oraz szczegółowo określa jego kompetencje i zasady reprezentatywności,
c) określa organ LGD kompetentny w zakresie uchwalenia LSR i jej aktualizacji oraz kryteriów wyboru projektów,
d) wprowadza uregulowania dotyczące zachowania bezstronności członków Rady w wyborze operacji (w tym przesłanki wyłączenia z oceny operacji),
e) określa zasady nabywania i utraty członkostwa w LGD oraz jej organach.

2. **REGULAMIN RADY -** jest dokumentem uchwalanym przez Zarząd, który reguluje:
   a) szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Rady (sposób informowania członków organu o posiedzeniach, zasady dostarczania dokumentów dotyczących spraw podejmowanych na posiedzeniach, itp.),
   b) szczegółowe rozwiązania dotyczące wyłączenia z oceny operacji (sposób wyłączenia członka organu z oceny),
   c) szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji (opiniowanie wniosków, sposób podziału wniosków do oceny pomiędzy członków organu, zasady dokumentowania oceny, wzory dokumentów, itp.) o ile nie zostały określone w Statucie lub innych dokumentach,
   d) zasady protokołowania posiedzeń Rady,
   e) zasady przyznawania diet członkom Rady,
   f) zakres odpowiedzialności dla Męża Zaufania, którego zadaniem będzie czuwanie nad prawidłowym przebiegiem procesu decyzyjnego oraz poprawnym opracowaniem dokumentacji dotyczącej wyboru operacji,
   g) dodatkowe uregulowania LGD, które będą gwarantować prawidłowość wyborów dokonywanych przez członków Rady:
      - Działania dyscyplinujące wobec członków, którzy systematycznie nie biorą udziału w posiedzeniach organu decyzyjnego lub też podczas dokonywania oceny wniosków nie stosują zatwierdzonych kryteriów;
      - Program szkoleń dla członków Rady w zakresie oceny wniosków w celu podniesienia ich wiedzy i kompetencji;
      - Zasady weryfikowania w formie testu wiedzy członków organu projektowego w zakresie zapisów LSR;
      - Zasady postępowania w przypadku rozbieżnych ocen członków Rady.

3. **REGULAMIN BIURA LGD -** jest dokumentem uchwalanym i zmienianym przez Zarząd Stowarzyszenia, który:
   a) reguluje zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników,
   b) określa zakresy obowiązków pracowników biura,
   c) zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD uwzględniające zasady bezpieczeństwa informacji i przetwarzania danych osobowych,
   d) opisuje kompetencje wymagane na poszczególnych stanowiskach w biurze LGD.
   e) Wyznaczania zadań w zakresie animacji lokalnej i współpracy.
   f) Tworzenia procedur i metody pomiaru realizacji tych zadań.
   g) Określenia planu szkoleń dla członków Rady i pracowników biura.
   h) Określenia sposobu pomiaru jakości udzielonego doradztwa na stanowiskach związanych z udzielaniem takowego doradztwa.

Władzami Stowarzyszenia „Lider Pojezierza" są:

1. **WALNE ZEBRANIE CZŁONKÓW**, podejmuje decyzje dotyczące struktury LGD oraz ustala główne kierunki oraz programy działania Stowarzyszenia, w tym LSR. Ustala dla Zarządu wytyczne postępowania w zakresie prowadzenia projektów realizowanych przez LGD. Przyjmuje także sprawozdania z działalności Zarządu i Komisji Rewizyjnej, w szczególności

dotyczące projektów realizowanych w ramach LSR i udziela tym organom absolutorium. Ponadto, wybiera członków Zarządu, Komisji Rewizyjnej oraz Rady, określa granice zobowiązań majątkowych, podejmuje decyzje o nabyciu lub zbyciu nieruchomości. Ma prawo dokonywania zmian w statucie organizacji oraz upoważnić Zarząd Stowarzyszenia do zmian w LSR.

2. **ZARZĄD** realizuje uchwały Walnego Zebrania Członków kierując bieżącą działalnością LGD. Odpowiada za przygotowanie LSR, ustala wytyczne i koordynuje jej realizację, zabiega o środki finansowe na planowane przez LGD projekty. Zarządza majątkiem i funduszami LGD. Zarząd reprezentuje Stowarzyszenie na zewnątrz, przyjmuje nowych członków lub ich rezygnacje, przyjmuje Regulamin Zarządu i Regulamin Biura LGD oraz zatrudnia pracowników Biura. Ponadto, Zarząd składa sprawozdania Walnemu Zebraniu Członków ze swojej działalności, a także decyduje o przystąpieniu lub wystąpieniu LGD z organizacji krajowych i zagranicznych. Zarząd opracowuje, uaktualnia i zatwierdza szczegółowy Regulamin naboru pracowników oraz Regulamin Biura Stowarzyszenia „Lider Pojezierza". Wprowadza zmiany do Lokalnej Strategii Rozwoju na podstawie uzyskanego upoważnienia.
3. **KOMISJA REWIZYJNA** pełni funkcję kontrolną w LGD. Zakres jej działania określa Statut, a uszczegóławia Regulamin Komisji Rewizyjnej opracowany i zatwierdzany przez Walne Zebranie Członków.

3.5 Potencjał ludzki LGD (Rady, Zarządu, Biura i członków LGD)

Osoby zaangażowane w pracę na rzecz LGD cechują się niezbędnymi kompetencjami mającymi wpływ na procesy rozwoju na poziomie lokalnym.

W procesie tworzenia partnerstwa LGD uwzględniono dotychczasowe doświadczenia poszczególnych grup i jej członków we wdrażaniu podejścia Leader.

Ponad 50 % pracowników zatrudnionych w biurze LGD posiada doświadczenie i niezbędną wiedzę do wdrażania i aktualizacji dokumentów strategicznych o zasięgu lokalnym i regionalnym

Wiedza i doświadczenie osób zaangażowanych do pełnienia wybranych funkcji w organach/biurze LGD odpowiadają w pełni zakresowi merytorycznemu LSR.

Kilku członków Stowarzyszenia pracuje na rzecz LGD od momentu jej powstania i współrealizowało liczne projekty w ramach dotychczas podejmowanych przez LGD działań. **Wszystkie osoby zaangażowane w pracę na rzecz LGD mają odpowiednie kompetencje, umiejętności i zasoby do tworzenia i zarządzania procesami rozwoju na poziomie lokalnym i regionalnym w tym wdrażania i aktualizacji dokumentów strategicznych.** Posiadają doświadczenie w realizacji projektów „miękkich" na rzecz stowarzyszeń, do których należą. Członkowie LGD byli i są czynnie zaangażowani w działalność na rzecz swojego środowiska, realizując projekty dla społeczności lokalnych. Ponadto członkowie LGD (w szczególności JSFP), zaangażowani byli w projekty inwestycyjne realizowane na obszarze LGD, dzięki czemu posiadają duże doświadczenie w tym zakresie. Udział w różnorodnych szkoleniach organizowanych w zakresie rozwoju obszarów wiejskich pozwala na doskonalenie umiejętności członków LGD w pracy na rzecz mieszkańców z obszaru działania Stowarzyszenia „Lider Pojezierza".

Kwalifikacje i doświadczenie osób wchodzących w skład Rady, Zarządu i pracowników Biura LGD:

1. **Członkiem Rady mogły stać się osoby o kwalifikacjach ściśle odpowiadających zakresowi merytorycznemu LSR**

Radę Stowarzyszenia „Lider Pojezierza" stanowią osoby dobrze wykształcone oraz mające szerokie doświadczenie przydatne w realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju. Do Rady zaangażowane są osoby posiadające wiedzę i doświadczenie oraz znajomość problemów i potencjału obszaru lub sektora, który reprezentują. Wiedza zdobyta przez członków Rady na licznych szkoleniach i warsztatach oraz wieloletnie doświadczenie przy realizacji różnorodnych projektów „miękkich" i inwestycyjnych w gminach z obszaru działania stowarzyszenia „Lider Pojezierza" zostanie

wykorzystana w pracy na rzecz LGD. Członkowie Rady zrealizowali operacje w ramach PROW 2007-2013 z zakresu małych projektów, różnicowania w kierunku działalności nierolniczej, odnowy i rozwoju wsi oraz tworzenia i rozwoju mikroprzedsiębiorstw. Uczestniczyli również w realizacji projektów współpracy krajowych i międzynarodowych realizowanych przez LGD, projektach w ramach KSOW oraz w realizacji projektów z PO „Ryby" 2007-2013 i POKL.

Ponad 50% osób będących w składzie Rady posiada doświadczenie w realizacji wcześniejszych schematów: Pilotażowego Programu Leader, Leader+ i PROW 2007-2013. Wszystkie te umiejętności zapewnią sprawność i poprawność realizowanych procesów, równego traktowania wszystkich grup interesów. Wpłyną na możliwość nawiązywania partnerstwa i współpracy z innymi podmiotami poprzez oryginalne formy organizacji i zaangażowania ludności lokalnej w proces podejmowania decyzji. Taki stan rzeczy pozwala na właściwe definiowanie i dobór kierunków działań. Struktura Rady oraz jej skład potwierdzającą, iż skład Rady jest reprezentatywny dla lokalnej społeczności i uwzględnia przedstawicieli grup defaworyzowanych.

2. **W zarządzie Stowarzyszenia mogą zasiadać osoby posiadające doświadczenie w pracy na rzecz organizacji pozarządowych, rozwoju społeczności lokalnej oraz umiejętność zarządzania organizacją i jego pracownikami.**

Zarząd składa się z od 5 do 10 członków, wybieranych przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia, w tym Prezesa, Wiceprezesa i Skarbnika, wybieranych w sposób bezpośredni. Obecnie Zarząd liczy 9 osób. Są to osoby posiadające wykształcenie wyższe, w większości zajmujące stanowiska kierownicze lub pełniące funkcje zaufania społecznego. Członkowie Zarządu są mieszkańcami obszaru LGD znającymi problemy i potencjał obszaru Stowarzyszenia. W składzie zarządu znajduje się przedstawiciel sektora publicznego (starosta choszczeński), sektora gospodarczego - 2 osoby, społecznego - 6 osób.

Obecnie w składzie zarządu są 3 kobiety i 6 mężczyzn. Członkowie Zarządu posiadają szerokie doświadczenie w tworzeniu i realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju w latach 2007-2013. Doświadczenia te zostaną wykorzystane przy okazji realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju 2014-2020. Ponadto, jedna osoba z Zarządu zarządzała bezpośrednio pracami Biura LGD, znając tym samym przepisy i zasady funkcjonowania LGD, a także procedury obowiązujące w Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich.

3. **Pracownikiem Biura LGD może zostać osoba z gruntownym przygotowaniem merytorycznym i praktycznym .**

Biuro LGD – pracownicy biura LGD to osoby wybrane na podstawie Regulaminu naboru pracowników w poprzednim okresie programowania 2007-2013 posiadające wykształcenie średnie bądź wyższe, podyplomowe oraz liczne zaświadczenia i certyfikaty potwierdzające zdobytą wiedzę w przedmiotowym zakresie zajmowanych stanowisk. Pracownicy biura zatrudnieni byli w latach 2007 – 2013 w Biurach LGD i LGR. Posiadają z tego tytułu doświadczenie i wiedzę, które będzie ogromnym atutem podczas wdrażania LSR. Pracownicy biur LGD i LGR organizowali i rozliczali wszystkie zadania wynikające z funkcjonowania i wdrażania LSR LGD i LSOR LGR.

Pracownicy Biura LGD byli głównymi koordynatorami projektów współpracy: projektu międzynarodowego z Litwą – „**Łączy nas Leader mus jungia"** oraz projektu międzyregionalnego **„Włóczykije Pojezierza"**. Pracownicy biura koordynowali również 8 projektów w ramach KSOW.

PODSUMOWANIE

Lokalna Grupa Działania „Lider Pojezierza" jest stowarzyszeniem działającym od 15 marca 2006 r., posiadającym doświadczenie w realizacji LSR w okresie programowania 2007-2013. Od 2013 r. członkiem Stowarzyszenia „Lider Pojezierza" jest również Lokalna Grupa Rybacka Stowarzyszenie „Partnerstwo Jezior", która także posiada doświadczenie w realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju Obszarów Rybackich w latach 2007-2013.

Obszar objęty LSR to teren obejmujący 13 gmin z obszaru 4 powiatów (choszczeńskiego, myśliborskiego, pyrzyckiego i gryfińskiego), co razem daje obszar o powierzchni 2616,49 km2.

Program PROW (EFRROW) i PO Rybactwo i Morze (EFMiR) realizowane będą na terenie **całego obszaru LGD**. Obecnie Stowarzyszenie „Lider Pojezierza" liczy 118 członków zwyczajnych (stan na 14 grudnia 2015 r.) reprezentujących trzy sektory: sektor publiczny (reprezentowany przez 13 reprezentantów Gmin Członkowskich oraz 1 reprezentanta Powiatu Choszczeńskiego), sektor gospodarczy (reprezentowany przez 32 osoby, w tym: 21 przedstawicieli przedsiębiorców, 11 przedstawicieli rybaków), sektor społeczny (reprezentowany przez 2 fundacje oraz 21 stowarzyszeń) oraz mieszkańców (w liczbie osób wynoszącej 49).Władzami LGD są Walne Zebranie Członków, Zarząd i Komisja Rewizyjna. W Stowarzyszeniu działa Rada, będąca organem decyzyjnym Stowarzyszenia „Lider Pojezierza", do którego wyłącznych kompetencji należy wybór operacji zgodnie z przyjętymi przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia lub Zarząd procedurami oraz podejmowanie uchwał w tej sprawie.–Wszystkie sprawy związane z funkcjonowaniem LGD reguluje Statut Stowarzyszenia oraz Regulaminy, których zapisy zapewniają przejrzystość i jawność podejmowanych decyzji.

ROZDZIAŁ II. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR

LSR na lata 2014 - 2020 została przygotowana samodzielnie przez LGD przy pełnym zaangażowaniu społeczności lokalnej. Stowarzyszenie powołało Zespół ds. LSR składający się z przedstawicieli wszystkich sektorów z zachowaniem parytetów, w którym żadna z grup nie jest grupą dominującą. Zadaniem zespołu jest koordynowanie prac nad opracowaniem LSR oraz nad jej późniejszą realizacją. Zespół będzie czuwał oraz przeprowadzał konsultacje ze społecznością lokalną z obszaru działania LGD Stowarzyszenia Lider Pojezierza przy jej aktualizacji.

LSR zostało opracowane przy aktywnym udziale lokalnej społeczności, nadając jej tym samym oddolny charakter.

Przeprowadzone analizy pozwoliły określić skład społeczności, poznać głównych aktorów i na tej podstawie dobrać najtrafniejsze metody współpracy.

PRZY TWORZENIU LSR NA WSTĘPNYM ETAPIE WYKORZYSTANO:

1. wyniki spotkań z mieszkańcami obszaru realizowanymi przez cały okres wdrażania LSR 2007-2013, które dostarczyły informacji nt. potrzeb i oczekiwań w zakresie nowej LSR;
2. konsultacje społeczne podczas końcowej ewaluacji wdrażania LSR 2007-2013;
3. analizę charakteru projektów złożonych w toku konkursów na wdrażanie LSR 2007-2013;
4. wnioski mieszkańców wyrażane podczas spotkań aktywizujących realizowanych w ramach funkcjonowania LGD w zakresie potrzeb i oczekiwań, co do kierunków rozwoju obszaru LGD.
5. doświadczenie LGD w realizacji poprzedniej LSR 2007-2013 oraz wyniki kolejno przeprowadzonych ewaluacji wdrażania LSR;

Dodatkowymi elementami wykorzystanymi m.in. do zdefiniowania:

1. grup docelowych, wśród których ujęto: mieszkańców LGD (dzieci, młodzież, osoby pracujące, osoby starsze), rolników, rybaków, przedsiębiorców, grupy defaworyzowane (+25, 50+), grupy nieformalne (m.in. koła gospodyń wiejskich), organizacje pozarządowe (m.in. NGO, OSP), lokalnych liderów, kościoły i związki wyznaniowe oraz JSFP,
2. problemów społecznych i oczekiwań mieszkańców oraz celów i ich hierarchii jest ekspertyza pn. Diagnoza obszaru Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenia „Lider Pojezierza" objętej Lokalną Strategią Rozwoju na obszarze Pojezierza Myśliborskiego na lata 2009 – 2014oraz następujące **cztery partycypacyjne metody konsultacji:**

1. **SPOTKANIA Z MIESZKAŃCAMI W KAŻDEJ Z 13 GMIN NA ETAPIE BUDOWY LSR:**
   a) z sektorem społecznym - KGW, OSP, stowarzyszenia, fundacje, Rady Sołeckie – zwracającym uwagę głównie na konieczność zacieśnienia więzi społecznych i budowania tożsamości obszaru oraz uwypuklającym kwestie związane ze stymulowaniem przedsiębiorczości wiejskiej poprzez wsparcie lokalnych produktów;
   b) z sektorem publicznym – przedstawiciele gmin i starostwa - skupiającym się przede wszystkim na rozwoju turystyki, jako branży pozwalającej wykorzystać lokalny potencjał przyrodniczo-krajobrazowo-historyczny;

c) z sektorem prywatnym – rybacy, rolnicy, przedsiębiorcy oraz organizacje zrzeszające przedsiębiorców (izby gospodarcze – choszczeńska i myśliborska, stowarzyszenia zrzeszające przedsiębiorców, klastry) – dla których najistotniejszą kwestią jest budowanie alternatywnych źródeł dochodu, rozwój i podnoszenie konkurencyjności;
d) z mieszkańcami, a szczególnie z młodzieżą w szkołach gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. Na tym etapie oraz podczas opracowywania diagnozy obszaru stwierdzono, że LSR szczególnie powinna wesprzeć działania grupy młodzieży od 18 do 25 roku życia – grupa defaworyzowana +25. W tej grupie kumulują się największe nadzieje oraz potencjał na rozwój obszaru objętego nową LSR 2014-2020.

2. **PRZEPROWADZENIE WYWIADÓW BEZPOŚREDNICH Z ICH NAGRANIEM NA PODSTAWIE SCENARIUSZA OPRACOWANEGO PRZEZ EKSPERTÓW Z ZEWNĄTRZ.**
3. **PRZEPROWADZENIE ANKIET PODCZAS SPOTKAŃ Z MIESZKAŃCAMI ORAZ ZA POŚREDNICTWEM STRONY INTERNETOWEJ www.liderpojezierza.pl.** Pytania ankietowe służyły konstruowaniu celów i były sformułowane częściowo w formie otwartej, tj. zawierały prośbę o wskazanie największych problemów i potrzeb mieszkańców obszaru, w określonych dziedzinach życia oraz wypunktowanego spisu problemów i propozycji ich rozwiązania, z którego respondent miał wybrać te, które jego zdaniem są najważniejsze.
4. **OPRACOWANIE FISZEK PROJEKTOWYCH**, które zostały wypełnione przez wszystkie grupy społeczne i sektory. Fiszki określiły kierunki działań wynikające z analizy potrzeb. W fiszkach tych również określono potrzeby finansowe przyszłych operacji. Podczas wypełniania i opisywania fiszek projektowych w przypadku problemów, pracownicy biura, członkowie zarządu, komisji rewizyjnej oraz członków rady decyzyjnej stowarzyszenia pełnili funkcje konsultantów. W każdej gminie można było złożyć fiszki projektowe oraz wypełnione ankiety. Fiszki i ankiety można było przesłać również na adres Biura LGD oraz za pomocą poczty elektronicznej na adresy: lgd@liderpojezierza.pl, kosport@kosport.eu, ksiegowa@liderpojezierza.pl, promocja@liderpojezierza.pl.

Tym samym etap opracowania LSR realizowany był przy pełnym zaangażowaniu społeczności lokalnej i jej aktywnym uczestnictwie. Dokumentami potwierdzającymi przeprowadzoną analizę oraz dane do budowy LSR wspólnie z mieszkańcami obszaru są ankiety, ogłoszenia, listy obecności, zdjęcia. Efekty i wyniki zastosowania tych metod znalazły się w dalszych rozdziałach LSR.

W odniesieniu do etapu realizacji LSR, nad jej prawidłowym wdrażaniem czuwać będzie Zespół ds. LSR.

ROZDZIAŁ III. DIAGNOZA - OPIS OBSZARU I LUDNOŚCI

Diagnoza obszaru działania LSR stanowiła podstawę przygotowania strategii jego rozwoju. Przeprowadzona diagnoza była warunkiem trafności opracowywanych na jej podstawie celów strategicznych. Analiza dotyczyła problemów i potrzeb, jak również zasobów i potencjału terytorium i zamieszkującej go społeczności. Diagnozą objęto wszystkie problemy i potrzeby występujące na badanym obszarze istotne z punktu widzenia lokalnej społeczności. Szczególną uwagę zwrócono na te elementy, które mogą zostać objęte wsparciem w ramach poszczególnych funduszy europejskich.

KLUCZOWE PROBLEMY SPOŁECZNO-GOSPODARCZE OBJĘTE DAGNOZĄ

1. Grupy defaworyzowane i ich problemy
2. Gospodarka i przedsiębiorczość
3. Rynek pracy
4. Sektor społeczny i społeczeństwo obywatelskie

5. Problemy społeczne
6. Rybactwo i rynek rybny
7. Uwarunkowania przestrzenne i przyrodnicze
8. Zabytki i dziedzictwo kulturowe
9. Potencjał turystyczny
10. Produkty lokalne, tradycyjne i regionalne
11. Rolnictwo i rynek rolny

Obszar objęty procesem diagnostycznym liczy 13 gmin położonych w południowo-zachodniej części województwa zachodniopomorskiego, na obszarze których nie ma dużych ośrodków miejskich (powyżej 20 tys. mieszkańców). Diagnoza została zbudowana w oparciu o model popytowy – jej podstawą są problemy i potrzeby mieszkańców obszaru realizacji LSR, które skutecznie mogą być rozwiązane poprzez interwencję publiczną opartą na środkach europejskich.

Należy podkreślić wewnętrzną spójność analizowanego obszaru LSR:

- **SPÓJNOŚĆ PRZESTRZENNA** – 13 gmin tworzących LGD położonych jest obok siebie, w obrębie 4 powiatów, tj. powiatu gryfińskiego (Trzcińsko Zdrój), powiatu myśliborskiego (Barlinek, Boleszkowice, Dębno, Myślibórz, Nowogródek Pomorski), powiatu pyrzyckiego (Lipiany, Przelewice) i powiatu choszczeńskiego (Bierzwnik, Choszczno, Krzęcin, Pełczyce, Recz). Obszar zajmowany przez LGD Lider Pojezierza jest zlokalizowany wzdłuż południowej granicy województwa zachodniopomorskiego rozciągając się od granicy z Niemcami na zachodzie do powiatu wałeckiego na wschodzie.
- **WSPÓLNA TOŻSAMOŚĆ** – wynikająca z wielu dziesięcioleci współpracy mieszkańców, sektora rybackiego, samorządów i kooperacji podmiotów gospodarczych, której wyrażeniem było stworzenie Lokalnej Grupy Działania Lider Pojezierza (która zdobyła bogate doświadczenie w koordynowaniu synergicznego rozwoju obszaru, ale i z powodzeniem reprezentowała całość obszaru LGD w projektach współpracy z innymi LGD z regionu, kraju i zagranicy), a obecnie jest gotowość do kontynuacji wspólnej ścieżki rozwojowej w ramach nowej LSR. Wspólnota tożsamości związana jest z historią obszaru (niemal wyłącznie ludność napływowa), ale i położeniem w pewnej odległości od wielkich ośrodków miejskich, na spokojnych peryferiach, gdzie życie płynie własnym, wspólnym dla całego obszaru, spokojniejszym rytmem.
- **WSPÓLNE TRADYCJE** – tygiel kulturowy istniejący na przedmiotowym obszarze pozwolił w ostatnim półwieczu nie tylko na wykreowanie szeregu nowych, wspólnych tradycji, ale również na powrót do historycznych korzeni obszaru, czego najlepszym zobrazowaniem są wydarzenia przyciągające uczestników z całego obszaru działania LGD (związane z historią, przyrodą – wodą, lasem, tradycjami rybackimi, jako elementami spójności obszaru).
- **WSPÓLNE POTRZEBY** – związane z podobnymi problemami społecznymi (bezrobocie i ubóstwo), koniecznością wzmocnienia rozwoju gospodarczego (przedsiębiorczość mieszkańców, wspólne specjalizacje gospodarcze obszaru LGD) oraz niewykorzystanym potencjałem turystycznym opartym na niżej opisanych zasobach lokalnych.
- **WSPÓLNE ZASOBY LOKALNE** – wspólne warunki przyrodnicze (bogactwo jezior i rzek, tereny leśne), możliwości aktywnego wypoczynku, liczne ślady historyczne dziedzictwa kulturowego i, co bardzo ważne, połączenie każdego z ww. elementów poprzez tradycyjną, naturalną (lokalną) żywność i kuchnię, czerpiącą z produkcji rolników i rybaków zamieszkujących obszar LGD.

Diagnoza zdefiniowała stan faktyczny w poszczególnych obszarach funkcjonowania społeczności lokalnej, zmiany w czasie, jak również działania, jakie zostały podjęte w ostatnich latach w celu zmiany odwrócenia zdiagnozowanych negatywnych zjawisk/trendów.

Przeprowadzona diagnoza wykazała, że Lokalna Grupa Działania Lider Pojezierza jest jednym z najaktywniejszych podmiotów działających na obszarze oddziaływania LSR, jednak wciąż rozpoznawalność LGD wśród mieszkańców znacząco ustępuje rozpoznawalności i świadomości podejmowanych działań przez np. jednostki sektora publicznego (urzędów gmin, starostw powiatowych) – w tym kontekście należy stwierdzić występowanie deficytów w zakresie promocji działań Stowarzyszenia „Lider Pojezierza" wśród społeczności lokalnej.

3.1 Grupy defaworyzowane i ich problemy

Identyfikacja grup defaworyzowanych została przeprowadzona w **dwóch etapach**.
Etap I obejmował identyfikację grup, które bez wsparcia ze strony publicznej podlegałyby całkowitemu wykluczeniu społecznemu (klienci Ośrodków Pomocy Społecznej).
Etap II obejmował pogłębioną analizę rynku pracy, tak by ostatecznie zdefiniować grupy defaworyzowane. Metodyka badań i ich wyniki konsultowane były z naukowcami z Wydziału Ekonomicznego ZUT w Szczecinie

Na obszarze LGD Lider Pojezierza z pomocy społecznej korzystają 11 322 osoby - 9% ogółu ludności gmin objętych LSR (55% klientów OPS to kobiety). W części gmin wskaźnik ten jest nawet dwukrotnie większy. **Największą grupę klientów OPS stanowią osoby po 50 roku życia** (34%). Najmniej liczna grupa to osoby między 18 a 24 rokiem życia (9%).
Należy przy tym zauważyć, że dorosłe dzieci rodziców korzystających z pomocy społecznej, które nie kontynuują nauki, wychodzą spod opieki społecznej tylko formalnie. Dlatego nie zostały ujęte w przedstawionej statystyce. Większość z nich w rzeczywistości nadal należy do gospodarstw domowych objętych wsparciem OPS.

Analiza poziomu wykształcenia klientów OPS wskazuje, że około 34% z nich posiada wykształcenie **gimnazjalne/podstawowe lub niższe** (z danych wyłączono osoby do 18 roku życia), a niemal jedna czwarta korzystających z pomocy społecznej legitymuje się wykształceniem zasadniczym zawodowym.

Zdiagnozowano że na całym obszarze działania LGD grupą ludności szczególne narażoną na wykluczenie społeczne są osoby o niskich kwalifikacjach zawodowych.
Z tymi wiążą się trudności w znalezieniu zatrudnienia, a ich konsekwencją może być ubóstwo lub czerpanie dochodu z nielegalnych źródeł. Znajduje to swoje potwierdzenie w motywach warunkujących korzystanie z pomocy społecznej - większość rodzin korzystających ze wsparcia OPS powołuje się na więcej niż jeden tego powód. Najczęściej wskazywanymi przyczynami są silnie ze sobą powiązane ubóstwo i bezrobocie (kolejno 26% i 25% wskazań).[3]

Powiaty, do których należą gminy obszaru LGD Lider Pojezierza, od lat zmagają się z **wysoką stopą bezrobocia**. Jest to szczególnie widoczne na terenie powiatu choszczeńskiego i pyrzyckiego, gdzie stopa bezrobocia jest o 10-11 punktów procentowych wyższa, niż ogółem w województwie (18%) i ponad dwukrotnie wyższa niż w kraju (13,4%).[4]
Pogłębiona analiza problematyki bezrobocia, oparta na opiniach pracowników lokalnych PUP potwierdziła, że **do grup określonych, jako defaworyzowane na rynku pracy zalicza się osoby młode (poniżej 25 roku życia) oraz osoby dojrzałe – w wieku niemobilnym** (na potrzeby statystyk rynku pracy 45+).

Aż 55% ogółu bezrobotnych z obszaru LGD to bezrobotni długotrwale. Najgorszy wynik w tym zakresie odnotowała Gmina Przelewice (aż 66% długotrwale bezrobotnych). Problem bezrobocia ma zatem charakter strukturalny. *„**Niedostatek miejsc pracy i pomysłów na ich tworzenie oraz zachęt dla inwestorów zewnętrznych**”* jest problemem, na który wskazuje zdecydowana większość (57%) mieszkańców obszaru LGD, którzy wzięli udział w ankiecie przeprowadzonej na potrzeby opracowania LSR.

PODSUMOWANIE

Zjawisko defaworyzacji analizowane z perspektywy danych dotyczących klientów Ośrodków Pomocy Społecznej (przyczyn korzystania z pomocy społecznej) ma wiele źródeł (ubóstwo, bezrobocie, długotrwałe choroby, niepełnosprawność, kryminalna przeszłość, bezradność, alkoholizm, wielodzietność). LSR, mając na uwadze ograniczoność środków finansowych i dążenie do maksymalizacji efektów, powinna skupić się na wsparciu tych grup defaworyzowanych, dla których udzielona pomoc zapewni wystąpienie efektów mnożnikowych (większość osób należących do grup

[3] Analiza przeprowadzona w oparciu o dane dla roku 2013 udostępnione przez Ośrodki Pomocy Społecznej.
[4] Bank Danych Lokalnych GUS, dane za 2013 r.

defaworyzowanych na co dzień funkcjonuje w określonym otoczeniu – rodziny, znajomych, przyjaciół, sąsiadów, którzy bardzo często znajdują się w podobnej sytuacji). Narzędziem wyboru stała się w tym zakresie analiza sytuacji na rynku pracy, uzasadniona szczególnie ze względu na bardzo wysoki poziom bezrobocia na obszarze LGD.

Zidentyfikowano następujące grupy defaworyzowane, przypisując im typowe problemy:

- **Osoby młode (między 18 a 25 rokiem życia – grupa +25), które nie kontynuują edukacji na poziomie wyższym:**
    - Ograniczone perspektywy zatrudnienia,
    - Silna zależność od sytuacji rodzinnej (często bardzo ograniczonych możliwości finansowych rodziców) – „dziedziczenie biedy",
    - Konieczność poszukiwania pracy poza obszarem LGD.
- **Długotrwale bezrobotni** - osoby, które w ciągu ostatnich 24 miesięcy były zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy, przez co najmniej 12 miesięcy niezależnie od ich wieku:
    - Ubóstwo,
    - Praca w „szarej strefie" i związane z tym ryzyko odpowiedzialności karno-skarbowej, ale i utraty zdrowia przy równoczesnym braku zabezpieczenia w ramach ubezpieczeń społecznych,
    - Liczne dodatkowe problemy (np. samotne matki, niepełnosprawni, osoby z problemem alkoholowym).
- **Osoby w wieku 50+** - największa grupa klientów pomocy społecznej, ze względu na ograniczenia przychodzące z wiekiem dotknięta defaworyzacją na rynku pracy:
    - Brak mobilności,
    - Niewykorzystane doświadczenie życiowe,
    - Niejednokrotnie niższe niż w innych grupach możliwości percepcyjno-poznawcze,
    - Trudności w korzystaniu ze współczesnych rozwiązań społeczeństwa informacyjnego.

3.2 Gospodarka i przedsiębiorczość

Na obszarze LGD występuje zjawisko **silnej koncentracji aktywności gospodarczej na terenach miejskich** oraz **wyraźny trend zwiększania liczby podmiotów gospodarczych** na całym obszarze LGD. W latach 2007 - 2010 wg danych rejestru REGON ich liczba rosła o około 3% w skali roku, w 2011 zmniejszyła się o 245 podmiotów (czyli nastąpił spadek o 2,1%), a w kolejnych latach wzrosła o 2% (wzrost w 2012) i 1% w 2013 w porównaniu do roku poprzedniego.

Mapa 1. Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON, 2013 r.

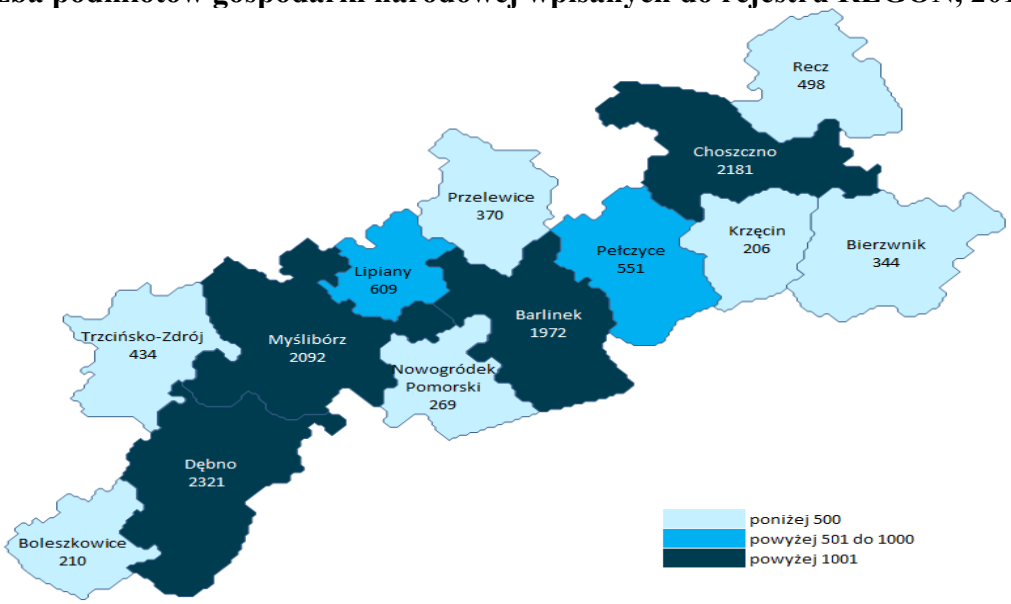

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Obszar gmin wchodzących w skład LGD charakteryzuje się **niższym niż średnia krajowa i wojewódzka poziomem przedsiębiorczości mieszkańców**, co potwierdzają wskaźniki obrazujące liczbę podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w stosunku do liczby mieszkańców. Na przestrzeni ostatnich siedmiu lat w obszarze LGD liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON przypadająca na 10 tys. ludności oscylowała wokół 800 podmiotów, w roku 2013 wyniosła 837, podczas gdy wskaźnik ten dla województwa ukształtował się na poziomie 1277 a w kraju wynosił 1057. Przeprowadzona diagnoza wskazała że potencjalni przedsiębiorcy z obszaru LGD z trudem odnajdywali się w procedurach pozyskania wsparcia projektów regionalnych i krajowych służących rozwojowi przedsiębiorczości (świadczą o tym statystyki listy beneficjentów funduszy europejskich) – jeżeli korzystali ze wsparcia, to głównie dostępnego na poziomie lokalnym.

Wyniki te znajdują potwierdzenie w badaniach prowadzonych przez współpracujących z LGD naukowców z ZUT w Szczecinie. Rola LGD w procesie wsparcia rozwoju przedsiębiorczości mimo relatywnie ograniczonych środków finansowych była zatem znacząca.

Przedsiębiorczość społeczna znajduje się na wstępnym etapie rozwoju – mimo prężnie działających organizacji pozarządowych (fundacje i stowarzyszenia) i znacznej ilości spółdzielni (głównie o wieloletnich tradycjach), analizując współczesne formy podmiotów ekonomii społecznej zidentyfikowano tylko 1 spółdzielnię socjalną (Barlinek). Na obszarze LGD nie funkcjonują Centra Integracji Społecznej (CIS) czy Zakłady Aktywności Zawodowej (ZAZ).

Na obszarze LGD w latach 2007-2013 w ujęciu ilościowym wiodącym sektorem gospodarki był **handel hurtowy i detaliczny oraz naprawa pojazdów samochodowych** (włączając motocykle) - 21,8% ogółu podmiotów gospodarczych (na przestrzeni ostatnich pięciu lat w obszarze LGD ich liczba zmalała o około 3 tys., tj. 5 pkt. procentowych). Kolejną znaczącą branżą w LGD jest **budownictwo**. W roku 2007 w tym sektorze działało 1379 podmiotów (12,7% ogółu podmiotów gospodarczych z LGD), a w roku 2013 już 1936 (16,1%). Z punktu widzenia rozwoju gospodarczego dla obszaru LGD kluczowe znaczenie mają jednak inne branże gospodarki, spoza ww. sektorów, kreujące znaczną liczbę miejsc pracy wysokiej jakości i pośrednio tworzące miejsca pracy w handlu czy budownictwie, do których zaliczyć należy:

- **branża drzewno – meblarska** - potencjał do rozwoju jest zapewniony poprzez bogactwo naturalne lasów gwarantujące odpowiednią ilość surowca. Obecnie w obszarze LGD działają liczne firmy produkcyjne zajmujące się przetwórstwem drewna, produkcją mebli, czy też parkietów podłogowych (np. Barlinek S.A.).
- **branża metalowa, maszynowa** – potencjał do rozwoju determinowany jest poprzez rosnącą ilość podmiotów gospodarczych zajmujących się obróbką i produkcją wyrobów metalowych. Czynnikiem dodatkowo wzmacniającym i sprzyjającym rozwojowi branży jest funkcjonowanie i tworzenie nowych stref inwestycyjnych, wokół których się ona skupia (np. 2x3 S.A. - Krzęcin).

Na obszarze LGD funkcjonują ponadto branże o potencjale endogenicznym, które w kolejnych latach powinny odgrywać rolę gospodarczych boosterów obszaru LGD. Ze względu na lokalizację blisko granicy z Niemcami i bliskość Skandynawii oraz rosnącą produkcję, dynamicznie rozwija się **branża logistyczno – spedycyjna**. Bogate walory przyrodnicze – duża liczba jezior, obszary Natura 2000, stanowią bazę do rozwoju w kierunku **turystyki**. Ponadto, wysoka dostępność przestrzeni oraz korzystne warunki (wiatr, nasłonecznienie) umożliwiają rozwój lokalnej energetyki opartej na **odnawialnych źródłach energii** (w ostatnich latach zrealizowano już pierwsze duże przedsięwzięcia w tym zakresie).

Boosterami rozwoju obszaru LGD, szczególnie wymagającymi wsparcia publicznego poza turystyką, mogą być tym samym branża OZE, jak i szeroko rozumiana biogospodarka. Problemem dla przedsiębiorców (sygnalizowanym w ramach spotkań konsultacyjnych), działających w branżach o silnym potencjale endogenicznym jest niedobór pracowników posiadających kwalifikacje niezbędne do świadczenia stosunku pracy. Przedsiębiorcy są zmuszeni albo do poszukiwania pracowników poza obszarem LGD albo do organizacji procesu kształcenia i szkolenia pracownika od podstaw (co nie zawsze jest możliwe).

PODSUMOWANIE

Poziom przedsiębiorczości mieszkańców na obszarze wdrażania LSR jest wciąż zbyt niski, mimo systematycznego rozwoju gospodarczego w ostatnich latach. Określono branże o silnym endogenicznym potencjale (ugruntowane historycznie oraz nowe), których wsparcie ze środków publicznych jest szczególnie zasadne:

- drzewno-meblarska,
- metalowa, maszynowa,
- logistyczno-spedycyjna,
- turystyczna,
- odnawialne źródła energii i technologie z nimi związane.

3.3 Rynek pracy

Blisko **65%** mieszkańców obszaru LGD Lider Pojezierza to ludność w wieku produkcyjnym. Zgodnie z danymi GUS w roku 2013 najwięcej mieszkańców powiatów, do których należą gminy LGD, zatrudnionych było w sektorach: przemysł i budownictwo oraz pozostałe usługi – po około 8% ludności będącej w wieku aktywności zawodowej. Ważnym sektorem ekonomicznym jest także rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (6,6% zatrudnionych wśród ludności w wieku produkcyjnym).

W trakcie wywiadów, które prowadzono z mieszkańcami obszaru LGD, wielokrotnie wskazywanym problemem był niski poziom wynagrodzeń.
W roku 2013 przeciętne wynagrodzenie brutto w powiatach obejmujących gminy należące do LGD wynosiło 3 193 zł. Jest to kwota o 685 zł niższa, niż przeciętna dla Polski i o 346 zł niższa od przeciętnej płacy w woj. zachodniopomorskim. Od 2007 roku płace na obszarze LGD wzrosły średnio o 824 zł.

Z opinii i doświadczeń uczestników wywiadów wynika, że największy problem z zatrudnieniem mają osoby dojrzałe – po 50 roku życia. Pracodawcy chętniej oferują zatrudnienie osobom młodym, jednak wiąże się ono z wynagrodzeniem na poziomie płacy minimalnej i pracą na podstawie umowy cywilno-prawnej. Opinie na temat niskich wynagrodzeń skonfrontowano z opiniami przedsiębiorców.

Potwierdzili oni, że poziom płac w gminach LGD jest niższy, niż oczekiwaliby tego pracownicy, jednak wynika to z obiektywnych czynników. Zdaniem pracodawców koszty, jakie ponoszą w związku z zatrudnieniem pracowników są niewspółmierne do zysków, jakie przynosi przedsiębiorstwo. Powodowane jest to **niskim popytem na oferowane towary i usługi oraz niezamożnością konsumentów.**

Zmiana sytuacji na rynku pracy (w zakresie dochodowym i nowych miejsc pracy) wymaga wykreowania warunków do przyciągnięcia konsumentów spoza obszaru LGD.

Powiaty, do których należą gminy obszaru LGD Lider Pojezierza od lat zmagają się z wysoką stopą bezrobocia, co wynika z dwóch czynników: niewystarczającej liczby miejsc pracy oraz niedopasowania kompetencji potencjalnych pracowników do potrzeb pracodawców.

Zgodnie z danymi dla 2013 r. najbardziej niekorzystny stosunek liczby osób bezrobotnych do osób aktywnych zawodowo utrzymuje się w powiecie choszczeńskim i pyrzyckim (kolejno 29% i 28%). Stopa bezrobocia na tych obszarach jest o 10-11 punktów procentowych wyższa, niż ogółem w województwie (18%) i ponad dwukrotnie wyższa niż w kraju (13,4%). Najniższe wartości wskaźnika odnotowano w powiecie myśliborskim. Tam dynamika stopy bezrobocia w kolejnych latach 2007-2013 jest bardzo zbliżona do zmienności wskaźnika w regionie.

Dla określenia rozmiaru bezrobocia w poszczególnych gminach LGD posłużono się wskaźnikiem określonym poprzez stosunek liczby zarejestrowanych bezrobotnych do liczby ludności w wieku produkcyjnym.

Na podstawie analizy tego wskaźnika stwierdzono, że największe bezrobocie panuje w gminach Przelewice i Recz – po około 18%. Najlepsza sytuacja pod tym względem jest w Boleszkowicach i Barlinku – po około 8%. Należy podkreślić, że płeć jest zmienną różnicującą poziom bezrobocia na obszarze LGD

Odsetek bezrobotnych kobiet jest średnio o 4,3 p.p. wyższy od odsetka bezrobotnych mężczyzn. Różnica ta jednak na przestrzeni lat maleje – w roku 2007 wynosiła 6,7 p.p. Kolejne wykresy przedstawiają porównanie wielkości bezrobocia w gminach LGD w latach 2007 - 2013. Spadek wskaźnika od wartości z roku 2007 można zaobserwować jedynie w Gminie Pełczyce – jest on nieznaczny (o 0,2 p.p.). Natomiast wyraźny wzrost bezrobocia odnotowano w gminach Recz i Przelewice – o 3 p.p.

Średnio 11,6% ludności w wieku produkcyjnym, która zamieszkuje obszar LGD to osoby bezrobotne. Wskaźnik ten wzrósł od roku 2007 o 1,4 p.p. **Bezrobocie wśród mieszkańców obszaru LGD jest wyższe od poziomu w województwie i w kraju**. Oprócz negatywnego wymiaru tego zjawiska, pojawia się również aspekt, który może stanowić mocną stronę obszaru, a mianowicie duże bezrobocie to również duży zasób niewykorzystanych obecnie zasobów ludzkich, które mogą stanowić potencjał dla nowo otwieranych przedsiębiorstw. Na obszarze LGD nie prowadzono szczegółowych badań grup znajdujących się poza rynkiem pracy, jednak opinie pojawiające się w wywiadach potwierdzają zgodność sytuacji lokalnej z ogólnopolską. Głównymi powodami obecności osób w wieku produkcyjnym poza rynkiem pracy są pozyskane świadczenia emerytalne oraz udział w procesach nauki i uzupełniania kwalifikacji. Problemy społeczne związane są jednak z pozostałymi osobami znajdującymi się poza rynkiem pracy: dotkniętymi chorobą i niepełnosprawnością, czy też obciążonymi obowiązkami rodzinnymi i prowadzeniem domu (nie zawsze ze świadomego wyboru), a szczególnie osobami w przeszłości obecnymi na rynku pracy, które zniechęciły się bezskutecznością poszukiwania pracy. Silnie odczuwanym negatywnym zjawiskiem jest migracja. W gminach tworzących LGD można odnotować ujemne saldo migracji wewnętrznych oscylujące wokół 3 osób w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców. Do jej najważniejszych powodów należy zaliczyć motywację zarobkową oraz edukacyjną. Zadaniem wymagającym interwencji jest przekonanie młodzieży wyjeżdżającej na studia, do powrotu do rodzinnych miejscowości po ich ukończeniu, co jest możliwe wyłącznie poprzez tworzenie miejsc pracy wysokiej jakości (wymagających odpowiednich kwalifikacji, a tym samym proporcjonalnie wynagradzanych). Obszar LGD charakteryzuje się relatywnie korzystną strukturą wiekową ludności, kreującą potencjał rozwojowy dla podaży pracy. Analizując dynamikę odsetka mieszkańców w poszczególnych grupach wiekowych, można zauważyć trend polegający na proporcjonalnym spadku liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym i wzrostu liczby ludności w wieku poprodukcyjnym. To zjawisko ma zasięg ogólnopolski, jednak w skali kraju oraz województwa obserwujemy już dalszy jego etap niż na obszarze LGD. Pod koniec roku 2013 na obszarze LGD Lider Pojezierza liczba osób w wieku przedprodukcyjnym ciągle była większa od liczby osób w wieku poprodukcyjnym – 18,7% do 16,7%. W Polsce stosunek ten wynosił 18,2% do 18,4%, a w województwie zachodniopomorskim 17,7% do 17,9%.

PODSUMOWANIE

Obszar LGD dotknięty jest wysoką stopą bezrobocia (deficytem miejsc pracy) przekraczającą wyraźnie wartości średnie dla regionu i kraju, przy równocześnie niskiej jakości znacznej części istniejących miejsc pracy (niski poziom wynagrodzeń). Ważną rolę zatrudnieniową na obszarze LGD odgrywa rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (w niektórych powiatach zatrudnienie w tych sektorach jest nawet dwukrotnie wyższe niż w całym woj. zachodniopomorskim). Istotnym jest problem osób poza rynkiem pracy, szczególnie: dotkniętych chorobami i niepełnosprawnościami, obciążonych obowiązkami rodzinnymi, czy też zniechęconych do rynku pracy w wyniku wcześniejszych nieudanych prób znalezienia zatrudnienia. Równocześnie obszar LGD silnie odczuwa zjawiska migracji zarobkowej i edukacyjnej.

3.4 Sektor społeczny i społeczeństwo obywatelskie

Analiza sektora społecznego została oparta na danych pozyskanych bezpośrednio z poszczególnych gmin. W 2013 roku na terenie gmin będących członkami Lokalnej Grupy Działania funkcjonowało 314 organizacji pozarządowych. Jest to o 54 podmioty więcej, niż w roku 2007 (przyrost wartości o blisko 20%). Statystycznie na jedną gminę przypadało 24,15 organizacji pozarządowych (o ponad 4 organizacje więcej, niż w poprzednim okresie programowania), co świadczyć może o rosnącym zaangażowaniu mieszkańców w rozwój ich „małych ojczyzn" i większą wrażliwość na sprawy związane z funkcjonowaniem w społecznościach lokalnych. Największa liczba organizacji pozarządowych działała w 2013 r. w Gminie Dębno (59 podmiotów), najmniejsza w gminie Bierzwnik (jedynie 3).

Dane te wskazują wyraźnie, że aktywność społeczna jest silnie zróżnicowana terytorialnie wewnątrz obszaru LGD. Należy przy tym podkreślić, że rozwój aktywności społecznej następuje w warunkach tygla kulturowego (ludność napływowa) i co więcej poczucie przynależności do obszaru LGD znajduje się wciąż w fazie budowania (przez kilkaset ostatnich lat były to ziemie niemieckie, a po II wojnie światowej obszar LGD był podzielony pomiędzy ówczesne województwa szczecińskie i gorzowskie). Można zauważyć, że na terenie oddziaływania Lokalnej Grupy Działania, najwięcej NGO's funkcjonuje w **obszarze związanym ze sportem** – stanowią one ponad jedną czwartą wszystkich organizacji pozarządowych (26,11%).

Wysoka aktywność organizacji pozarządowych zauważalna jest też w obszarach: **działalność społeczna** (14,97%) oraz **wspieranie rozwoju społeczności lokalnej** (14,01%). NGO's funkcjonujące na terenie Lokalnej Grupy Działania najmniej aktywnie wspierają takie obszary życia, jak: **rozwój gospodarczy** (3,82% NGO's), **myślistwo i łowiectwo** (3,18%) oraz **wędkarstwo i rybactwo** (3,18%). Warto wspomnieć jeszcze o **ochotniczych strażach pożarnych**, które stanowią blisko 1/10 wszystkich organizacji pozarządowych na terenie LGD i mogą stanowić dobrego, zaufanego partnera w działaniach związanych z aktywizacją społeczną.

Jak wskazują przeprowadzone badania, rozwój sektora społecznego ma charakter oddolny. **Dotychczas nie stworzono mechanizmów wsparcia aktywności społecznej, co jest szczególnie odczuwalne na obszarach wiejskich. Brakuje mechanizmów o charakterze doradczo-organizacyjnym, jak i wykorzystania kapitału ludzkiego (lokalnych animatorów/liderów).**

Jednym z podstawowych mierników funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego jest frekwencja wyborcza. Analizując frekwencję wyborczą z okresu tworzenia się Lokalnej Grupy Działania i okresu poprzedzającego opracowywanie nowej strategii (wybory w 2010 i 2011 r.) można zauważyć, że aktywność społeczna na tym polu zwiększyła się. Najbardziej poprawę zaangażowania społeczności lokalnych w działania demokratyczne można było zaobserwować podczas wyborów prezydenckich, gdzie frekwencja zwiększyła się o ponad 5% (z 36,18% do 41,30%). Nieznacznie podniosła się również frekwencja w wyborach samorządowych (53,27%), która była wyższa nie tylko od średniej w województwie zachodniopomorskim (46,01%), ale także w Polsce (47,32%). Obszar LGD kreuje zatem warunki do partycypacyjnego rozwoju społeczno-gospodarczego.

PODSUMOWANIE

Na obszarze LGD rośnie aktywność sektora społecznego, która jednak w ujęciu ilościowym jest wciąż nieznacznie niższa niż w kraju i województwie (mierzona przez pryzmat ilości mieszkańców przypadających na jedną NGO). Możliwości porównawczej analizy jakościowej sektora społecznego są ograniczone. Należy stwierdzić, że obszar LGD zamieszkiwany jest przez osoby aktywne w życiu społecznym, a tym samym również chętnie angażujące się w różne działania NGO's.

Dodatkowe podsumowanie po ewaluacji z 2020 roku.

Podstawą zwiększenia aktywności społeczeństwa, aby było ono bardziej obywatelskie są działania prowadzone przez NGO-sy tworzące różnorodną infrastrukturę wspierającą aktywność nie tylko fizyczną ale przede wszystkim aktywność społeczna. Rozwijanie kreatywności i wartości dodanej. Infrastruktura, tworzona przez stowarzyszenia lub grupy nieformalne w ostateczności przez jst.

3.5 Problemy społeczne

Obszar LGD dotknięty jest istotnymi problemami społecznymi ograniczającymi dynamikę rozwoju gospodarczego, ale przede wszystkim wykluczającymi ze społeczeństwa istotną część mieszkańców. Jak wskazano w rozdziale III.1 niemal co 10 mieszkaniec obszaru LGD korzysta z usług pomocy społecznej – przede wszystkim ze względu na ubóstwo i bezrobocie. Problemy społeczne obszaru LGD, wskazywane w wywiadach i charakteryzujące się różnym natężeniem, to przede wszystkim:

- uzależnienia,
- długotrwałe bezrobocie,
- przeszłość kryminalna,
- rodziny niepełne,
- patologie życia rodzinnego,
- samotność i wykluczenie osób starszych,
- bezdomność,
- życie dzieci i młodzieży w środowisku zaniedbanym oraz poza rodziną,
- niepełnosprawność,
- choroby psychiczne.

Jednym z podstawowych warunków przezwyciężenia zdecydowanej większości ww. problemów społecznych jest zapewnienie realnej perspektywy stabilizacji i niezależności finansowej – stałego miejsca zatrudnienia. Oczywiście, należy mieć na uwadze, że sukces takiego działania zależy w znacznej mierze od chęci i determinacji dotychczasowego klienta pomocy społecznej.

Na obszarze LGD, mimo bardzo dobrych wyników w zakresie dostępności sieci energetycznej (powszechna) oraz wodociągowej (wg danych GUS w 2013 r. blisko 94% mieszkańców) i kanalizacyjnej (wg danych GUS w 2013 r. blisko 78% mieszkańców), pojawiają się lokalne deficyty. Obecne są wciąż wyzwania związane z zapewnieniem dostępu do sieci gazowej (wg danych GUS w 2013 r. dostęp do sieci gazowej posiadało niespełna 60% mieszkańców) w większości gmin oraz szybkiej sieci internetowej (prywatni operatorzy aktualnie wyrównują deficyty w tym zakresie). Infrastruktura kulturalna dopasowana jest do specyfiki obszaru – funkcjonuje sieć bibliotek (49 jednostek w 2013 r. wg danych BDL GUS), znacząco rozbudowano sieć świetlic wiejskich (137 świetlic, w stosunku do 93 w 2007 r. – dane gmin), aktywizację kulturalną prowadzi 18 domówi ośrodków kultury (dane BDL GUS za 2013 r.). Nie należy zatem doszukiwać się przyczyn infrastrukturalnych wykluczenia społecznego – ani w zakresie infrastruktury technicznej, ani infrastruktury kulturalnej. Należy natomiast rozważyć lepsze wykorzystanie już istniejącej infrastruktury.

Na obszarze LGD występują jednostki przestrzenne w sposób szczególny dotknięte problemami społecznymi – zdegradowane społecznie. Szczegółowe informacje na ten temat oraz analizy

poszczególnych obszarów zdegradowanych zawarte są w Lokalnych Programach Rewitalizacji, które jednak nie są dokumentami obowiązującymi we wszystkich gminach i dodatkowo obecnie podlegają procesom aktualizacji. Istnienie obszarów zdegradowanych społecznie w sposób szczególny uzasadnia konieczność podjęcia interwencji na rzecz rozwiązania problemów społecznych w ramach LSR.

PODSUMOWANIE

Obszar LGD dotknięty jest licznymi problemami społecznymi, wśród których najpoważniejsze to bezrobocie i ściśle związane z nim ubóstwo. W ujęciu infrastrukturalnym (zaopatrzenie w media, kultura) deficyty mają charakter lokalny. Istnieją szerokie możliwości maksymalizacji wykorzystania infrastruktury kulturalnej na cele działań z zakresu włączenia społecznego.

Dodatkowe podsumowanie po ewaluacji z 2020 roku.

Kolejnym czynnikiem tworzącym problemy społeczne to ubóstwo energetyczne. Rosnące koszty utrzymania oraz stan epidemii na świecie pogłębia różnice społeczne. Różnego rodzaju wsparcie finansowe w postaci zasiłków tworzy społeczeństwo komercyjne oraz uwstecznia je pod kątem aktywizacji zawodowej i społecznej.

3.6 Rybactwo i rynek rybny

Bazując na sprawozdawczości rybaków (druki RRW) z 13 gmin należących do Stowarzyszenia LGD Lider Pojezierza za rok 2014, na obszarze LGD działają 42 gospodarstwa rybackie zatrudniające łącznie 85 osób. Pod względem zatrudnienia dominuje Gmina Recz (29), Dębno (16) i Barlinek (8). Na naszym obszarze funkcjonuje również przetwórnia krewetek z siedzibą w Choszcznie. Dane dotyczące rybactwa na obszarze LGD przedstawia poniższa Tabela nr 4.

Tabela nr 4. Zestawienie podstawowych danych dotyczących rybactwa dla obszaru LGD Lider Pojezierza, 31.12.2014 r.

Lp.	Gmina	Wartość produkcji rybackiej w zł	Liczba osób zatrudnionych na stałe	Powierzchnia ewidencyjna stawów [ha]	Powierzchnia użytkowa stawów [ha]	Powierzchnia obwodów rybackich na jeziorach [ha]
1	Barlinek	156 400,00	8	36,86	28,58	0,00
2	Bierzwnik	13 835,00	2	0,00	0,00	60,32
3	Boleszkowice	-	-	-	-	-
4	Choszczno	641 454,00	9	6,33	4,88	37,39
5	Dębno	831 669,00	16	221,26	214,32	45,00
6	Krzęcin	-	-	-	-	-
7	Lipiany	68 900,00	6	54,64	40,67	0,00
8	Myślibórz	117 365,00	5	27,20	29,94	274,42
9	Nowogródek Pomorski	35 765,00	1	-	-	-
10	Pełczyce	86 800,00	4	32,00	15,31	0,00
11	Przelewice	4 460,00	3	3,00	2,60	0,00

12	Recz	1 092 671,00	29	75,16	58,84	0,00
13	Trzcińsko-Zdrój	0,00	1	12,00	8,00	0,00
	SUMA	**3 048 979,00**	**85**	**468,45**	**403,14**	**417,13**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z formularzy RRW

Na terenie objętym LSR prowadzona jest głównie działalność związana z produkcją ekstensywną karpia. Większość obiektów hodowli tego gatunku nie przekracza powierzchni 10 ha lustra wody, chociaż kilkunastu hodowców zadeklarowało produkcję na powierzchni ponad 20 ha, a kilku powyżej 40 ha. Największym gospodarstwem rybackim na terenie LGD jest gospodarstwo rybackie Marcina Maśluka w Dębnie (do 31 grudnia 2014 r. dzierżawcą był Stanisław Janicki), obejmujące kilkadziesiąt stawów o łącznej powierzchni pow. 300 ha, z tym, że aktualnie hodowla ryb prowadzona jest na 207 ha. Osiągana wydajność produkcji karpia w większości gospodarstw rybackich jest stosunkowo niska, gdyż w wielu przypadkach średnia wydajność z hektara waha się pomiędzy 300 kg a 700 kg z hektara stawu. Wynika to m.in. z rodzaju zadawanych pasz, w większości gospodarstw stawowych ryby karmione są paszami zbożowymi (żytem, jęczmieniem), kukurydzą i odpadami rzepakowymi. Na strukturę połowową w jeziorach tego terenu największy wpływ mają ryby karpiowate, których udział wynosi ok. 70% i stanowią go głównie leszcze oraz płocie. Drapieżniki stanowią mniejszość w połowach i są to głównie sandacze, szczupaki, oraz węgorze. W strukturze gatunkowej niewielką rolę odgrywają - sielawy oraz sieje, a także inne gatunki ryb jak np. sum, miętus, jazgarz.

Powstałe w większości na gruntach prywatnych stawowe gospodarstwa rybackie są małe, często zaniedbane, posiadają przestarzały sprzęt, a magazyny do przechowywania i transportu są niedoinwestowanie. Drogi dojazdowe do gospodarstw rybackich są w złym stanie, ponadto niektóre gospodarstwa rybackie pozbawione są energii elektrycznej, a co za tym idzie znacząco ograniczony jest również dostęp do innych mediów, np. sieci teleinformatycznej. W wielu przypadkach właściciele gospodarstw nie korzystają z komputera i internetu, a tym samym nie promują swojej działalności. Istotnym problemem dotyczącym wielkości powierzchni gruntów rolnych pod stawami jest brak zaktualizowanej dokumentacji geodezyjnej. Biorąc pod uwagę powierzchnię stawów, dominują gospodarstwa z terenu Gmin Dębno, Lipiany i Recz (łącznie 76% ogółu powierzchni stawów), z kolei 80% łącznej powierzchni obwodów rybackich na jeziorach zajmowanych jest przez gospodarstwa z Gmin Myślibórz i Bierzwnik. W pozostałych gminach różnice odnośnie sposobu posiadania i ilości gospodarstw nie są mocno zachwiane, jednak tu również znaczące powierzchnie wód będące w zasobach gospodarstw rybackich są dzierżawione.

Gospodarka rybacka to nie tylko zarejestrowani właściciele gospodarstw rybackich, ale również amatorzy wędkarze, którzy łowią z łodzi, z lodu oraz z brzegu. Jak wynika z badania ankietowego przeprowadzonego w 2006 roku, rocznie wyławianych jest ponad 2 000 kg ryb. Biorąc pod uwagę powierzchnię jeziora o wielkości 20 ha, można określić wydajność wędkarską z tego zbiornika na poziomie ok. 115 kg/ha. Oznacza to, że wielkość tych połowów jest bardzo wysoka w porównaniu z analizami ogólnopolskimi przeprowadzonymi w latach 80-tych przy współpracy z Instytutem Rybactwa Śródlądowego i Zarządem Głównym PZW, gdzie średnia wartość tego parametru wyniosła 70 kg/ha.

W strukturze ryb poławianych przez ankietowanych wędkarzy dominują ryby karpiowate: płoć, leszcz i krąp, przy niewielkiej ilości lina i karasia, oraz także stosunkowo niedużej ilości drapieżników: szczupak, sandacz, węgorz i okoń.

Na terenie LGD jest prowadzona działalność w zakresie przetwórstwa skorupiaków (krewetki), zlokalizowana w Choszcznie. Natomiast gospodarstwo rybackie Małgorzaty Brzozowskiej z Recza, przetwarza karpia, co polega na tzw.” wekowaniu” i sprzedaje w swojej restauracji. Z kolei hodowca pstrąga tęczowego, Bogdan Winiarski z Choszczna, sprzedaje znaczne ilości pstrąga wędzonego.

3.7 Uwarunkowania przestrzenne i przyrodnicze

Lokalna Grupa Działania Lider Pojezierza zajmuje obszar położony wzdłuż południowej granicy województwa zachodniopomorskiego rozciągający się od granicy z Niemcami na zachodzie do powiatu

wałeckiego na wschodzie. Obszar zajmowany przez Lokalną Grupę Działania zlokalizowany jest centralnie względem 3 aglomeracji: Berlin, Poznań, Szczecin i na styku trzech województw: zachodniopomorskiego, lubuskiego i wielkopolskiego i doskonale z nimi skomunikowany. Gminy tworzące Lokalną Grupę Działania „Lider Pojezierza" wchodzą w skład 4 powiatów, tj. powiatu gryfińskiego (Trzcińsko Zdrój), powiatu myśliborskiego (Barlinek, Boleszkowice, Dębno, Myślibórz, Nowogródek Pomorski), powiatu pyrzyckiego (Lipiany, Przelewice) i powiatu choszczeńskiego (Bierzwnik, Choszczno, Krzęcin, Pełczyce, Recz).

Pod kątem geograficznym, zdecydowana większość gmin leży na terenie Pojezierza Myśliborskiego, niektóre częściowo na Pojezierzu Pomorskim, Pojezierzu Choszczeńskim oraz Równinie Pyrzycko – Stargardzkiej, stąd też wywodzi się nazwa Stowarzyszenia. Zachodnią granicę obszaru LGD wyznacza również rzeka Odra. Jest to **obszar obfitujący w rzeki i jeziora** (zajmują one 3,32% powierzchni obszaru LGD – o połowę więcej niż średnia dla kraju – dane BDL GUS, 2013 r.). Udział wód należy oceniać jako wysoki - w 10 spośród 13 gmin jest on wyższy od średniej ogólnopolskiej i związany w głównej mierze z wysoką dostępnością jezior. Aż 13 jezior ma powierzchnię ponad 100 ha. Dodatkową cechą obszaru LGD jest fakt występowania jezior w miastach i miejscowościach (Lipiany, Barlinek, Myślibórz, Trzcińsko Zdrój, Choszczno, Pełczyce), co stanowi impuls dla rozwoju turystyki. Główne rzeki obszaru LGD to Płonia, Ina i Myśla, w dużej mierze udostępnione dla kajakarstwa. Uzupełnieniem powierzchniowych wód gmin są sieci rowów i kanałów melioracyjnych, potorfia wypełnione wodą oraz stawy rybne. Należy podkreślić, że największe ośrodki miejskie koncentrują się w zachodniej części LGD (Myślibórz, Barlinek, Dębno). W przypadku wschodniej części obszaru działania LGD rolę głównego ośrodka miejskiego pełni Choszczno. W ujęciu przestrzennym uwagę zwracają również małe miasta: Trzcińsko-Zdrój, Lipiany, Pełczyce, Recz (ich położenie potwierdza występowanie zjawiska silniejszej urbanizacji zachodniej części obszaru LGD). Analizowany teren to jednak w głównej mierze mniejsze miejscowości – to one w istocie kreują przestrzeń obszaru. **Grunty leśne zajmują 34,30% powierzchni obszaru LGD** i mimo, że ich udział na obszarze całego LGD jest zbliżony do wartości średnich dla kraju i województwa, to jednak w wymiarze poszczególnych gmin jest on już bardzo zróżnicowany – w pięciu gminach (Barlinek, Bierzwnik, Boleszkowice, Dębno, Nowogródek Pomorski) przekracza poziom 45% (podczas gdy średnia dla Polski to zaledwie niewiele powyżej 30%). Na obszarze objętym LSR znajduje się prawie połowa terenów (49,4%) Barlinecko-Gorzowskiego Parku Krajobrazowego, 6,9% Parku Krajobrazowego „Ujście Warty" oraz 0,6% Drawieńskiego Parku Narodowego w Gminie Bierzwnik. Występują tu również ciekawe rezerwaty przyrody, np. „Cisy Boleszkowickie", "Florystyczny rezerwat przyrody – jezioro Jasne", „Rezerwat przyrody Grądowe Zbocze", „Rezerwat Łasko" z kolonią czapli siwej oraz parki. Najbardziej rozpoznawalnym z nich jest utworzony w XIX w. park w Przelewicach o pow. 30 ha – obecnie Ogród Dendrologiczny - w którym rosną niemal wszystkie chronione w Polsce gatunki drzewiaste. **Ww. korzystne uwarunkowania przestrzenne i przyrodnicze należy oceniać jako nadal nieodkryte**. Dodatkowym elementem badań, była dyskusja z respondentami na temat znajomości zasobów lokalnych obszaru LGD – o ile rozmówcy (częściowo) byli w stanie opisać walory przyrodnicze swojej najbliższej okolicy, o tyle pytani o dalsze obszary objęte LSR najczęściej z trudem podejmowali próbę odpowiedzi. W kontekście wiedzy osób spoza obszaru LGD sytuacja jest jeszcze mniej korzystna. Dotychczasowe działania promocyjne walorów przyrodniczych i krajobrazowych należy oceniać jako niewystarczające. Dlatego należy wzmóc działania promocyjne.

3.8 Zabytki i dziedzictwo kulturowe

Obszar objęty LGD został ukształtowany przez wydarzenia historyczne - na zasoby zabytkowe i kulturowe, największy wpływ miały okoliczności z przeszłości, które uwarunkowały w konsekwencji wspólne dziedzictwo, z którego korzystać mogą obecne pokolenia, w tym turyści. Dorobek historyczny obszaru LGD jest bardzo bogaty - występują tu liczne zabytki archeologiczne, będące dowodem na długą historię terenów. Najistotniejszą spuściznę stanowią obiekty sakralne **- kościoły**, reprezentujące różne style architektoniczne, które użytkowane są do dnia dzisiejszego oraz **zabudowania klasztorne**, które, będąc często w stanie znacznego zniszczenia, wymagają prac konserwatorskich niezbędnych do ich wyeksponowania i udostępnienia na cele turystyczne.

Kolejnym elementem łączącym obszar LGD w zakresie dziedzictwa są **pozostałości po obiektach obronnych** występujące na obszarze gmin - **mury obronne**, **bramy obronne** oraz **inne fortyfikacje miejskie**, jak na przykład baszty.

Charakterystycznym elementem obszaru są też **pałace**, **dwory** i **dwork**i wraz z zabudowami **folwarcznym**i lub też **założeniami parkowymi** z cennymi okazami roślinności, stanowiące doskonałe miejsca do wypoczynku i kontemplacji, a także lekcji przyrody i ekologii. Zrewitalizowane tereny parków stanowią w części gmin strefy rekreacyjne lub też sportowe. Elementem powiązanym są też stare grody, średniowieczne ruiny zabudowań, czy też obiekty o znaczeniu gospodarczym.

Na obszarze LGD, w większości centrów głównych miejscowości poszczególnych gmin, znajdują się cenne, **zabytkowe ratusze** oraz **obszary starego miasta**, **rynki** będące pod ochroną konserwatorską. Obiekty te odpowiednio zrewitalizowane stanowią siedzibę władz gminnych lub też innych jednostek wykonujących zadania publiczne, co sprawia, że ich wnętrza są otwarte dla zwiedzających. Niektóre z odnowionych zabytkowych obiektów, służą obecnie potrzebom codzienności i są godnymi podziwu i kontemplacji zabytkami sztuki architektonicznej dawnych czasów. Bardzo często do lepszego wyeksponowania poszczególnych zabytków przyczynia się naturalne ukształtowanie terenu - wzgórza, jeziora, które zwiększają wartość estetyczną obiektów. Wciąż wiele obiektów historycznych nie doczekało się niezbędnych prac konserwatorskich (są wysoce zdegradowane) umożliwiających ich wykorzystanie zgodnie z potrzebami rozwojowymi obszaru LGD.

Analizując warstwę narodowościową i etnograficzną obszaru LGD należy stwierdzić, że zamieszkany jest on głównie przez polską ludność napływową – stanowi, więc swoisty **tygiel kulturowy - mieszankę tradycji i kultury mieszkańców różnych rejonów Polski**, która zasiedliła te tereny po II wojnie światowej. Ziemie LGD Lider Pojezierza zasiedlane były również przez ludność pochodzenia ukraińskiego i łemkowskiego. W wyniku tego procesu nastąpiło przerwanie dotychczasowego dziedzictwa kulturowego, ściśle związanego z kulturą niemiecką, a następnie przez długi okres miała miejsce unifikacja kultury do wzorców występujących na terenie Polski, zaś ustrój komunistyczny dodatkowo spowalniał ten proces. W związku z powyższym bazowanie na pierwotnym, niemieckim dziedzictwie kulturowym obszaru, jako elemencie, który przyczynić miał się do rozwoju, napotykało na bariery. Odnosząc sytuację historyczną do czasów obecnych, należy zauważyć, iż jednym z nielicznych elementów pierwotnego dziedzictwa kulturowego osadników, które zachowało się z ich miejsc pochodzenia są **kulinaria**. Ma to odzwierciedlenie w dużej ilości potraw tradycyjnych i lokalnych, takich jak np.: miody: pojezierza choszczeńskiego, puszczy barlineckiej, z lasu świętej Marii, przelewickie, choszczeńska strucla z makiem. Jednocześnie, inicjatywy związane z podtrzymywaniem tradycji wytwarzania produktów lokalnych napotykają na wiele przeszkód związanych z wprowadzeniem na rynek spożywczy (przepisy HACCP), przez co znane są jedynie w gronie mieszkańców danych terenów.

Podobnie jak w przypadku walorów przyrodniczych i krajobrazowych, tak w odniesieniu do zabytków i dziedzictwa kulturowego już po zakończeniu formalnej części wywiadów prowadzonych na potrzeby opracowania LSR respondenci w dyskusji wypowiadali się na temat znajomości zasobów lokalnych obszaru LGD – o ile rozmówcy (w większości) byli w stanie opisać zabytki, a niekiedy także atrakcyjne produkty kulinarne swojej najbliższej okolicy, o tyle pytani o dalsze obszary objęte LSR najczęściej z trudem podejmowali próbę odpowiedzi. Nie ulega, zatem wątpliwości, że dotychczasowa działalność promocyjna nie była wystarczająca.

3.9 Potencjał turystyczny

Obszar LGD charakteryzuje ogromne bogactwo przyrodnicze, krajobrazowe, kulturowe, dlatego też naturalnie, turystyka i rekreacja stają się istotną funkcją warunkującą rozwój.

Obszar LGD jest predestynowany do rozwoju następujących form turystyki:

- **turystyka aktywna**, oparta na szlakach pieszych, rowerowych, ścieżkach edukacyjnych, itp.
- **turystyka kulturowa**, nastawiona na zwiedzanie obiektów wymienionych w części diagnozy poświęconej zabytkom – w tym zakresie każda z gmin oferuje zwiedzającemu coś ciekawego.
- **turystyka kulinarna**, opartą na lokalnych specjałach i potrawach tradycyjnych wymienionych w dalszej części strategii.

Możliwe jest też postrzeganie turystyki pod kątem **imprez lokalnych, regionalnych**, które odbywają się cyklicznie. Istotne jest, iż jeden turysta często jest chętny, aby skorzystać z kilku form oferowanych

atrakcji. Każdy z ww. obszarów, mimo nakładów poczynionych w perspektywie 2007-2013, wymaga szeregu kolejnych inwestycji – równolegle realizowanych przez sferę publiczną i podmioty gospodarcze, a także wykorzystania potencjału płynącego z tradycji rybackich (szczególnie turystyka kulinarna). Różnorodność oferowanych atrakcji zapewnia dłuższy pobyt turystów bez względu na pogodę.

Nie ulega wątpliwości, że ostatnie lata stanowiły okres dużego zaangażowania wszystkich trzech sektorów (społeczny, gospodarczy, publiczny) w budowanie fundamentów oferty turystycznej w dziedzinie turystyki aktywnej i kulturowej. Wyróżnić można części obszaru LGD nastawione na rozwój konkretnych dziedzin sportu: **nordicwalking, kajak polo, narty wodne, kajakarstwo, wycieczki rowerowe, szlaki turystyczne, lub nastawione na rozwój turystyki kulturowej, ze względu na zakony: cystersów, joannitów, templariuszy, dominikanów, krzyżaków, obiekty sakralne, zabudowania obronne, pałace, dwory, dworki, parki, ratusze, rynki lub obszary starego miasta.**

Jednocześnie, poza silnymi obszarami LGD, istnieją **liczne braki we właściwym zagospodarowaniu rzek i jezior**, które są naturalnym elementem przeważającym w gminach. Ponadto, pozostałe bogactwa przyrodnicze nie są dostatecznie wykorzystywane do celów turystycznych (m.in. Barlinecko-Gorzowski Park Krajobrazowy, pomniki przyrody, rezerwaty, parki).

Potencjał do rozwoju turystyki jest podkreślany w ewaluacji Strategii LGD realizowanej w poprzedniej perspektywie - przedstawiciele każdego z sektorów: społecznego, publicznego i gospodarczego, przyznają, iż niezbędne jest podjęcie kroków w celu budowania silniejszej marki LGD, opartej na różnorodnej ofercie turystycznej. Oferta ta powinna wyróżniać się oryginalnym pomysłem łączącym się z historią lub kulturą obszaru.

Obecnie, poza wyraźnym zjawiskiem sezonowości ruchu turystycznego (częściowo usprawiedliwionym np. sezonowością turystyki wodnej) odczuwalny jest niedobór zdefiniowanych, gotowych do zaoferowania produktów turystycznych, a także połączenia ich w gotowe oferty pakietowe dedykowane grupom odbiorców o określonych preferencjach w zakresie spędzania czasu wolnego.

Dotychczasowy brak spójnej wizji zagospodarowania przestrzennego całości obszaru LGD stanowi istniejącą barierę dla rozwoju szerokiej, pakietowej oferty turystycznej. LSR nie odpowiada za określenie szczegółowej koncepcji zagospodarowania, ale poprzez dostępne środki finansowe może wspierać przedsięwzięcia budujące przedmiotową spójność.

Stan infrastruktury turystycznej LGD jest zróżnicowany, lecz nie zawsze dostosowany do obowiązujących standardów ilościowo oraz jakościowo.

Tabela nr 5. Zestawienie ilości obiektów noclegowych, 2013 r.

Lp.	Gmina	Obiekty noclegowe razem	W tym ilość hoteli	W tym ilość gospodarstw agroturystycznych	W tym ilość obiektów turystyki wiejskiej	W tym inne obiekty zakwaterowania	Pola namiotowe/ campingowe
1	Barlinek	**39**	5	9	0	25	**6**
2	Bierzwnik	**Bd**	Bd.	Bd.	Bd.	Bd.	**Bd.**
3	Boleszkowice	**2**	1	1	0	0	**1**
4	Choszczno	**7**	4	2	0	1	**1**
5	Dębno	**11**	4	5	0	2	**0**
6	Krzęcin	**1**	0	1	0	0	**1**
7	Lipiany	**3**	1	2	0	2	**1**
8	Myślibórz	**11**	2	2	0	7	**0**

9	Nowogródek Pomorski	**4**	0	3	1	0	**2**
10	Pełczyce	**5**	0	3	0	2	**2**
11	Przelewice	**Bd.**	Bd.	Bd.	Bd.	Bd.	**Bd.**
12	Recz	**3**	0	1	0	2	**0**
13	Trzcińsko-Zdrój	**2**	1	1	0	0	**0**
	SUMA OBIEKTÓW	**88**	**18**	**30**	**1**	**41**	**14**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z poszczególnych gmin

Ilość obiektów jest niewystarczająca do obsługi turystów odwiedzających obszar LGD. Istnieją istotne i wyraźne deficyty w infrastrukturze noclegowej, przez co nawet obszary atrakcyjne turystycznie nie posiadają zdolności do zatrzymania turystów.

Poza usługami noclegowymi, kolejnym istotnym elementem dla turystów są usługi gastronomiczne, które również nie zapewniają kompleksowej oferty odwiedzającym (32 restauracje, 44 bary, 25 obiektów typu fast food i 4 inne lokale - dane przekazane przez poszczególne gminy).

W celu dokonania obiektywnej oceny rozwoju funkcji turystycznej na terenie objętym LGD, przeprowadzono również analizę atrakcyjności poszczególnych gmin. Zastosowano następujące wskaźniki (z wykorzystaniem danych statystycznych za 2013 r. pochodzących z Banku Danych Regionalnych Głównego Urzędu Statystycznego oraz danych źródłowych dostarczonych bezpośrednio przez Gminy obszaru LGD):

- **Wskaźnik Schneidera** – miernik intensywności ruchu turystycznego, liczony, jako liczba turystów korzystających z noclegów w obiektach zbiorowego zakwaterowania ogółem, przypadająca na 100 mieszkańców stałych;
- **Wskaźnik Charvata** – liczony, jako liczba udzielonych noclegów przypadających na 100 mieszkańców stałych**;**
- **Wskaźnik Deferta**– funkcji turystycznej, liczony, jako liczba turystów korzystających z noclegów przypadająca na 1 km^2 powierzchni całkowitej badanego obszaru. Pozwala on ocenić zatłoczenie (gęstość populacji/ruchu) badanego obszaru;
- **Wskaźnik Beretje'a i Deferta –** miernik zagospodarowania turystycznego, liczony, jako liczba miejsc noclegowych przypadająca na 100 mieszkańców stałych.[5]

Dla obszaru objętego LGD uzyskane wskaźniki zestawiono z danymi dla województwa oraz kraju.

Tabela nr 6. Zestawienie danych oraz wskaźników atrakcyjności turystycznej Gmin LGD Lider Pojezierza, 2013 r.

Lp	Gmina	Miejsca noclegowe	Korzystający z noclegów	Udzielone noclegi	Wskaźniki			
					Schneidera	Charvata	Deferta	Baretje'a i Deferta
1	Barlinek	264	10 857	27 574	54,81	1,39	42,08	1,33
2	Bierzwnik	0	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00

[5] Por.: Adam R. Szromek, „Pomiar funkcji turystycznej obszarów za pomocą wskaźników funkcji turystycznej na przykładzie obszarów państw europejskich"

3	Boleszkowice	32	1 192	1 515	40,59	0,52	9,18	1,09
4	Choszczno	274	6 158	12 532	27,56	0,56	24,93	1,23
5	Dębno	241	230	0	1,10	0,00	0,72	1,15
6	Krzęcin	5	0	0	0,00	0,00	0,00	0,13
7	Lipiany	100	1 000	0	16,41	0,00	10,53	1,64
8	Myślibórz	196	7 660	12 718	37,21	0,62	23,35	0,95
9	Nowogródek Pomorski	26	0	0	0,00	0,00	0,00	0,77
10	Pełczyce	20	100	455	1,25	0,06	0,50	0,25
11	Przelewice	25	211	550	3,94	0,10	1,30	0,47
12	Recz	47	1 200	2 400	21,08	0,42	6,66	0,83
13	Trzcińsko-Zdrój	37	0	0	0,00	0,00	0,00	0,66
	suma/ średnia dla LGD	**1 267**	**28 608**	**57 744**	**22,10**	**0,45**	**10,94**	**0,98**
	Wartość dla województwa	**119 886**	**2 090 100**	**11 221 400**	**121,5**	**652,6**	**91,3**	**7,0**
	Wartość dla kraju		**23 401 100**	**62 959 500**	**60,8**	**163,5**	**74,8**	**1,8**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS oraz informacji źródłowych od Gmin, dane wojewódzkie i krajowe z Opracowania „Turystyka 2013".

Analizując wskaźnik intensywności ruchu turystycznego - Schneidera, stwierdzić należy, iż na 100 mieszkańców stałych obszaru objętego LGD w 2013 roku przypadało 22,10 turystów korzystających z noclegów. Jest to dość niska wartość, jak na obszar, który mógłby oprzeć swój rozwój na funkcjach turystycznych. Województwo zachodniopomorskie zajmuje pierwsze miejsce w kraju pod kątem wielkości tego wskaźnika. Niezbędne jest podjęcie kroków w celu zwiększenia ilości turystów korzystających z noclegów, chociażby poprzez udostępnienie większej ilości miejsc noclegowych, atrakcyjnych dla turystów z całej Polski, ale również z zagranicy.

Wskaźnik Charvata kształtuje się na poziomie analogicznym do wskaźnika Schneidera, na 100 mieszkańców stałych obszaru objętego LGD w 2013 roku przypada 0,45 udzielonego noclegu. Jest to wartość bardzo niska, potwierdzająca tezę postawioną już przy analizie wskaźnika Schneidera. Na kształtowanie tego wskaźnika ma wpływ również infrastruktura noclegowa, która jest dostępna w większej ilości jedynie w kilku gminach.

Analiza **wskaźnika Deferta**, doprowadziła do wniosku, iż średnio na obszarze objętym LGD w roku 2013 było 10,94 turystów korzystających z noclegów przypadających na 1 km^2 obszaru. Potwierdza to wniosek o niewystarczającej ilości miejsc noclegowych, ale również niewystarczającej promocji walorów obszaru LGD, która ma wpływ na przekonanie turysty do pozostania na tym obszarze przez dłuższy czas.

Wskaźnik Baretje'a i Deferta wyrażony liczbą miejsc noclegowych na 100 mieszkańców wyniósł 0,98, co jest wartością bardzo niską, biorąc pod uwagę fakt, iż w obszarach zorientowanych na rozwój turystyki powinien on mieścić się w przedziale od 2 do 5, zaś średnia dla województwa zachodniopomorskiego to

7. Obszar LGD ma doskonałe warunki, aby zatrzymać turystów jadących w kierunku nadmorskim na kilka dni aktywnego wypoczynku i zwiedzania, jednak ze względu na niewystarczającą infrastrukturę i promocję potencjał ten jest niewykorzystany.

PODSUMOWANIE

Analiza wskaźnikowa atrakcyjności turystycznej obszaru objętego LGD doprowadziła do wniosku, iż teren ten jest niedostatecznie wyposażony w infrastrukturę noclegową, umożliwiającą pobyt turystów, co ma wpływ na kolejne wskaźniki związane z ilością turystów odwiedzających region. Jednocześnie, istnieje niewystarczające wyposażenie w infrastrukturę gastronomiczną, co sprawia iż obszar ten traci na atrakcyjności. Kluczowe znaczenie ma także uzupełnienie deficytów w infrastrukturze turystycznej i rekreacyjnej (realizowane zarówno przez podmioty publiczne, ale przede wszystkim inwestorów prywatnych).

3.10 Produkty lokalne, tradycyjne i regionalne

Działania zmierzające do jak najszerszego rozpropagowania produktów lokalnych i tradycyjnych spotykają się z dobrym odzewem ze strony lokalnej społeczności. Dokonując analizy listy produktów tradycyjnych zamieszczonej na stronie internetowej Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, spośród 32 zapisanych w niej produktów pięć z nich można w sposób bezpośredni powiązać z obszarem oddziaływania Lokalnej Grupy Działania Lider Pojezierza:

- choszczeńska strucla z makiem (Choszczno),
- miody przelewickie (Przelewice),
- miody z Lasu Świętej Marii (Bierzwnik),
- miody puszczy barlineckiej (Barlinek)
- miody Pojezierza Choszczeńskiego (Choszczno).
- Lipiański Piwo Zaczynaj (Lipiany)

Jest to wynik dobry, oznaczający, iż 15% wszystkich produktów tradycyjnych województwa zachodniopomorskiego pochodzi z obszaru działania LGD, co potwierdza zauważalny wpływ tego obszaru na cały region.

Znakomita większość gmin z obszaru oddziaływania Lokalnej Grupy Działania posiada jednak w swojej ofercie inne produkty, aspirujące do rangi produktów lokalnych lub nawet regionalnych w przyszłości. Są to także produkty, które zostały zauważone w regionalnych i lokalnych konkursach na potrawy tradycyjne. Lokalna Grupa Działania powinna wspierać promocję tych produktów tak, by w możliwie krótkim okresie czasu zostały dopisane do listy produktów tradycyjnych regionu Pomorza Zachodniego.

Produkty lokalne w wybranych gminach obszaru LGD:

- GMINA BOLESZKOWICE: **chleby z Gudzisza**, **ogórki ze studni, smalczyk z Gudzisza oraz pasztet razowy**.
- GMINA DĘBNO: **ciasteczka żołędziowe, które stały się już oficjalnym podarunkiem upominkowym Gminy**
- GMINA PEŁCZYCE: **likier z tataraku, dżem jabłkowo – tatarakowy, dżem truskawkowo – tatarakowy, miód z mniszka lekarskiego, nalewka z mniszka lekarskiego, pierogi z soczewicy zielonej, kiszka ziemniaczaną, chleb ziołowy na liściach tataraku, nalewka z pigwy Babci Balbinki oraz bogracz Kopystek**.
- GMINA PRZELEWICE: **wyroby wędliniarskie, smalec przelewicki i rolada z dzikiej kaczki.**

Obecnie system promocji i sprzedaży ww. (przykładowych) produktów znajduje się we wstępnej fazie rozwoju. Wyroby wytwarzane są głównie w warunkach domowych i dystrybuowane poza komercyjną ścieżką sprzedaży (uzyskanie dostępu do produktu wymaga najczęściej bezpośredniego kontaktu z wytwórcą, który rzadko dysponuje warunkami do wytworzenia produktu w hurtowej ilości). W odniesieniu do sfery promocji – ma ona charakter bezpośredni (realizowana jest poprzez udział producentów w lokalnych wydarzeniach i imprezach).

Należy zwrócić szczególną uwagę na dostępność lokalnej, certyfikowanej żywności ekologicznej, która umożliwia kreowanie kolejnych produktów lokalnych opartych na kulturze i historii poszczególnych grup mieszkańców obszaru LGD.

Na obszarze LGD brakuje kooperacji producentów żywności lokalnej i tradycyjnej, nie ma też tradycji przetwórczych, stąd producenci rolni chcący przetwarzać swoje produkty muszą liczyć obecnie na własne możliwości.

PODSUMOWANIE

Na obszarze LGD w ostatnich kilku latach udało się wykreować produktów tradycyjnych, opartych w głównej mierze na lokalnych surowcach. Istnieje ogromny potencjał produktów lokalnych, dla których dotychczas nie stworzono korzystnych warunków wytwórczych, dystrybucyjnych oraz promocyjnych.

3.11 Rolnictwo i rynek rolny

Warunki glebowe obszaru sprzyjają rozwojowi rolnictwa, tym samym użytki rolne stanowią istotną część obszaru LGD – 55,9%, podczas gdy w skali województwa jest to zaledwie 49%.
Użytki rolne w obszarze LGD, podobnie jak ma to miejsce w województwie, wykorzystywane są przede wszystkim, jako grunty orne, w mniejszym stopniu jako łąki, pastwiska, sady czy grunty pod rowami i stawami. Grunty orne to aż 46% całkowitej powierzchni LGD, z kolei łąki i pastwiska stanowią zaledwie 7% powierzchni obszaru, a sady około 0,5% (dane GUS, Powszechny Spis Rolny). Z uwagi na brak dokładnych danych za rok 2013, analizę rolnictwa i rynku rolnego w obszarze LGD przeprowadzono w oparciu o dane zagregowane podczas ostatniego Powszechnego Spisu Rolnego (PSR 2010), który miał miejsce w 2010 r. – przyjmując, iż zmiany, które nastąpiły przez 3 lata nie są znaczące i estymując przewidywane wartości na podstawie konsultacji z przedstawicielami poszczególnych gmin. Liczba gospodarstw rolnych w obszarze LGD wynosi ok. 5900 i w poszczególnych gminach waha się od ok. 250 do ok. 900. Dominują gospodarstwa o wielkości mniejszej niż 1 ha – ich liczba kształtuje się na poziomie ok. 1700. Zbliżona jest także ilość gospodarstw o powierzchni od 1 do 5 ha. Większych gospodarstw rolnych, tj. o pow. użytków rolnych przekraczającej 15 ha jest na obszarze LGD około 1250.

Z danych pozyskanych z poszczególnych gmin z obszaru LGD wynika, iż w ostatnim czasie zauważalne jest zjawisko stopniowego zmniejszania się liczby gospodarstw rolnych oraz zwiększania się średniej powierzchni dalej funkcjonujących podmiotów. Podobnie, jak ma to miejsce w skali całego kraju, widoczny jest trend zmniejszania się ilości przede wszystkim gospodarstw najmniejszych, mających do 5 ha użytków rolnych, ale także nieco większych liczących 10-15 ha UR, przy wzrastającej liczbie gospodarstw użytkujących 30-100 ha oraz 5-10 ha**.**

Powyższa tendencja potwierdza niską opłacalność działalności gospodarstw małoobszarowych (niski poziom dochodów), ale również ich niską konkurencyjność. Rolnikom prowadzącym tego rodzaju gospodarstwa pozostaje wybór: bądź powiększania areału (o ile dysponują zdolnością finansową) bądź poszukiwania alternatywnych źródeł dochodów – z innych form rolnictwa (np. rolnictwo ekologiczne) lub z działalności pozarolniczej. Istotnym wyzwaniem jest ułatwianie dostępu rolnikom do alternatywnych źródeł utrzymania, tak by nie zostali dotknięci zjawiskiem marginalizacji społecznej po częściowym lub całkowitym odejściu z rolnictwa.

W obszarze LGD największe powierzchnie upraw zajmują zboża (ok. 60 tys. ha). Wśród zbóż dominującą uprawą jest pszenica, w szczególności pszenica ozima (jej uprawa zajmuje ponad 31 tys. ha). Znaczną część powierzchni upraw stanowi rzepak i rzepik (ok. 26 tys. ha). Z kolei areał zajmowany przez pozostałe uprawy, tj. ziemniaki oraz buraki cukrowe lub warzywa gruntowe (w tym strączkowe) na omawianym obszarze ma znaczenie marginalne.

Analizując produkcję zwierzęcą w gospodarstwach rolnych w obszarze LGD, można zauważyć, iż dominuje produkcja drobiu i trzody chlewnej, lokalnie funkcjonują duże ośrodki hodowli bydła i koni. Około 1,5 tys. gospodarstw rolnych zajmowało się hodowlą drobiu, niecały 1 tys. podmiotów zajmował się trzodą chlewną.

Poza rolnictwem konwencjonalnym, czyli tradycyjnym, na obszarze LGD rozwija się także rolnictwo ekologiczne. Obecnie, jak wynika z danych udostępnianych przez uprawnione jednostki certyfikujące[6], **kilkadziesiąt gospodarstw rolnych z obszaru LGD posiada certyfikaty ekologiczne w zakresie produkcji i przetwórstwa**. Wśród upraw ekologicznych dominują trwałe użytki zielone, siano, zboża, warzywa i owoce. Występują również gospodarstwa ekologiczne z obszaru LSR zajmujące się produkcją zwierzęcą (m.in. cielęta, żywiec wołowy, daniele, owce, kaczki) oraz produktami pochodzenia zwierzęcego (np. jaja).

Możliwości rozwoju rolnictwa ekologicznego w obszarze LGD, poza dobrymi warunkami glebowymi, sprzyja także coraz większa świadomość społeczeństwa i rosnący dzięki temu popyt na produkty ekologiczne. Niestety niewystarczający stopień kooperacji producentów rolnych i nierozwinięte rynki zbytu powodują, iż obszar LGD charakteryzuje się niskim poziomem rozwoju lokalnego przetwórstwa produktów rolnych.

PODSUMOWANIE

Obszar LGD charakteryzuje się dobrymi warunkami glebowymi sprzyjającymi rozwojowi rolnictwa. Stąd też jego znaczna cześć wykorzystywana jest, jako użytki rolne. Dominującym rodzajem upraw są zboża (2/3 upraw). W odniesieniu do produkcji zwierzęcej duże znaczenie ma hodowla drobiu i trzody chlewnej, a lokalnie również bydła i koni. Obszar LGD posiada duży potencjał do rozwoju produkcji rolniczej, w tym produkcji i upraw ekologicznych oraz surowców do produktów tradycyjnych i lokalnych. Ograniczeniem w poziomie rozwoju lokalnego przetwórstwa produktów rolnych jest jednak niewystarczający stopień kooperacji producentów rolnych i nierozwinięte rynki zbytu.

ROZDZIAŁ IV. ANALIZA SWOT

W tej części strategii bazując na diagnozie obszaru, przedstawiono analizę SWOT. Analiza SWOT jest narzędziem służącym do wewnętrznej analizy samego projektu i jego otoczenia w celu zoptymalizowania strategii. **Głównym celem analizy jest określenie aktualnej pozycji badanego obszaru i perspektyw jego rozwoju, a wraz z tym określenie najlepszej strategii postępowania.** W wyniku przeprowadzonych konsultacji społecznych wyznaczono pole działania określone z jednej strony przez silne strony obszaru LSR i jego szanse, z drugiej strony przez słabe strony i zagrożenia zewnętrzne.

W proces tworzenia analizy SWOT zaangażowano lokalną społeczność. **Zadbano o to, aby w pracach brali udział na równych zasadach i w zachowanych proporcjach, przedstawiciele wszystkich sektorów, na których oparte jest działanie LGD.** Szczegółowy opis, w jaki sposób uwzględniono w analizie SWOT opinie lokalnej społeczności został zamieszczony w rozdziale II. Partycypacja.

Tabela nr 7. Analiza SWOT lokalnej grupy działania stowarzyszenie „lider pojezierza" na lata 2014-2020

Symbol	Mocne strony	Odniesienie do diagnozy	Słabe strony	Odniesienie do diagnozy	Symbol
M1	Bogactwo zasobów przyrodniczo-krajobrazowych (woda, las)	**rozdział III.7 diagnozy**	Niedostosowana do rosnących wymagań turystów infrastruktura noclegowa i gastronomiczna	**rozdział III.1. diagnozy**	**SS1**
M2	Doskonałe możliwości do	**rozdział III.11diagno**	Niewystarczające działania promocyjne w	**rozdział III – wstęp**	**SS2**

[6] http://www.minrol.gov.pl/Jakosc-zywnosci/Rolnictwo-ekologiczne/Kontrola-i-certyfikacja

	rozwoju rolnictwa ekologicznego, produktów tradycyjnych i agroturystyki oraz dostęp do świeżych produktów rybnych o wysokiej jakości.	**zy**	zakresie walorów historycznych, przyrodniczych i krajobrazowych oraz dziedzictwa kulturowego (w tym kulinarnego). Brak całosezonowej oferty turystycznej.	**diagnozy**	
M3	Dogodne skomunikowanie z 3 aglomeracjami: Berlin, Poznań, Szczecin i trzema województwami: zachodniopomorskim, wielkopolskim i lubuskim	**rozdział III.7 diagnozy**	Niski poziom zagospodarowania turystycznego rzek, jezior i innych obszarów atrakcyjnych turystycznie (ogólnodostępna infrastruktura turystyczna, sportowa, rekreacyjna)	**rozdział III.7 diagnozy**	**SS3**
M4	Wysoki poziom zaangażowania mieszkańców obszaru w rozwój turystyki aktywnej połączonej z turystyką kulturową i historyczną oraz bogaty kalendarz imprez kulturalno-sportowo-rekreacyjnych, w tym plenerowych	**rozdział III.9 diagnozy**	Istnienie obszarów zdegradowanych społecznie (duża liczba mieszkańców będących w grupach defaworyzowanych). Duży odsetek ludności wykluczonej lub zagrożonej wykluczeniem społecznym wynikającym głównie z bezrobocia i ubóstwa (od 5% do 19% mieszkańców poszczególnych gmin LGD to klienci OPS)	**rozdział III.9 diagnozy**	**SS4**
M5	Potencjał tkwiący w rybołówstwie jako przyszłym ważnym sektorze gospodarki lokalnej z możliwością wykorzystania w turystyce (w tym wyspecjalizowane zasoby ludzkie), modernizacji obiektów akwakultury oraz polepszanie infrastruktury dzięki wysokim walorom	**rozdział III.3 diagnozy**	Słabo rozwinięta sprzedaż bezpośrednia produktów rybactwa i rolnictwa Brak punktów bezpośredniej sprzedaży	**rozdziały III.5 diagnozy**	**SS5**

	przyrodniczym obszarów zależnych od rybactwa.				
M6			Degradacja środowiska wodnego, wzmożone kłusownictwo, pogorszenie bioróżnorodności w zarybieniach wód	**rozdział III.10 diagnozy**	**SS6**
	Szanse	**Odniesienie do diagnozy**	Zagrożenia	**Odniesienie do diagnozy**	
S1	Dostępność środków UE przeznaczonych na wspieranie rozwoju lokalnego	**rozdział O.1 diagnozy**	Pogłębianie się dysproporcji rozwojowych w związku ze zwiększoną alokacją środków publicznych w innych obszarach województwa (np. mechanizmy ZIT, SSW)	**rozdział T.1 diagnozy**	**Z1**
S2	Rosnące zainteresowanie naturalną żywnością pochodzącą z czystych ekologicznie obszarów wiejskich – mieszkańcy miast organizują giełdy i zakupy produktów ze wsi	**rozdział O.2 diagnozy**	Zbyt rozbudowane procedury administracyjne związane z absorpcją środków zewnętrznych (w tym unijnych)	**rozdział T.2 diagnozy**	**Z2**
S3	Wzrost zamożności i świadomości społeczeństwa	**rozdział O.3 diagnozy**	Brak dostosowania przepisów prawnych do potrzeb związanych z dystrybucją produktów lokalnych	**rozdział T.3 diagnozy**	**Z3**
S4	Zmiana modelu wypoczynku i spędzania wolnego czasu na bardziej aktywny (rosnący rynek turystyki zdrowotnej i kwalifikowanej) wpłynie na upowszechnianie zdrowych modeli życia i postrzegania ryb i produktów	**rozdział O.4 diagnozy**	Trend do migracji dobrze wykształconych potencjalnych pracowników do dużych miast i za granicę	**rozdział T.4 diagnozy**	**Z4**

	rybnych, jako zdrowej żywności.				
S5	Podtrzymanie tradycji zawodu rybaka i dywersyfikacja źródeł dochodów rybaków jak i zwiększenie wartości dodanej produktów rybactwa poprzez wzrost zapotrzebowania na produkty rybne.	**rozdział O.5 diagnozy**	Spadek produkcji w akwakulturze i odchodzenie od dobrej praktyki produkcyjnej w gospodarstwach rybackich, poprzez występowanie na rynku produktów akwakultury niskiej jakości, import tanich, złej jakości produktów rybnych z krajów trzecich.	**rozdział T.5 diagnozy**	**Z5**
S6	Poszerzanie zakresu produkcji i jego integrowanie z innymi formami działalności, co może wpłynąć na rozwój nowych działalności zapewniających zróżnicowanie źródeł dochodu, w tym turystyki i infrastruktury wędkarskiej, w oparciu o wysokie walory przyrodnicze i środowiskowe obiektów akwakultury.	**rozdział O.6 diagnozy**			
S7	Usprawnienie monitoringu i prewencji w zakresie chorób ryb, co wpłynie na zmniejszenie kłusownictwa, jak i stworzenie powszechnego systemu ubezpieczeń zasobów akwakultury umożliwiającego uzyskanie odszkodowań z tytułu poniesionych strat.	**rozdział O.7 diagnozy**			
S8	Szczepienia mieszkańców	**rozdział O.8 diagnozy**	Epidemia na świecie i ograniczenia swobód obywatelskich	**rozdział T.6 diagnozy**	Z.8

Źródło: opracowanie własne

Analiza SWOT jest ściśle powiązana z diagnozą obszaru i stanowi podstawę do określenia celów ogólnych i szczegółowych LSR.

ROZDZIAŁ V. CELE I WSKAŹNIKI

Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenia „Lider Pojezierza" opiera swoje kierunki działania zarówno na swoim doświadczeniu jak i bazując na możliwym do wykorzystania potencjale, który posiada. Określony cel strategiczny oraz cele kierunkowe tj. cele ogólne i szczegółowe, których realizacja przewidziana jest na lata 2016-2023.

Zawarte w LSR cele są silnie związane z funkcjonowaniem LGD, terenem, na którym będzie realizowana, zasobami którymi dysponuje LGD. Cele i przedsięwzięcia są bezpośrednio powiązane z diagnozą, Wybór celów i przedsięwzięć został dokonany w wyniku przeprowadzonych konsultacji a ich ostateczny kształt uwzględnia wnioski płynące z konsultacji społecznych i diagnozy problemów, grup docelowych i obszarów interwencji. Związek celów i przedsięwzięć zawartych w strategii z diagnozą został szczegółowo opisany tabeli nr 9.

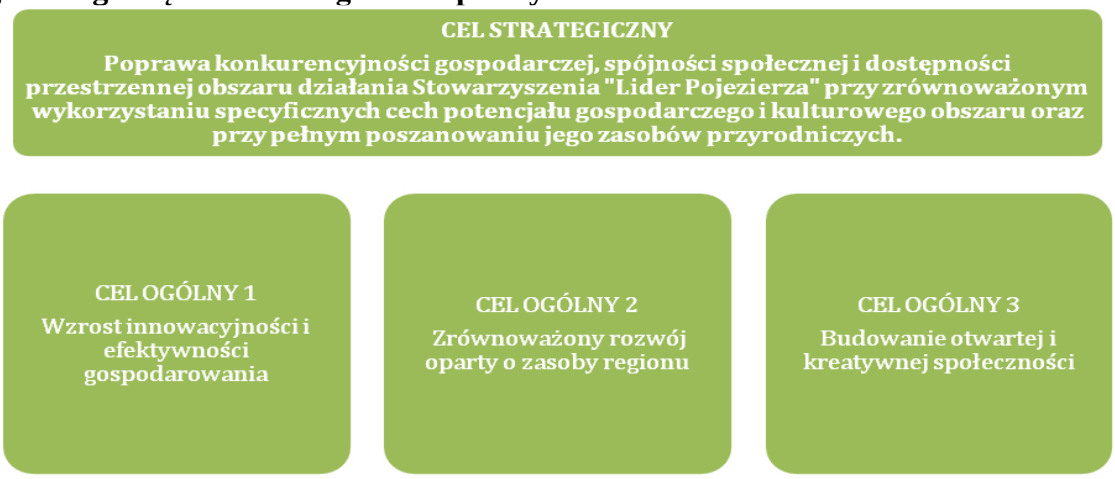

Wskazany cel strategiczny Lokalnej Strategii Rozwoju Stowarzyszenia „Lider Pojezierza" tj. „**Poprawa konkurencyjności gospodarczej, spójności społecznej i dostępności przestrzennej obszaru działania Stowarzyszenia "Lider Pojezierza" przy zrównoważonym wykorzystaniu specyficznych cech potencjału gospodarczego i kulturowego obszaru oraz przy pełnym poszanowaniu jego zasobów przyrodniczych**" zostanie osiągnięty poprzez realizację trzech celów ogólnych, które wzmacniają ten kierunek działania, tj:

CEL OGÓLNY 1 - *Wzrost innowacyjności i efektywności gospodar*owania – będzie realizowany w oparciu o inicjatywy i działania edukacyjne, promocję **działań i postaw przedsiębiorczych, dzięki którym nastąpi wzrost konkurencyjności silnej lokalnej gospodarki w oparciu o już funkcjonujące i nowe podmioty usług; źródłem finansowania będzie PROW 2014-2020 i PO Rybactwo i Morze**

CEL OGÓLNY 2 - Zrównoważony *rozwój oparty o zasoby regionu* – zostanie zrealizowany dzięki wskazaniu możliwości obszaru, który odpowiednio wykorzystuje swoje lokalne walory turystyczne, krajobrazowe, przyrodnicze, historyczne i kulturowe; źródłem finansowania będzie PROW 2014-2020 i PO Rybactwo i Morze

CEL OGÓLNY 3 – *Budowanie otwartej i kreatywnej społeczności*– zostanie osiągnięty poprzez wykorzystanie potencjału mieszkańców w zakresie aktywizacji, animacji i integracji lokalnej na terenie obszaru jak również poprzez zwiększania działań na ich rzecz, które będą prowadzić do ich wzmacniania i silnego przywiązania; źródłem finansowania będzie PROW 2014-2020 i PO Rybactwo i Morze

CELE SZCZEGÓŁOWE LSR NA LATA 2014 – 2020

W ramach realizacji lokalnej strategii rozwoju na lata 2014 – 2020 i realizacji celów ogólnych przyjęto do realizacji 8 celów szczegółowych, przyczyniających się do osiągnięcia strategicznego założenia w nowej perspektywie czasowej.

CELE SZCZEGÓŁOWE DLA CELU OGÓLNEGO I . „WZROST INNOWACYJNOŚCI I EFEKTYWNOŚCI GOSPODAROWANIA", OBEJMUJĄ:

1.1 Wspieranie transferu wiedzy, kompetencji i umiejętności– cel zostanie osiągnięty poprzez organizację przestrzeni do zintensyfikowania działań lokalnych przedsiębiorców i na ich rzecz, szkoleń rozwojowych i wzmacniających, wzajemnej współpracy;

1.2 Wsparcie przedsiębiorczości i dywersyfikacja dochodów mieszkańców na obszarze LGD – cel zostanie zrealizowany poprzez wzrost kwalifikacji i wiedzy lokalnych przedsiębiorców jak i rozwój działalności gospodarczej w kluczowych dla obszaru dziedzinach, w tym wspieranie finansowe i sprzętowe, rozwój i tworzenie miejsc pracy;

CELE SZCZEGÓŁOWE DLA CELU OGÓLNEGO II
. „ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ OPARTY O ZASOBY REGIONU",
OBEJMUJĄ:

2.1 Podniesienie atrakcyjności infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej– cel będzie realizowany poprzez wspieranie inicjatyw na rzecz budowy, rozbudowy i adaptacji bazy noclegowej, gastronomicznej, rekreacyjnej, wypoczynkowej i agroturystycznej służącej rozwojowi gospodarczemu, tworzenie sieci współpracy w zakresie usług.

2.2 Wzmocnienie działań promocyjnych w zakresie walorów historycznych, przyrodniczych i krajobrazowych oraz dziedzictwa kulturowego (w tym kulinarnego).– cel będzie osiągnięty poprzez rewitalizację infrastruktury o szczególnym znaczeniu dla obszaru;

2.3 Rozwój współpracy międzysektorowej na rzecz rozwoju turystyki – cel będzie realizowany w oparciu o inicjatywy i działania zmierzające do budowy, rozbudowy i adaptacji infrastruktury transportowej, dróg, zwiększające wzrost znaczenia użyteczności obszaru.

2.4 Wzmocnienie poziomu zagospodarowania turystycznego rzek, jezior i innych obszarów atrakcyjnych turystycznie. (ogólnodostępna infrastruktura turystyczna, rekreacyjna) – cel zostanie zrealizowany poprzez budowę nowych, rozbudowę i adaptację już istniejących miejsc o dużym potencjale przyrodniczo- turystycznym i podniesienie jakości tego potencjału;

2.5 Zmniejszenie degradacji środowiska wodnego – cel będzie realizowany w ramach PO Rybactwo i Morze, poprzez integrowanie środowiska zależnego od rybactwa oraz działań związanych ze zmniejszeniem kłusownictwa oraz działania na rzecz zmian klimatu.

CELE SZCZEGÓŁOWE DLA CELU OGÓLNEGO III
„BUDOWANIE OTWARTEJ I KREATYWNEJ SPOŁECZNOŚCI"
OBEJMUJĄ :

3.1 Wykreowanie i utworzenie przyjaznych przestrzeni społecznych – cel ten będzie realizowany poprzez kreowanie przestrzeni dla rozwoju integracji mieszkańców, organizację wydarzeń, spotkań, imprez przyczyniających się do zwiększania współpracy na rzecz społeczności lokalnej, stwarzanie okazji do rozwoju merytorycznego i infrastrukturalnego organizacji pozarządowych i inicjatyw społecznych – w tym inicjatyw edukacyjnych, poradnictwa i doradztwa, finansowanie przedsięwzięć i wyposażenia;

3.2 Prowadzenie animacji na rzecz budowy więzi społecznych – cel ten realizowany będzie poprzez angażowanie społeczności lokalnej, wymianę doświadczeń, organizowanie wspólnych przedsięwzięć,

3.3 Rozwój współpracy i promocja obszaru LGD „Lider Pojezierza" - cel będzie osiągnięty przez działania, których celem jest budowanie poczucia przynależności do wspólnego obszaru, wspierające uzyskiwanie pozytywnych wzorców i cech dot. funkcjonowania w życiu społecznym, inicjatywy na rzecz promowania obszaru.

SPÓJNOŚĆ ANALIZY SWOT I DIAGNOZY Z CELAMI LOKALNEJ STRATEGII DZIAŁANIA

Wszystkie przedstawione cele operacyjne i szczegółowe zaplanowane do realizacji w nowej perspektywie czasowej, mają swoje odzwierciedlenie i uzasadnienie w przeprowadzonej analizie SWOT obszaru, która obejmuje nie tylko czynniki społeczne, gospodarcze i infrastrukturalne, ale również elementy położenia geograficznego, uwarunkowań historycznych i przyrodniczych, potencjału turystycznego i krajobrazowego, funkcjonowania gospodarki i otoczenia biznesu, spójność działań lokalnych z inicjatywami społecznymi czy też walorów lokalnych w zakresie produktów i dziedzictwa. Cele są ściśle ze sobą powiązane, wynikają z przeprowadzonych spotkań i konsultacji lokalnych zapewniając tym samym ich spójność ze specyfiką obszaru LGD, a ich osiągnięcie jest zależne od wzajemnego przenikania się, uzupełniania i oddziaływania na siebie. Prezentowane cele są zgodne z obszarami tematycznymi

i wskaźnikami dla Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 i Programu Operacyjnego „Rybactwo i Morze”, z których będzie finansowana LSR. (tabela nr 9)

Tabela nr 8. Tabela celów i wskaźników

1.0	CEL OGÓLNY I.	**Cel ogólny: I. Wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowania**				Program	Działanie
1.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	**Wspieranie transferu wiedzy, kompetencji i umiejętności**					
1.2		**Wsparcie przedsiębiorczości i dywersyfikacja dochodów mieszkańców na obszarze LGD**					
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego		***Jednostka miary***	**stan początkowy 2013 rok**	**plan 2023 rok**	*Źródło danych/sposób pomiaru*		
W1.0	Zmniejszenie ilości osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym	**ilość osób**	**11 322,00**	**10 982,00**	statystyka klientów OPS		
W1.0	Liczba uczestników procesu wdrażania LSR, którzy deklarują wzrost poziomu wiedzy i kompetencji	**ilość osób**	**0,00**	**2 000,00**	ankiety		
Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych		***Jednostka miary***	**stan początkowy 2013 Rok**	**plan 2023 rok**	*Źródło danych/sposób pomiaru*		
w.1.1	Liczba projektów współpracy wykorzystujących lokalne zasoby	**szt.**	**0**	**2**	Dane własne LGD		
w1.1	Liczba projektów współpracy skierowana do grup docelowych	**szt.**	**0,00**	**1,00**	Dane własne LGD		
w1.1	Liczba osób korzystających z Centrów Przedsiębiorczości Lokalnej	**Liczba osób**	**0,00**	**1000**	Listy obecności, dane własne LGD		
w1.1	Liczba osób przeszkolonych	**Liczba osób**	**0,00**	**1000,00**	Listy obecności, dane własne LGD		

w1.1 w1.2	Liczba osób oceniającycj szkolenie jako adekwatne do ich oczekiwań	**Liczba osób**	**0,00**	**500,00**	Ankieta przeprowadzona na reprezentatywnej liczbie uczestników spotkań n=370	
w1.2	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	**Liczba osób**	**0,00**	**250,00**	Dane własne LGD	
w1.1 w1.2	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa i które złozyły wniosek o przyznanie pomocy	**szt**	**0,00**	**50,00**	Dane własne LGD	
w1.2	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa i które zawarły umowy o przyznanie pomocy	**szt.**	**0,00**	**30,00**	Dane własne LGD	
w1.2	Liczba osób fizycznych	**szt**	**0,00**	**150,00**	Dane własne LGD	
w1.2	Liczba instytucji	**szt.**	**0,00**	**100,00**	Dane własne LGD	
w1.2	Liczba utworzonych miejsc pracy	**szt**	**0,00**	**69,00**	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjnetów	
w1.2	Liczba utrzymanych miejsc pracy	**szt.**	**0,00**	**85,00**	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjnetów	

w1.2	Liczba osób przeszkolonych			**liczba osób**		**0,00**	**500,00**	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjnetów			
w1.2	-			**-**				-			
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	**Wskaźniki produktu**						Program	Działanie
				nazwa	**Jednostka miary**	**wartość**		Źródło danych/sposób pomiaru			
						początkowa 2013 rok	końcowa 2023 Rok				
1.1.1	Młodzieżowa Akademia Komunikacji	młodzież, inne	Miedzynarodowy projekt współpracy	**Liczba zrealizowanych projektów współpracy**	**szt.**	**0,00**	1,00	Sprawozdanie z realizacji operacji		PROW	Współpraca MAK
				Liczba LGD biorących udział w projekcie	**szt.**	**0,00**	11,00	Sprawozdanie z realizacji			

								operacji		
1.1.2	Działania inicjujące innowacyjnośc i kreatywność, angażujące grupy defaworyzowane.	Mieszkańcy, lokalni liderzy, rolnicy, grupy defaworyzowane	Projekt grantowy, konkurs	**Liczba utworzonych Centrów Przedsiębiorczości Lokalnych**	**szt.**	**0,00**	13,00	Dane własne LGD	PROW	RDG i PDG
				Liczba szkoleń	**szt.**	**0,00**	52,00	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów	PROW	RDG i PDG
1.2.1	Wzmocnienie działań i utworzenie marki turystycznej wspomagającej sprzedaż bezpośrednią produktów rolnictwa i rybactwa lub utworzenie inkubatora kuchennego	Rolnicy, rybacy, przedsiębiorcy, JSFP, KGW, OSP, mieszkańcy, stowarzyszenia i fundacje	konkurs, operacja własna, projekt grantowy	**Liczba operacji wspierających rozwój sieci w zakresie krótkich łańcuchów żywnościowych lub rynków lokalnych**	**szt.**	**0,00**	1,00	Dane własne LGD,dane przekazane przez beneficjentów	PO RiM	Łańcuch Żywnościowy
			projekt wspólpracy	**Liczba zrealizowanych projektów wspólpracy**	**szt.**	**0,00**	1,00	Dane własne LGD	PROW	Projekt współpracy – RDG i PDG (Marka turystyczna, Sieć ekomuzeów)
				Liczba konferencji, targów, oraz wyjazdów studyjnych – odbywających się poza terenem LGD	**szt.**	**0,00**	6,00	Dane własne LGD,	PROW	Projekt współpracy – RDG i PDG i łacuch żywnościowy

1.2.2	Rozwój i tworzenie innowacyjnych źródeł dochodu w mikroprzedsiębiorstwach, małych przedsiębiorstwach i alternatywnych gospodarstwach rolnych w tym OZE	Rolnicy, rybacy, przedsiębiorcy, JSFP, KGW, OSP, mieszkańcy, stowarzyszenia i fundacje	konkurs, operacje własne, projekty grantowe	**Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje**	**szt.**	**0,00**	20	Dane łożył LGD	PROW	RDG i PDG
				Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na OZE	**szt.**	**0,00**	20,00	/Dane własne LGD	PROW	RDG i PDG
				Liczba zrealizowancy operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	**szt.**	**0,00**	-64,00	Dane własne LGD	PROW	RDG i PDG
				Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	**szt.**	**0,00**	20	Dane własne LGD	PROW	RDG i PDG
			aktywizacja	**Liczba szkoleń**	**szt.**	**0,00**	13,00	Dane własne LGD	PROW	aktywizacja
1.2.3	Rozwój innowacyjnych źródeł dochodu na obszarze zależnym od rybactwa	Mieszkańcy obszaru zależnego od rybactwa	aktywizacja	**Liczba szkoleń**	**szt.**	**0,00**	2,00	Dane własne LGD	PO RiM	aktywizacja
			konkurs,	**Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje**	**szt.**	**0,00**	8,00	Dane własne LGD	PO RiM	PO RiM

2.0	CEL OGÓLNY II.	**Cel ogólny: II. Zrównoważony rozwój oparty o zasoby regionu.**				
2.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	**Podniesienie atrakcyjności infrastruktury turystycznej i sportowej**				
2.2		**Wzmocnienie działań promocyjnych w zakresie walorów historycznych, przyrodniczych i krajobrazowych oraz dziedzictwa kulturowego (w tym kulinarnego).**				
2.3		**Rozwój współpracy międzysektorowej na rzecz rozwoju turystyki**				
2.4		**Wzmocnienie poziomu zagospodarowania turystycznego rzek, jezior i innych obszarów atrakcyjnych turystycznie (ogólnodostępna infrastruktura turystyczna, sportowa, rekreacyjna)**				
2.5		**Zmniejszenie degradacji środowiska wodnego**				
Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego			***Jednostka miary***	**stan początkowy 2013 Rok**	**plan 2023 rok**	*Źródło danych/sposób pomiaru*
W2.0	Liczba działań polagających na ograniczeniu negatywnego oddziaływania człowieka i chronionych gatunków zwierząt na środowisko w tym antropopresja		**szt.**	**0,00**	**3,00**	Sprawozdanie z realizacji operacji
W2.0	Wzrost intensywności ruchu turystycznego mierzony wskaźnikiem Schneidera		**ilość osób**	**22,10**	**24,00**	Dane z GUS
W2.0	Liczba podmiotów zaangażowanych we współpracę międzysektorową na rzecz turystyki		**szt.**	**0,00**	**50,00**	Sprawozdanie z realizacji operacji

Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych		*Jednostka miary*	**stan początkowy 2013 Rok**	**plan 2023 rok**	*Źródło danych/sposób pomiaru*	
w2.1	Liczba produktów turystycznych i oferty turystycznej	**szt.**	**0,00**	**3,00**	Dane własne LGD	
w.2.1 w.2.2	Liczba projektów współpracy skierowanych do grup docelowych	**szt.**	**0,00**	**4,00**	Dane własne LGD	
w2.1	Liczba wydarzeń na nowych obiektach infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	**szt.**	**0,00**	**16,00**	Dane własne LGD	
w2.1	Liczba osób uczestniczących w imprezach promocyjnych	**Liczba osób**	**0,00**	**5000,00**	Dane własne LGD	
w2.1 /w2.2	Wzrost liczby osób, które skorzystały z usługi turystycznej, która otrzymała wsparcie w ramach realizacji LSR	**Liczba osób**	**1000,00**	**2000,00**	Liczba pobrań aplikacji	
w2.2 w2.3	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	**szt.**	**0,00**	**100,00**	Dane własne LGD	
w2.2 w2.3	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa i które złożyły wniosek o przyznanie pomocy	**szt.**	**0,00**	**20,00**	Dane własne LGD	
w2.2 w2.3	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa i które zawarły umowy o przyznanie pomocy	**szt.**	**0,00**	**20,00**	Dane własne LGD	

	Liczba osób fizycznych	**szt.**	**0,00**	**75,00**	Dane własne LGD		
	Liczba instytucji	**szt.**	**0,00**	**25,00**	Dane własne LGD		
w2.4	Liczba działań polepszających infrastrukturę wodną	**szt.**	**0,00**	**10,00**	Dane własne LGD		
w2.5	Liczba projektów zmniejszających kłusownictwo	**szt.**	**0,00**	**1,00**	Dane własne LGD		
w2.5	Liczba projektów zmniejszających szkody spowodowane działalnością chronionych gatunków zwierząt	**szt.**	**0,00**	**2,00**	Dane własne LGD		

Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	**Wskaźniki produktu**					PROGRAM	Działanie
				nazwa	**Jednostka miary**	**wartość**		Źródło danych/sposób pomiaru		
						początkowa 2013 rok	końcowa 2023 Rok			
2.1.1	Tworzenie i rozwój infrastruktury turystycznej i sportowej	mieszkańcy obszaru, turyści	Międzynarodowy projekt współpracy	**Liczba zrealizowanych projektów współpracy**	**szt.**	**0,00**	1,00	Dane własne LGD	PROW	Współpraca Jie skrenda
			Konkurs, projekt grantowy i operacje własne	**Liczba nowych lub przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej**	**szt.**	**0,00**	50,00	Dane własne LGD	PROW	NIRTiK
			Operacja własna,	**Liczba nowych tras tematycznych**	**szt.**	**0,00**	2,00	Dane własne	PROW	NIRTiK

			konkurs					LGD		
			Projekt współpracy	**Liczba zrealizowanych projektów współpracy**	**szt.**	**0,00**	1,00	Dane własne LGD	PROW	Współpraca Megality
				Liczba tras tematycznych	**szt.**	**0,00**	1,00			
				Liczba projektów współpracy	**szt.**	**0,00**	1,00	Dane własne LGD	PROW	PALr
				Liczba projektów współpracy	**Szt.**	**0,00**	1,00	Dane własne LGD	PROW	Wizyta studyjna
2.2.1	Włóczykije, jako ważny element wsparcia promocji	przedsiebiorcy, rolnicy,	miedzyregionalny projekt współpracy	**Liczba utworzonych nowych aplikacji**	**szt.**	**0,00**	1,00	Dane własne LGD	PROW	Projekt łożyły cy MAT

	obszaru	organizacje pozarządowe, grupy nieformalne, JST, mieszkańcy, grupy defaworyzowane, turyści		**Liczba zrealizowanych projektów współpracy**	**szt.**	**0,00**	1,00	Dane własne LGD	PROW	
2.2.2	Wydarzenia historyczne jako łącznik tożsamości mieszkańców obszaru	mieszkańcy, JST, organizacje pozarządowe, turyści	konkurs, projekt grantowy,	**Liczba operacji realizujących wydarzenia historyczne**	**szt.**	**0,00**	9,00	Dane własne LGD	PROW	WKS
2.2.3	Targii Inicjatyw Lokalnych i Awangardowych TILiA jako cykl działań wzmacniających poczucie wspólnoty i przynależności do obszaru LGD	przedsiebiorcy, rolnicy, organizacje pozarządowe, grupy nieformalne, JST, mieszkańcy, grupy defaworyzowane, turyści	konkurs, operacje własne,	**Liczba wydarzeń / imprez**	**szt.**	**0,00**	1,00	Dane własne LGD,	PROW	WKS
			aktywizacja	**Liczba spotkań / wydarzeń adresowanych do mieszkańców**	**szt.**	**0,00**	3,00	Dane własne LGD	PROW	aktywizacja

2.3.1	Animacja na rzecz rozwoju produktów turystycznych i oferty turystycznej	przedsiebiorcy, rolnicy, organizacje pozarządowe, grupy nieformalne, JST, mieszkańcy, grupy defaworyzowane	aktywizacja	**Liczba spotkań/wydarzeń(w tym on-line) adresowanych do mieszkańców**	**szt.**	**0,00**	13,00	Dane własne LGD	PROW	aktywizacja
2.3.2	Łączenie różnych inicjatyw mieszkańców oraz ich prezentacja i promocja	Mieszkańcy obszaru	Operacja własna, projekt grantowy , konkurs	**Liczba wydarzeń/imprez**	**szt.**	**0,00**	2,00	Dane własne LGD	PROW	WKS
2.4.1	Wspieranie wspólnych działań polepszających infrastrukturę wodną oraz zagospodarowanie turystyczne rzek i jezior	mieszkańcy obszarów zależnych od rybactwa, rybacy, organizacje pozarządowe, turyści	konkurs, projekt grantowy	**Liczba operacji w zakresie wspierania i wykorzystywania atutów środowiska naturalnego na obszarach rybackich, w tym operacji na rzecz łagodzenia zmiany klimatu**	**szt.**	**0,00**	12,00	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność)	PO RYBY	IW
2.5.1	Działania związane z polepszeniem bioróżnorodności w zbiornikach wodnych	mieszkańcy obszarów zależnych od rybactwa, rybacy, organizacje pozarządowe, turyści	Projekty grantowe i operacje własne	**Liczba operacji w zakresie wspierania i wykorzystywania atutów środowiska naturalnego na obszarach rybackich, w tym operacji na rzecz polepszenia**	**szt.**	**0,00**	4,00	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o	PO RYBY	PO RYBY

				bioróżnorodności w zbiornikach wodnych				płatność)		
2.5.2	Ochrona zasobów wodnych i akwakultury	mieszkańcy obszarów zależnych od rybactwa, organizacje pozarządowe,	Projekty grantowe	**Liczba operacji w zakresie wspierania ochrony zasobów wodnych i akwakultury**	**szt.**	**0,00**	4,00	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność)	PO RYBY	PO RYBY
2.5.3.	Promocja dziedzictwa kulturowego rybactwa i akwakultury	rybacy, mieszkańcy	projekt współpracy (regionalny)	**Liczba wydarzeń w zakresie dziedzictwa kulturowego na obszarach rybackich**	**szt.**	**0,00**	2,00	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność)	PO RYBY	Wspólpraca PO RYBY

3.0	CEL OGÓLNY III.	**Cel ogólny: III. Budowanie otwartej i kreatywnej społeczności**	
3.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	**Wykreowanie i utworzenie przyjaznych przestrzeni społecznych**	
3.2		**Prowadzenie animacji na rzecz budowy więzi społecznych**	
3.3		**Rozwój współpracy i promocja obszaru LGD Lider Pojezierza**	

Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego		*Jednostka miary*	**stan początkowy 2013 Rok**	**plan 2023 rok**	*Źródło danych/sposób pomiaru*
W3.0	Liczba uczestników procesu wdrażania LSR wskazujących na poprawę jakości życia wynikającej z otwartej i kreatywnej społeczności	**Liczba osób**	**0,00**	**80%**	Ankiety n=370
Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych		***Jednostka miary***	**stan początkowy 2013 Rok**	**plan 2023 rok**	*Źródło danych/sposób pomiaru*
w3.1	Liczba osób korzystających z wyremontowanych obiektów infrastruktury dziedzictwa lokalnego	**Liczba osób**	**0,00**	**400,00**	Dane własne LGD
w3.1/2/3	Liczba oddolnych przedsięwzięć zrealizowanych przez społeczność lokalną	**szt.**	**0,00**	**30**	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność)
w3.1 w.3.2	Liczba osób oceniająca szkolenie jako adekwatne do oczekiwań	**osoba**	**0,00**	**51%**	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność), ankiety oceniające szkolenie, dane przekazane przez beneficjentów, wnoski o płatność)

w3.1/2	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	**szt.**	**0,00**	**200**	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność)	
w.3.1/2	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa i które łożyły wnioski o przyznanie pomocy	**szt.**	**0,00**	**30**	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność)	
w.3.1/2	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa i które zawarły umowę o przyznanie pomocy	**szt.**	**0,00**	**15**	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność)	
w.3.1/2	Liczba osób fizycznych	**szt.**	**0,00**	**150**	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność)	
w.3.1/2	Liczba instytucji	**szt.**	**0,00**	**50**	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność)	
w3.1/2	Liczba osób przeszkolonych	**szt.**	**0,00**	**600**	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność)	

w.3.2 w.3.3	Liczba osób uczestniczących w wydarzeniach informacyjno-konsulatacyjnych i promocyjnych	**osoba**	**0,00**	**5000**	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność)	
w3.3	Wzrost rozpoznawalności i tożsamości z obszarem objętym LSR przez społeczność lokalną	**Liczba osób**	**30%**	**50%**	Ankieta przeprowadzona na reprezentatywnej liczbie uczestników spotkań n=370	
w.3.2 w.3.3	Liczba godzin pracy wolontariuszy zaangażowanych w realizacje operacji	**osobo/godzina**	**0,00**	**500,00**	Sprawozdanie z realizacji operacji/Listy obecności/karty umowy o pracę wolontariatu/	
w3.3	Liczba wydarzeń skierowanych do grup docelowych	**szt.**	**0,00**	**1,00**	Dane własne LGD, dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność)	

Przedsięwzięcia	Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja	**Wskaźniki produktu**					Program	Działanie
			nazwa	**Jednostka miary**	**wartość**		Źródło danych/sposób pomiaru		
					początkowa 2013 rok	końcowa 2023 Rok			

			itp.)							
3.1.1	Poprawa infrastruktury dziedzictwa lokalnego	mieszkańcy, organizacje pozarządowe, turyści	konkurs	**Liczba wyremontowanych obiektów infrastruktury dziedzictwa lokalnego**	**szt.**	**0,00**	5,00	Dane własne LGD. Dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność)	PROW	ZDL
3.1.2	Wspieranie inicjatyw tworzących innowacyjne rozwiązania zagospodarowania przestrzeni społecznych	mieszkańcy, organizacje pozarządowe, organizacje nieformalne,	operacja własna, projekt grantowy, aktywizacja	**Liczba zrealizowanych operacji obejmujących wyposażenie, budowę oraz modernizację infrastruktury mającej na celu szerzenie lokalnej kultury, turystyki, rekreacji i dziedzictwa lokalnego**	**szt.**	**0,00**	29,00	Dane własne LGD, Dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność)	PROW	WKS
				Liczba spotkań / wydarzeń adresowanych do mieszkańców	**szt.**	**0,00**	32,00	Dane własne LGD,	PROW	Aktywizacja/WKS
3.2.1	Wzmocnienie komunikacji pomiędzy LGD a mieszkańcami	mieszkańcy, grupy defaworyzowane	aktywizacja	**Liczba uczestników konkursu**	**szt.**	**0,00**	20,00	Dane własne LGD,	PROW	Aktywizacja

	obszaru			**Liczba spotkań / wydarzeń adresowanych do mieszkańców**	**szt.**	**0,00**	13,00	Dane własne LGD,	PROW	Aktywizacja
			Granty, operacje własne	**Liczba wydarzeń / imprez**	**szt.**	**0,00**	13,00	Dane własne LGD. Dane przekazane przez beneficjentów (wnioski o płatność)	PROW	WKS
			aktywizacja, koszty bieżące	**Liczba działań wzmacniających komunikację**	**szt.**	**0,00**	157,00	Dane własne LGD,	PROW	Aktywizacja
3.3.1	Stymulowanie rozwoju lokalnego poprzez współpracę zewnętrzną	mieszkańcy, organizacje pozarządowe, turyści,	operacja własna, aktywizacja, koszty bieżące	**Liczba konferencji/targów/prezentacji oraz wyjazdów studyjnych (odbywających się poza terenem LGD) z udziałem przedstawicieli LGD**	**szt.**	**0,00**	10	Dane własne LGD	PROW	WKS/Aktywizacja
				Liczba konferencji/targów/prezentacji oraz wyjazdów studyjnych (odbywających się poza terenem LGD) z udziałem przedstawicieli LGD	**szt.**	**0,00**	2,00	Dane własne LGD		

				liczba wydarzeń / imprez	**szt.**	**0,00**	1,00	Dane własne LGD			
		Mieszkańcy, młodzież	Projekt współpracy	**Liczba zrealizowanych projektów współpracy**	**szt.**	**0,00**	1,00	Dane własne LGD	PROW	Projekt współpracyAkademia „Ty”
				Liczba wydarzeń / imprez	**szt.**	**0,00**	1,00			

Tabela nr 9. Zgodność celów z obszarami tematycznymi dla PROW i PO RiM 2014-2020

Cel ogólny	Cele szczegółowe	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Jedn.	Wartość docelowa	Rezultaty	Jedn.	Wartość docelowa	Odniesienie do diagnozy	Odniesienie do analizy SWOT
Cel ogólny: I. Wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowania	1.1 Wspieranie transferu wiedzy, kompetencji i umiejętności	1.1.1 Młodzieżowa Akademia Komunikacji	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	szt.	1,00	Liczba projektów współpracy skierowana do grup docelowych	szt	1	3.2 3.4	M2 M4 M5 S4 SS3
			Liczba LGD biorących udział w projekcie	szt.	11,00					
		1.1.2 Działania inicjujące innowacyjnośc i kreatywność, angażujące grupy defaworyzowane.	Liczba utworzonych Centrów Przedsiębiorczości Lokalnych	szt.	13,00	Liczba osób korzystających z Centrów Przedsiębiorczości Lokalnej	Liczba osób	1000	3.1 3.2 3.4 3.5 3.6 3.7 3.8 3.9 3.10 3.11	M2 M4 M5 S4 SS3 Z5
						Liczba osób przeszkolonych	Liczba osób	1000		
			Liczba szkoleń	szt.	52,00	Liczba osób oceniającycj szkolenie jako adekwatne do ich oczekiwań	Liczba osób	500	3.2. 3.5 3.6 3.9 3.10 3.11	Z1 Z3 Z5 SS5 SS6 S5
						Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa i	szt	50		

						które łożyły o przyznanie pomocy				
						Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa i które zawarły umowy o przyznanie pomocy	szt	30		
	1.2 Wsparcie przedsiębiorczości i dywersyfikacja dochodów mieszkańców na obszarze LGD	Wzmocnienie działań i utworzenie marki turystycznej wspomagającej sprzedaż bezpośrednią produktów rolnictwa i rybactwa lub utworzenie inkubatora kuchennego	Liczba operacji wspierających rozwój sieci w zakresie krótkich łańcuchów żywnościowych lub rynków lokalnych	szt.	1,00	Liczba utworzonych miejsc pracy	szt	55	3.2, 3.3, 3.4, 3,5 3.6, 3.9, 3.10 3.11	Z1 Z3 Z5 SS5 SS6 S5
						Liczba instytucji	szt.	100		
			Liczba zrealizowanych projektów wspólpracy	szt.	1,00	Liczba projektów współpracy skierowana do grup	szt	1	3.1 3.2 3.3 3.6 3.7	M1 M2 Z1 Z3 Z5

			/Liczba konferencji, targów, oraz wyjazdów studyjnych - odbywających się poza terenem LGD	szt.	6,00	docelowych			3.8 3.9 3.10 3.11	SS5 SS6 S5
		1.2.2 Rozwój i tworzenie innowacyjnych źródeł dochodu w mikroprzedsiębiorstwach, małych przedsiębiorstwach i alternatywnych gospodarstwach rolnych w tym OZE	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	szt.	20	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa i które zawarły umowy o przyznanie pomocy	szt.	30	3.2 3.3 3.4 3.5 3.9	M2 M3 S6 Z1 Z4

			Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na ochronę środowiska i przecwdziałaniu zmianą klimatu wykorzystujące odnawialne źródła energii	**szt.**	**20,00**					
			Liczba zrealizowancy operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	szt.	64,00	Liczba ośób przeszkolonych	szt.	30		
			Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	szt.	20	Liczba utrzymanych miejsc pracy	szt	85		
						Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa i które zawarły umowy o przyznanie pomocy	szt	30	3.4 3.5 3.7 3.8 3.9	SS4 SS2 S2
			Liczba szkoleń	szt.	13,00					

		1.2.3 Rozwój innowacyjnych źródeł dochodu na obszarze zależnym od rybactwa	Liczba szkoleń	szt.	2,00	Liczba ośób przeszkolonych	szt	10	3.4 3.5 3.7 3.8 3.9	SS1, SS2, SS3,S4, S2, M1, M2, M3, M4, M5
			Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	szt	/8,00	Liczba utworzonych miejsc pracy Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa i które zawarły umowy o przyznanie pomocy	szt. szt	5 5	3.1 3.2 3.3 3.6 3.7 3.8 3.9 3.10 3.11	M1 M2 Z1 Z3 Z5 SS5 SS6 S5
						Liczba utworzonych miejsc pracy	szt	55		

						Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa i które zawarły umowy o przyznanie pomocy	szt.	30	3.2 3.3 3.4 3.5 3.9	M2 M3 S6 Z1 Z4
CEL OGÓLNY II. Zrównoważony rozwój oparty o walory regionu	2.1 Podniesienie atrakcyjności infrastruktury turystycznej i sportowej	2.1.1 Tworzenie i rozwój infrastruktury turystycznej i sportowej	Liczba zrealizowanych projektów wspólpracy	0	1,00	Liczba wydarzeń na nowych obiektach infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	szt.	1		
			Liczba nowych lub przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej	szt.	50,00	Liczba wydarzeń na nowych obiektach infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	szt.	7		
						Wzrost liczby osób, które skorzystały z usługi turystycznej, która otrzymała wsparcie w ramach realizacji LSR	szt.	1400	3.4 3.5 3.9	M2 Z1 Z3
			Liczba nowych tras tematycznych	szt.	2,00					

			Liczba zrealizowanych projektów współpracy	Szt.	1,00	Liczba osób uczestniczących w imprezach promocyjnych	liczba osób	400		SS4 SS2 S2
			Liczba tras tematycznych	0	1,00					
			Liczba projektów współpracy	0	2,00	Liczba projektów współpracy skierowanych do grup docelowych	Szt.	4		
			-	-	-	-	-	-	3.4 3.5 3.7 3.8 3.9	M2 M3 S6 Z1 Z4
	2.2 Wzmocnienie działań promocyjnych w zakresie walorów historycznych, przyrodniczych i krajobrazowych oraz dziedzictwa kulturowego (w tym kulinarnego).	Włóczykije, jako ważny element wsparcia promocji obszaru	/Liczba utworzonych nowych aplikacji	szt.	1,00	Liczba wydarzeń na nowych obiektach infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	szt.	16,00/8,00		
			Liczba zrealizowanych projektów współpracy	szt.	1,00	Wzrost liczby osób, które skorzystały z usługi turystycznej, która otrzymała wsparcie w ramach	Liczba osób	2000		

						realizacji LSR				
						Liczba osób uczestniczących w imprezach promocyjnych	Liczba osób	5000		
		2.2.2 Wydarzenia historyczne jako łącznik tożsamości mieszkańców obszaru	Liczba operacji realizujących wydarzenia historyczne	szt.	9,00	Wzrost liczby osób, które skorzystały z usługi turystycznej, która otrzymała wsparcie w ramach realizacji LSR	szt	2000	3.1 3.4 3.5	M1, M2 M3, M4 M5, Z4 Z1
						Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	szt.	45/75,00	3.1, 3.2, 3.3 3.4, 3.5, 3.6 3.7, 3.8, 3.9 3.10, 3.11	M1, M2, Z1, Z3, Z5, SS5, SS6, S5
		2.2.3 Targii Inicjatyw Lokalnych i Awangardowych TILiA jako cykl działań wzmacniających poczucie wspólnoty i przynależności do obszaru LGD	Liczba wydarzeń / imprez	szt.	1,00	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa i które zawarły umowy o przyznanie pomocy	szt.	20		

						Wzrost liczby osób, które skorzystały z usługi turystycznej, która otrzymała wsparcie w ramach realizacji LSR	szt	5000	3.1 3.4 3.5	M1, M2 M3, M4 M5, Z4 Z1
			Liczba spotkań / wydarzeń adresowanych do mieszkańców	szt.	3,00	Liczba instytucji	szt	25		M1, M2, Z1, Z3, Z5, SS5, SS6, S5
	2.3 Rozwój współpracy międzysektorowej na rzecz rozwoju turystyki	Animacja na rzecz rozwoju produktów turystycznych i oferty turystycznej	Liczba spotkań/wydarzeń(w tym on-line) adresowanych do mieszkańców	szt.	13,00	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	szt.	45/75,00	3.1, 3.2, 3.3 3.4, 3.5, 3.6 3.7, 3.8, 3.9 3.10, 3.11	M1 M2 M3 M4 M5 Z4
		Łączenie różnych inicjatyw mieszkańców oraz ich prezentacja i promocja	Liczba wydarzeń/imprez	szt.	2,00	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa i które złozyły wniosek o przyznanie pomocy	szt.	20		

	2.4 Wzmocnienie poziomu zagospodarowania turystycznego rzek, jezior i innych obszarów atrakcyjnych turystycznie (ogólnodostępna infrastruktura turystyczna, sportowa, rekreacyjna)	2.4.1 Wspieranie wspólnych działań polepszających infrastrukturę wodną oraz zagospodarowanie turystyczne rzek i jezior	Liczba operacji w zakresie wspierania i wykorzystywania atutów środowiska naturalnego na obszarach rybackich, w tym operacji na rzecz łagodzenia zmiany klimatu	szt.	10,00	Liczba działań polepszających infrastrukturę wodną	szt.	20,00/10,00	3.6 3.7	
	2.5 Zmniejszenie degradacji środowiska wodnego	2.5.1 Działania związane z polepszeniem bioróżnorodności w zbiornikach wodnych	Liczba operacji w zakresie wspierania i wykorzystywania atutów środowiska naturalnego na obszarach rybackich, w tym operacji na rzecz polepszenia bioróżnorodności w zbiornikach wodnych	szt.	4,00	Liczba projektów zmniejszających szkody spowodowane działalnością chronionych gatunków zwierząt	szt.	2		
						Liczba akwenów wodnych, na których zachowano różnorodność biologiczną i chronione gatunki ryb lub inne organizmy	szt.	2		

						wodne				
		2.5.2 Ochrona zasobów wodnych i akwakultury	/ Liczba operacji w zakresie wspierania ochrony zasobów wodnych i akwakultury	szt.	4,00	Liczba projektów zmniejszających h kłusownictwo	szt.	1		
		Promocja dziedzictwa kulturowego rybactwa i akwakultury	Liczba wydarzeń w zakresie dziedzictwa kulturowego na obszarach rybackich	szt.	2,00	Liczba osób z grup defaworyzowan ych biorących udział w promocji dziedzictwa kulturowego rybactwa i akwakultury	szt	0		
						Liczba osób z sektora rybackiego biorących udział w wydarzeniach promocyjnych	szt	0		
CEL OGÓLNY III. Wzrost potencjału więzi społecznych oraz	3.1 Wykreowanie i utworzenie przyjaznych przestrzeni społecznych	3.1.1 Poprawa infrastruktury dziedzictwa lokalnego	Liczba wyremontowanych obiektów infrastruktury dziedzictwa lokalnego	szt.	5,00	Liczba osób korzystających z wyremontowan ych obiektów infrastruktury dziedzictwa lokalnego	Liczba osób	400	3.4 3.5 3.7 3.8 3.9	SS4 SS2 S2

podniesienie poziomu życia mieszkańców		3.1.2 Wspieranie inicjatyw tworzących innowacyjne rozwiązania zagospodarowania przestrzeni społecznych	Liczba zrealizowanych operacji obejmujących wyposażenie, budowę oraz modernizację infrastruktury mającej na celu szerzenie lokalnej kultury, turystyki, rekreacji i dziedzictwa lokalnego	szt.	29,00	Liczba oddolnych przedsięwzięć zrealizowanych przez społeczność lokalną	szt.	138,00/30	3.4 3.5 3.7 3.8 3.9	SS4, SS2, S2 M1, M2, M3 M4, M5
						Liczba oddolnych przedsięwzięć zrealizowanych przez społeczność lokalną	szt.	138,00/30		
			Liczba spotkań / wydarzeń adresowanych do mieszkańców	szt.	33,00	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	szt.	200	3.4 3.5 3.7 3.8 3.9	M1 M2 M3 M4 M5 Z4
						Liczba osób oceniająca szkolenie jako adekwatne do oczekiwań	osoba	51%		
	3.2 Prowadzenie animacji na rzecz budowy więzi społecznych	3.2.1 Wzmocnienie komunikacji pomiędzy LGD a mieszkańcami obszaru	Liczba uczestników konkursu	szt.	20,00					
			Liczba spotkań / wydarzeń adresowanych do mieszkańców	szt.	13,00	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa i które złozyły wnioski o przyznanie	szt.	30		

						pomocy				
			Liczba wydarzeń / imprez	szt.	13,00	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa i które zawarły umowę o przyznanie pomocy	szt.	15		
			Liczba działań wzmacniających komunikację	szt.	157,00	Liczba osób uczestniczących w wydarzeniach informacyjno-konsulatacyjnych i promocyjnych	osoba	5000		
	3.3 Rozwój współpracy i promocja obszaru LGD Lider Pojezierza	3.3.1 Stymulowanie rozwoju lokalnego poprzez współpracę zewnętrzną	Liczba konferencji/targów/prezentacji oraz wyjazdów studyjnych (odbywających się poza terenem LGD) z udziałem przedstawicieli LGD	szt.	12	Liczba oósb fizycznych	szt.	150	3.1 3.4 3.5	M1, M2 M3, M4 M5, Z4 Z1
						Liczba instytucji	szt.	50		

						Liczba osób przeszkolonych	szt.			
						Wzrost rozpoznawalności i tożsamości z obszarem objętym LSR przez społeczność lokalną	Liczba osób	62000,00 / 50%	3.1 3.2 3.4	M1 M2 M3 M4 M5, Z4, Z1
			liczba wydarzeń / imprez	szt.	1,00	Liczba godzin pracy wolontariuszy zaangarzowanych w realizacje operacji	osobo/godzina	500	3.1 3.2 3.4	M1 M2 M3 M4 M5, Z4, Z1
						Liczba godzin pracy wolontariuszy zaangarzowanych w realizacje operacji	osobo/godzina			
			Liczba zrealizowanych projektów współpracy	szt.	1,00	Liczba propjektów współpracy skierowanych do grup docelowych	szt.	1	3.4 3.5 3.7 3.8 3.9	SS1, SS2, SS3,S4, S2, M1, M2, M3, M4, M5
			Liczba wydarzeń / imprez	szt.	1,00					

3. LGD planuje realizacje projekty współpracy międzynarodowe i regionalne zgodnie z poniższą tabelą:

Tabela nr 10. Zakresy, cele i wskaźniki projektów współpracy

LP	ZAKRES PROJEKTU WSPÓŁPRACY	CEL PROJEKTU WSPÓŁPRACY	WSKAŹNIKI
1	**Młodzieżowa Akademia Komunikacji** to międzynarodowy projekt, w którym beneficjentami jest młodzież uczestnicząca w warsztatach dziennikarskich. Tematy warsztatów są z zakresu filmu, dziennikarstwa radiowego, reportażu. Zostaną wykorzystane nowoczesne urządzenia(smart fony, tablety), aplikacje i Internet. Młodzież będzie uczestniczyć w wydarzeniach kulturalnych, turystycznych, historycznych i relacjonować te wydarzenia za pomocą różnych form przekazu.	Wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowania wspieranie transferu wiedzy, kompetencji i umiejętności. Wzmacnianie dialogu międzykulturowego i między etnicznego poprzez budowanie postaw otwartości i tolerancji wśród młodych ludzi. Włączenie młodzieży z mniejszymi szansami we wspólne inicjatywy, promowanie międzynarodowej współpracy młodzieży z wykorzystaniem nowoczesnych technologii. Promowanie zainteresowania młodzieży edukacją ekologiczną, historia, tradycją, kulturą.	Wskaźnik produktu – Liczba LGD uczestnicząca w projekcie współpracy-11; Wskaźnik rezultatu- liczba warsztatów **dla młodzieży-3**
2	**PolskieTrasy.pl** to projekt regionalny wykorzystujący aplikacje na urządzenie mobilne przez mieszkańców i turystów. Pokazanie użytkownikom aplikacji atrakcyjności przyrodniczej kulturowej, kulturalnej obszaru i jej mieszkańców. Opracowanie nowego jednolitego systemu promocji obszarów wiejskich z wykorzystaniem aplikacji Polskie Trasy.pl. Projekt obejmuje również przygotowanie konferencji pod nazwą Polskie Trasy.pl- nowoczesne i innowacyjne obszary wiejskie	Stworzenie nowoczesnego narzędzia promocji (aplikacja na urządzenia mobilne) opisującego atrakcje turystyczne (przyrodnicze i antropogeniczne), bazę usługową (gastronomia, noclegi, lokalne rzemiosło, produkty lokalne), prezentującego aktualny kalendarz lokalnych wydarzeń wzbogaconego o elementy gier rywalizacji. Ponadto w ramach projektu zostaną opracowane i wydrukowanie materiały promocyjne (mapy, foldery, przewodniki) i gadżety reklamowe promujące lokalne walory turystyczne, gospodarcze i kulturowe.	Wskaźnik produktu Liczba LGD uczestnicząca w projekcie współpracy-11; Wskaźnik rezultatu- opracowanie i uruchomienie 1 aplikacji
3	**Bogactwo naszych jezior-promocja obszarów historycznie związanych z rybactwem**- organizacja imprez promocyjno-informacyjnych w ramach, których zostaną zaprezentowane zadania wpisujące się w cele projektu. Każda z imprez odbędzie się na obszarze Partnerskiej LGD, a partnerzy aktywnie będą w nich uczestniczyć. W programie imprezy zaprezentowany zostanie sektor rybacki wraz z PZW, zorganizowanych będzie szereg konkursów wpływających na wzrost świadomości mieszkańców np., jakie bogactwa kryją nasze jeziora i rzeki, dlaczego powinniśmy o nie dbać i otaczać je ochroną i zwalczać kłusownictwo. Ponadto odbędą się zawody wędkarskie, konkursy kulinarne,	Celem projektu jest promocja sektora rybackiego w tym prezentacja dobrych praktyk –projektów, które otrzymały dofinansowanie w poprzedniej perspektywie, wspieranie, wykorzystanie ochrony środowiska na obszarach zależnych od rybactwa ze szczególnym uwzględnieniem rybactwa śródlądowego oraz wykorzystanie ryb słodkowodnych w żywieniu człowieka pn. ”Jedz ryby będziesz zdrów.	Wskaźnik produktu Liczba LGD uczestnicząca w projekcie współpracy - 3, wskaźnik rezultatu- liczba imprez promocyjno-informacyjnych- 3 Zaplanowano

	wspólne gotowanie, wydanie gadżetów tematycznych-nagród związanych z projektem np. puzzli, kart do gry itp.. Po zrealizowanym projekcie zostanie wydana publikacja pn. ”Jedz ryby będziesz zdrów” z opisem sektora rybackiego wraz z przepisami potraw, które zwyciężyły w organizowanych konkursach kulinarnych.		72 000,00 zł
4	**„Oni lecą” - „Jie skrenda”** Zakres projektu zawierał będzie: wybudowanie infrastruktury turystycznej przy pomniku lotników litewskich w Pszczelniku o charakterze i wzornictwie ludowym litewskim. Przeprowadzenie warsztatów rzeźbiarskich w Polsce i na Litwie, których efektem będą elementy zabudowy infrastruktury turystycznej. Inicjowanie działań międzysektorowych rozwijających współpracę i generujących wspólne przedsięwzięcia w branży turystycznej. Zorganizowanie dwóch wyjazdów studyjnych w trakcie realizacji projektu w celu wzajemnej konsultacji dla przedsiębiorców i rzemieślników w tym dla mieszkańców z grup defaworyzowanych. Kształtowanie integracji regionów pojezierza myśliborskiego i rejonu Kowna.	Celem projektu jest utworzenie infrastruktury turystycznej o szczególnym akcencie tradycji ludowej litewskiej na terenie pomnika lotników litewskich i w rejonie Kowna nad rzeką Niemen, które nawiązywać będą do wartości patriotycznych, ludowych, tożsamości regionalnej i przez to rozwijanie kontaktów pomiędzy mieszkańcami z obszaru partnerów projektu.	Wskaźnik produktu Liczba LGD uczestnicząca w projekcie współpracy-2; Wskaźnik rezultatu-Produkt turystyczny – 1 Zaplanowano 150 000,00 zł

Planowane projekty współpracy po 31.12.2018 r.

1	Ekomuzea – tworzenie produktu turystycznego Wspólne działania partnerów projektu z zakresu promocji innowacyjnego i kreatywnego podejścia do przedsiębiorczości w różnych dziedzinach, turystyce, gastronomii, informatyce, tworzenie klastrów producenckich. Zorganizowanie warsztatów dla uczestników projektu. Zaangażowanie grup społecznych przy realizacji projektu. Spotkania z mieszkańcami obszarów LGD biorących udział w projekcie. Spotkania z przedsiębiorcami i rzemieślnikami. Przygotowanie spotkań targowych w miejscach wyznaczonych przez partnerów. Udział uczestników w wydarzeniach organizowanych przez partnerów projektu LGD.	W zależności od lokalnych możliwości każda LGD wybierze obszar, w którym widzi największy potencjał innowacyjności i kreatywności. Na swoich obszarach poszukiwać będzie ciekawe rozwiązania, najlepsze pomysły. Projekt ma za zadanie utworzenie wspólnego produktu turystycznego, który połączy dotychczasowe działania partnerów z wykorzystaniem zasobów przyrodniczych, kulturowych, historycznych. Dzięki utworzonemu wspólnych ciekawych propozycji zostanie utworzona marka turystyczna. Elementami projektu będą wyjazdy nie tylko biznesowe (business trips) dla przedstawicieli m.in. firm, biur podróży, instytucji kultury i sportu, które powinny przyczynić się do koordynowania kontaktów pomiędzy autorami ciekawych i kreatywnych pomysłów a ewentualnymi inwestorami. W ramach projektu planowane jest udział partnerów projektu oraz uczestników w targach turystycznych na terenie UE. Projekt skierowany jest do mieszkańców obszarów partnerów projektu. Celem projektu jest: Wspieranie zrównoważonego rozwoju turystyki opartej na produktach, usługach oraz inicjatywach i przedsięwzięciach wykorzystujących lokalne dziedzictwo kulturowo-historyczne i przyrodnicze poprzez utworzenie systemów zarządzania i promocji ekomuzeów	<u>Wskaźnik produktu</u> Liczba LGD uczestnicząca w projekcie współpracy- 7 Liczba utworzonych produktów turystycznych - 1 <u>Wskaźnik rezultatu</u>- Liczba projektów współpracy międzynarodowej – 1 (sprawozdanie z projektu Zaplanowano 200 000,00 zł
2	„Wrota Czasu - Trasa megalityczna” Wspólne działania dwóch partnerów projektu z zakresu wykorzystania zasobów historycznych w sposób innowacyjny. Projekt polegał będzie na utworzeniu nowej historycznej trasy tematycznej leżącej na obszarze 2 LGD. Projekt inwestycyjny obejmujący trzy atrakcje w trzech miejscowościach, które można zwiedzić rowerem, samochodem lub pieszo. Dolice -powstanie skansen	Celem projektu będzie wybudowanie niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, wyznaczenie trasy megalitycznej i ścieżki edukacyjnej oraz trwałej wystawy megalitycznej. Działania miękkie związane będą z aktywizacją mieszkańców na terenie realizacji projektu polegającej na wykorzystaniu zasobów historycznych związanych z utworzoną infrastrukturą. Celem projektu jest również stworzenie innowacyjnej oferty tematyczno-dydaktycznej wykorzystującej dziedzictwo historyczne obszaru związane z budowlami megalitycznymi	<u>Wskaźnik produktu</u> Liczba LGD uczestnicząca w projekcie współpracy- 2; Liczba utworzonych tras tematycznych - 1 <u>Wskaźnik rezultatu</u>- Liczba projektów współpracy regionalnej –

	cmentarzy w postaci kurhanów i odtworzonego dawnego grobowca megalitycznego z pochówkiem oraz infrastruktura rekreacyjna - wiata ogniskowa. Przelewice -w oranżerii będącej częścią zabytkowego folwarku będzie rekonstrukcja chaty, postaci ludzkich, sprzętu i narzędzi. Wystawa ta będzie uzupełniać ofertę turystyczną Ogrodu Dendrologicznego w Przelewicach.Kolejnym elementem szlaku będzie prezentacja kopii artefaktów wydobytych podczas prac archeologicznych w Sułkowie gm. Pełczyce. Po zakończeniu projektu konferencja podsumowująca projekt, w ramach promocji wydanie ulotek - 3 tys. szt oraz opracowanie gry terenowej (szlaku turystycznego i zamieszczenie w mobilnej aplikaci turystycznej WestIs The Best).	z epoki neolitu.	1 (sprawozdanie z projektu) Zaplanowano 40 000,00 Euro
3.	Akademia promocji Leadera „Ty” Projekt realizowany przez LGD Lider Pojezierza, LGD Partnerstwo Drawy z Liderem Wałeckim i VVG Kauno. LGD z Rejonu Kowna jest stałym partnerem projektów współpracy. Operacja Akademia „Ty” jest to już 3 projekt. Projekt ma za zadanie utworzenie akademii pod nazwą Akademia promocji Leadera „Ty“ organizyjąca organizacje pozarządowe, samorządy lokalne, firmy i młodzież w celu promowania programu LEADER jednocześnie anangażując społeczność i przedsiębiorców. Akademia stosować bedzie metody innowacji w edukacji.- Najważniejszym przesłaniem dla młodych ludzi (18-29lat) jest to, że mogą działać na wsi i być aktywnymi uczestnikami procesu rozwoju obszarów wiejskich.	. Celem projektu jest utworzenie relacji i wzajemnej współpracy w trzech sektorach. Sektor społeczny – nawiązanie współpracy zakresie wymiany KGW oraz stowarzyszeń i harcerzy. Sektor publiczny – współpraca policji w dziedzinie tworzenia młodzieżowych projektów obywatelskich, współpraca samorządu lokalnego nie mającego jeszcze partnera zagranicznego z obszaru działania LGD oraz sektora gospodarczego w zakresie wymiany doświadczeń oraz ewentualnych wspólnych projektów gospodarczych. rozwój i tworzenie działalności gospodarczej na obszarach partnerskich LGD, gdzie jedną z grup defaworyzowanych jest młodzież - jej aktywność zawodowa.	<u>Wskaźnik produktu</u> Liczba LGD uczestnicząca w projekcie współpracy- 3; <u>Wskaźnik rezultatu</u>- Liczba międzynarodowych projektów współpracy– 1 Zaplanowano 15 000,00 Euro

		Operacja będzie aktywizowała młodych mieszkańców obszaru partnerskich LGD poprzez wspólną organizację imprez, konkursów społecznych i ich finansowanie. Aktywizowanie poprzez ciekawe formy edukacyjne w swoich środowiskach społecznych, organizacjach społecznych, grupach zainteresowań. Jedną z metod niniejszej operacji jest zastosowanie interaktywnych działań. Operacja zachęcać ma do działalności wspólnotowej, promowanie biznesu społecznego i innych działań gospodarczych. Operacja tworzy warunki do powstania „Spiečiusa" - "Roju - ula" na obszarach wiejskich i uzyskania synergii działań i uzyskania ciągłości projektu na kolejne lata. Głównym celem operacji jest zaangażowanie młodych ludzi w proces rozwoju obszarów wiejskich i działania LGD. Zaprezentowanie, że Program LEADER jest aktywny w całej Europie na przykładzie krajów partnerskich projektu.	
4.	Projekt współpracy	Projekt współpracy realizowany wraz z LGD Leśna Kraina Górnego Śląska. Mający na celu promocję zdrowego trybu życia, walorów aktywnego spędzania czasu wolnego, promocję utworzonych tras rowerowych/tematycznych, w tym przechodzących przez obszar objęty LSR Stowarzyszenia „Lider Pojezierza" (Partner 2). Po stronie Partnera nr 2 należy organizacja pobytu grupy osób reprezentujących LGD Partnera nr 1. Celem pobytu będzie wskazanie dobrych praktyk rowerowych, które wspaniale prosperują na terenie województwa zachodniopomorskiego, tj. powstałe ścieżki, towarzysząca im infrastruktura oraz eventy. Do zadania przypisano m.in.: nocleg/wyżywienie/sprzęt rowerowy/przewodnika/ ok.15 osób/ materiały promocyjne związane z aktywnością	2.1.1 Tworzenie i rozwój infrastruktury turystycznej i sportowej / Wskaźnik produktu – liczba projektów współpracy – 1 Wskaźnik rezultatu – Liczba projektów współpracy skierowanych do grup docelowych 5000,00 euro

		rowerową/przewozy. Po stronie Partnera nr 1 jest utworzenie infrastruktury rowerowej na terenie województwa śląskiego, w tym wiat/altan/ławek/miejsc odpoczynku i rekreacji. 1.	
5.	Projekt PAL Przestrzeń Aktywności Lokalnej realizowany we współpracy z LGD z Polski	Projekt współpracy realizowany wraz z LGD z Polski. Na obszarze (LP)powstanie 6 Miejsc Odpoczynku Rowerzystów, na które będą się składać m.in.:altana, wyrównanie terenu, ławo-stoły, kosz na śmieci, stojaki na rowery, stacja naprawcza, foto-pułapka, lampa solarna, tablica informacyjna oraz ścianka promująca projekt. Innowacyjność operacji będzie polegała na wdrożeniu udoskonalonego produktu turystycznego, który pozwoli na kompleksową obsługę rowerzystów podróżujących szlakami rowerowymi, m. in.: Trasa Pojezierzy Zachodnich. Realizowana operacja podniesie komfort podróżowania, wzmocni integrację lokalnej społeczności w zakresie podróży rowerowej oraz podniesie standard tras rowerowych na terenie LGD. Operacja obejmuje również organizację wydarzenia związanego z przedmiotem operacji.	2.1.1 Tworzenie i rozwój infrastruktury turystycznej i sportowej / Wskaźnik produktu – liczba projektów współpracy – 1 Wskaźnik rezultatu – Liczba projektów współpracy skierowanych do grup docelowych 249700,00 euro

ROZDZIAŁ VI. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU

Kolejnym etapem prac nad przygotowaniem LSR, następującym po konsultacjach społecznych, przeprowadzeniu diagnozy obszaru i analizy SWOT oraz skonstruowaniu celów i wskaźników było opracowanie procedur i zasad regulujących kwestie wyboru i oceny operacji, w tym w szczególności określenie kryteriów ich wyboru.

Zgodnie z zapisami Rozporządzenia 1303/2013 w prezentowanej LSR opracowano niedyskryminujące i przejrzyste procedury wyboru oraz obiektywne kryteria wyboru operacji, które pozwalają uniknąć konfliktów interesów, gwarantują, że co najmniej 50% głosów w decyzjach dotyczących wyboru pochodzi od partnerów niebędących instytucjami publicznymi i umożliwiają wybór w drodze procedury pisemnej.

Przeprowadzone konsultacje i dotychczasowe doświadczenia pozwoliły na stworzenie przejrzystych i jasnych procedur i zasad wyboru i oceny wniosków. Zdecydowano, że kluczowym załącznikiem do wniosku o przyznanie pomocy będzie „**KARTA OPISU OPERACJI**", która będzie zamieszczana wraz z innymi dokumentami konkursowymi. Wypełniając KARTĘ OPISU OPERACJI wnioskodawca ustosunkuje się do kryterium wyboru operacji pod względem zgodności z LSR oraz do oceny według lokalnych kryteriów LGD.

Narzędziem wdrażania LSR są przyjęte przez LGD procedury wyboru operacji. W ramach LSR mogą być realizowane następujące typy operacji:

1) **operacje realizowane indywidualnie** w ramach wniosków składanych przez wnioskodawców innych niż LGD i wybieranych przez Radę,

2) **projekty grantowe**; zgodnie z art. 14 ust. 5 ustawy o rozwoju lokalnym projekt grantowy jest operacją, której beneficjent będący LGD udziela innym podmiotom wybranym przez LGD, zwanym dalej „grantobiorcami", grantów będących środkami finansowymi programu powierzonymi przez LGD grantobiorcom na realizację zadań służących osiągnięciu celu tej operacji; ocena projektów grantowych przebiega wg procedury grantowej. Procedura grantowa jest taka sama w programie PROW i PO Rybactwo i Morze.

Wszystkie przygotowane procedury charakteryzują się dużym stopniem przejrzystości i prostoty oraz są jawne i powszechnie dostępne dla wszystkich zainteresowanych za pośrednictwem strony internetowej LGD oraz w biurze LGD.

Na etapie tworzenia strategii zadbano, aby **lokalne kryteria oceny i wyboru były: obiektywne, niedyskryminujące, przejrzyste, mierzalne, zrozumiałe, posiadały dodatkowe opisy i definicje, określały zasady punktowania, w tym maksymalne i minimalne wartości.**

W przypadku kryteriów jakościowych każdy członek Rady pisemnie uzasadnia przyznaną liczbę punktów.

Szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji, w tym: **wzory dokumentów zostały zawarte w procedurach. Procedury zapewniają stosowanie tych samych kryteriów w całym procesie wyboru w ramach danego naboru, mając jednocześnie na celu zagwarantowanie prawidłowości wyboru poszczególnych operacji.**

SŁUŻYĆ TEMU BĘDZIE

1. **Udostepnienie szczegółowych procedur przy pomocy strony internetowej LGD, oraz w postaci papierowej w siedzibie Biura LGD.** Wnioskodawcy zamierzający złożyć wniosek o przyznanie pomocy, będą mogli pobrać procedurę bezpośrednio ze strony internetowej Stowarzyszenia lub w biurze LGD. Pracownicy biura służyć będą pomocą w wyjaśnianiu wszelkich wątpliwości w zakresie procedur.
2. **Zapewnienie parytetu w poszczególnych głosowaniach Rady LGD zgodnie z regulaminem rady**
3. **Przejrzysty podział zadań i zakres odpowiedzialności LGD.** Procedura w sposób jasny i precyzyjny wskazuje zakres odpowiedzialności LGD w procesie wyboru i oceny operacji. Wskazując jednocześnie

ramy czasowe poszczególnych etapów i zgodność z przyjętym i ogłoszonym „*Harmonogramem planowanych naborów wniosków o udzielenie wsparcia na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność ”*

4. **Zapewnienie stosowania tych samych kryteriów w całym procesie wyboru w ramach danego naboru oraz sformułowanie mierzalnych i zrozumiałych kryteriów, a w przypadku kryteriów jakościowych, opisanie podejścia do oceny tego kryterium.** Ocena punktowa kryteriów jakościowych wymaga pisemnego uzasadnienia przyznania wskazanej liczby punktów zgodnie z zapisami Kryteriów wyboru operacji wraz z procedurą ustalania lub zmiany kryteriów,
5. **Organizacja naborów wniosków przy uwzględnieniu minimalnych wymogów określonych przepisami prawa (np. czas trwania naboru, tryb ogłaszania, termin rozpoczęcia naboru, miejsce składania wniosków).** LGD ustala z samorządem województwa termin ogłoszenia naboru tj. m.in. czy jest on zgodny z „*Harmonogramem planowanych naborów wniosków o udzielenie wsparcia na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”*, czy zakładane wskaźniki nie zostały zrealizowane, jaka jest wysokość dostępnych środków.
6. **Opisanie sposobu oceny zgodności operacji z LSR i wyboru operacji do dofinansowania, w tym postępowania w przypadku, gdy kilka operacji otrzymało jednakową liczbę punktów, a limit dostępnych środków nie pozwala na dofinansowanie wszystkich oraz podejścia do oceny według jakościowych kryteriów.** Procedura zakłada, że organem dokonującym oceny zgodności z LSR i wyboru operacji, które mają być realizowane w ramach LSR jest Rada. Szczegółową organizację wewnętrzną i tryb pracy Rady określa Regulamin Rady. Po dokonaniu oceny, zliczeniu punktów sporządzona zostanie lista operacji zgodnych z LSR i operacjach, które otrzymały liczbę punków ze wskazaniem operacji wybranych do dofinansowania i nie wybranych do dofinansowania, członkowie Rady podejmują uchwały o wybraniu lub niewybraniu operacji do dofinansowania, wszystkie te procedury zawiera Regulamin Rady.
   W przypadku uzyskania jednakowej liczby punktów przez dwie lub więcej operacji, o kolejności na liście operacji ocenionych, decyduje w pierwszej kolejności liczba punktów uzyskanych w Lokalnych Kryteriach Wyboru w ramach oceny za innowacyjność operacji. W przypadku, gdy nadal ocenione operacje uzyskały jednakową ilość punktów, o kolejności na liście operacji decyduje kolejność wpływu wniosku o przyznanie pomocy do Biura. Regulamin Rady § 31 ust. 7.

Podstawą podejmowanych przez LGD działań będą określone poniżej podstawowe kryteria wyboru i kryteria oceny

Kryteria wyboru

Rada dokonuje wyboru operacji pod względem zgodności z LSR tj. zakłada realizację celów głównych i szczegółowych LSR przez osiągnięcie zaplanowanych wskaźników oraz zgodności z PROW na lata 2014-2020 Poddziałanie „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność’” lub Programu Operacyjnego Rybactwo i Morze.
Weryfikacji zgodności z LSR, w tym z programem oraz z ogłoszeniem dokonuje Rada poprzez wypełnienie Karty Oceny Zgodności Operacji z LSR. Operację można uznać za zgodą z LSR, jeżeli co najmniej jedno przedsięwzięcie przyczyni się do jej realizacji, oraz do osiągnięcia zaplanowanych wskaźników.

Lokalne Kryteria Wyboru Operacji

O miejscu danego wniosku na liście będzie decydować liczba punktów uzyskanych w ramach tzw. lokalnych kryteriów wyboru operacji wdrażanych poprzez Lokalną Grupę Działania

Przy wyborze premiowane będą operacje które:

a) **tworzą nowe miejsca pracy, w tym dla osób z grupy defaworyzowanej,**
b) **tworzą dodatkowe miejsca pracy w większej liczbie niż zakładane minimum,**
c) **są innowacyjne, (rozdział 10)**
d) **stosowały rozwiązania sprzyjające ochronie środowiska i zapobiegały zmianom klimatu;**
e) **realizowały zakładanie działalności przez podmioty, których podstawą będą stanowiły lokalne produkty rolne (lokalny produkt rolny –rybacki wytwarzany na obszarze objętym LSR);**
f) **są ukierunkowane na zaspokajanie potrzeb grup defaworyzowanych, w szczególności ich włączenia społecznego**

ROZDZIAŁ VII. PLAN DZIAŁANIA

Plan działania został wypracowany w trakcie licznych konsultacji i spotkań i jest ściśle powiązany z logiką realizacji LSR opisaną szeroko w rozdziale dotyczącym celów i wskaźników (rozdział V). Zawiera szczegółowe wskazania harmonogramu realizacji poszczególnych działań w trzech przedziałach czasowych wraz ze szczegółowym opisem osiąganych wskaźników. Dla zachowania przejrzystego układu, plan działania dotyczy każdego z trzech celów ogólnych z osobna, które dzielą się na cele szczegółowe, cele szczegółowe na przedsięwzięcia.

Wskaźniki opisane w Planie Działania będą realizowane etapowo, w danym przedziale czasowym, realizacja wskaźników podana jest w procentach i ma wartość narastającą. Wskaźniki mają przypisaną wartość z podaniem jednostki miar i planową kwotą wsparcia.

Wskaźniki zostały oddzielnie przypisane do przedsięwzięć realizowanych w ramach „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność" objętego PROW na lata 2014-2020 oraz Priorytetu 4 „Zwiększenie zatrudnienia i spójności terytorialnej" objętego Programem Operacyjnym Rybactwo i Morze 2014-2020.

Budżet przypisany do poszczególnych przedsięwzięć i określonych wskaźników podaje źródło finansowania. Oprócz w/w programów podaje, czy zaplanowany wskaźnik finansowany będzie osiągnięty w wyniku realizacji: przedsięwzięć beneficjentów, projektów współpracy, aktywizacji.

Tabela nr 11. **Szczegółowy opis związku pomiędzy celami, wskaźnikami produktu, a budżetem i planem działania.**

CEL OGÓLNY I	**Lata**	**RAZEM 2016-2023**		**Planowane działania**
	Nazwa wskaźnika	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w euro	
Cel szczegółowy 1				
Przedsięwzięcie 1.1.1	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	1,00	15 000,00	**Młodzieżowa Akademia Komunikacji MAK** to międzynarodowy projekt, w którym beneficjentami jest młodzież do 25 roku życia uczestnicząca w warsztatach dziennikarskich. Tematy warsztatów są z zakresu filmu, dziennikarstwa radiowego, reportażu. Zostaną wykorzystane nowoczesne urządzenia(smart fony, tablety), aplikacje i Internet. Młodzież będzie uczestniczyć w wydarzeniach kulturalnych, turystycznych, historycznych i relacjonować te wydarzenia za pomocą różnych form przekazu. Opracowanie materiałów promocyjnych popularyzujących idee programu Leader.
	Liczba LGD biorących udział w projekcie	11,00		
Przedsięwzięcie 1.1.2	Liczba utworzonych Centrów Przedsiębiorczości Lokalnych	13,00	60 280,66	Wysokość pomocy nie może przekroczyć 300 000 zł; wartość każdego grantu nie może być niższa niż 5 000 zł. i nie wyższa niż 50 000 zł. Wnioskowana kwota pomocy wynosi do 95% kosztów kwalifikowanych, natomiast pozostałe 5% lub więcej kosztów kwalifikowanych pokrywa Grantobiorca ze środków własnych, które stanowią własny wkład finansowy. Dla JSFP dofinansowanie jest stałe i wynosi do 95% (suma Grantów udzielonych w ramach danego projektu nie może przekroczyć 20 % kwoty środków przyznanych na ten projekt). Grantobiorca nie może prowadzić działalności gospodarczej z zastrzeżeniem § 29 ust. 4 pkt 3 Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24.09.2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność" objętego PROW na lata 2014-2020. Centra Przedsiębiorczości Lokalnej związane są z nabywaniem nowych umiejętności mieszkańców obszaru z udziałem środowisk naukowych i przedsiębiorców. Zdobywania nowych kwalifikacji zawodowych i doskonalenie nabytej wiedzy osób biorących udział w CPL-ach. Organizowanie warsztatów rozwijających kreatywność i innowacyjność
	Liczba szkoleń	52,00		

				uczestników, zwiększenie umiejętności pisania projektów i opracowywania planów rozwoju lokalnego. Wskaźnik określający liczbę działań ukierunkowanych na innowacje dotyczy ilości złożonych wniosków dzięki działalności podczas konkursów ogłaszanych przez LGD.
Razem cel szczegółowy 1			75 280,66	
Cel szczegółowy 2				
Przedsięwzięcie 1.2.1				
	Liczba operacji wspierających rozwój sieci w zakresie krótkich łańcuchów żywnościowych lub rynków lokalnych	1,00	24 298,37	Krótki łańcuch dostaw w rozumieniu art. 2 ust.1akapit drugi lit. m rozporządzenia Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. oznacza łańcuch dostaw, który obejmuje ograniczoną liczbę podmiotów gospodarczych zaangażowanych we współpracę, przynoszący lokalny rozwój gospodarczy oraz charakteryzujący się ścisłymi związkami geograficznymi i społecznymi między producentami, podmiotami zajmującymi się przetwórstwem a konsumentami. Operacja realizowana będzie za pośrednictwem ogłoszonego konkursu omocą operacji własnych lub projektów grantowych gdzie wysokość dofinasowania wynosi 85% kosztów kwalifikowanych. Działania związane będą z organizacją warsztatów kulinarnych, targów, wydania publikacji o tematyce kulinarnej.
	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	1,00	50 000,00	Międzynarodowy projekt współpracy – „Marka turystyczna - sieć Ekomuzeów”. Dla wzmocnienia działań związanych ze skróceniem łańcucha żywnościowego, planowana jest również operacja w ramach działania 19.3. Projekt Ekomuzea, którego celem jest

	Liczba konferencji, targów oraz wyjazdów studyjnych (odbywających się poza terenem LGD)	6,00		utworzenia marki turystycznej, promującej sprzedaż bezpośrednią oraz utworzenie sieci sprzedaży produktów w łańcuchu od producenta do konsumenta włączonych do tzw. pakietów turystycznych w tym przypadku finansowana jest operacja w 100%.
Przedsięwzięcie 1.2.2	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	20,00	2283736,33	Nabory konkursowe dla wnioskodawców dofinansowanie do 65% warunkiem jest utworzenie miejsc pracy. Działania ukierunkowane na działania innowacyjne.
	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych ochronie środowiska i przeciwdziałaniu zmianom klimatu wykorzystujące~~na~~ Odnawialne Źródła Energii	20,00		Nabory konkursowe w ramach PROW, na rozwijanie działalności gospodarczej, dofinansowanie do 65 % kosztów kwalifikowalnych. Działania będą ukierunkowane na tworzenie miejsc pracy w oparciu o zasoby naturalne, sprzyjające ochronie środowiska i przeciwdziałaniu zmianom klimatu ~~i~~wykorzystującew podejmowanej lub rozwijanej działalności gospodarczej odnawialne źródła energii. Dofinasowanie do 300 000,00 zł.
	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	64,00		Nabory konkursowe w ramach PROW na podejmowanie działalności gospodarczej – kwota premii 100 000,00 zł. Działania są przeznaczone dla nowych podmiotów gospodarczych tworzących miejsca pracy w zakresie działań innowacyjnych. Działania te będą inspirowane w powstałych w ramach i przy udziale Centrów Przedsiębiorczości Lokalnych.
	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	20,00		Nabory konkursowe w ramach PROW, na rozwijanie działalności gospodarczej, dofinansowanie do 65 % kosztów kwalifikowalnych. Wspierane będą działania związane z rozszerzeniem dodatkowej działalności oraz wspieranie bieżącej w istniejących mikro i małych przedsiębiorstwach. Dofinasowanie do 300 000,00 zł

	Liczba szkoleń	13,00	3 900,00	działania informacyjno-edukacyjne spójne z planem komunikacji oraz zaplanowanymi działaniami animacyjnymi oraz szkoleniami. Szkolenia w zakresie przygotowania dokumentacji konkursowej i jej rozliczania oraz popularyzacja dobrych praktyk i działalności Stowarzyszenia. Promocja lokalnych liderów, produktów tradycyjnych, innowacyjnych rozwiązań, aktywizacja społeczności. Podnoszenie wiedzy z zakresu podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej, zarządzania organizacją, etc.
Przedsięwzięcie 1.2.3	Liczba szkoleń	2,00	0,00	działania informacyjno-edukacyjne spójne z planem komunikacji oraz zaplanowanymi działaniami animacyjnymi oraz szkoleniami. Szkolenia w zakresie przygotowania dokumentacji konkursowej i jej rozliczania oraz popularyzacja dobrych praktyk i działalności Stowarzyszenia. Promocja lokalnych liderów, produktów tradycyjnych, innowacyjnych rozwiązań, aktywizacja społeczności. Podnoszenie wiedzy z zakresu podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej, zarządzania organizacją, etc.
	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	8,00	**346 779,68**	Działania związane z rozwojem i tworzeniem działalności gospodarczej na obszarze uzależnionym od rybactwa. Dofinasowanie w wysokości do 50% kosztów kwalifikowanych nie więcej niż 300 000,00 zł
Razem cel szczegółowy 2			**2708714,38**	
Razem cel ogólny I			**2783995,04**	
CEL OGÓLNY II	**Lata**	**RAZEM 2016-2023**		
	Nazwa wskaźnika	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie (euro)	**Planowane działania**
Cel szczegółowy 1				

Przedsięwzięcie 2.1.1	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	1,00	40 000,00	Międzynarodowe projekty współpracy z VVG Kaunas, partner Litewski, który będzie polegał na: Zmodernizowaniu infrastruktury przy pomniku lotników litewskich w Pszczelniku 160 000,00 zł. Projekt skierowany jest do mieszkańców obszarów tym osób z grup defaworyzowanych +25 i 50+. Zorganizowanie spotkań partnerów projektu, zainicjowanie działań międzysektorowych rozwijających współpracę i generujących wartości dodane w tym warsztaty rzemieślnicze (rzeźbiarskie). Zorganizowanie dwóch wyjazdów studyjnych w trakcie realizacji projektu w celu wzajemnej konsultacji oraz konferencji plenerowej na zakończenie projektu. Działania kształtujące integrację regionów.. Przeprowadzenie konkursów na zagospodarowanie terenów objętych projektem (Pszczelnik i Kowno).
	Liczba nowych i przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej	50,00	1650601,97	1. nabory konkursowe w ramach PROW na operacje grantowe, dofinansowanie dla JSFP do 95%, dla NGO, grup nieformalnych, osób fizycznych, dofinansowanie do 95%, udział własny 5% może być wkładem niefinansowy. Projekt grantowy „Pomostem do wodniackiej pasji", którego celem jest Uzupełnienie niezbędnej infrastruktury poprzez zakupienie modułowej zabudowy pomostowej do uprawiania turystyki kwalifikowanej i sportów wodnych. Zorganizowanie regat żeglarskich, motorowodnych i kajakowych na całym obszarze Lidera oraz imprez turystycznych i rekreacyjnych. 2. nabory konkursowe do 65% kosztów kwalifikowalnych – w przypadku podmiotu wykonującego działalność gospodarczą, do 95% kosztów kwalifikowalnych – w przypadku pozostałych podmiotów, innych niż JSFP, i do 63,63% kosztów kwalifikowalnych – w przypadku JSFP
	Liczba nowych tras tematycznych	2,00	12 500,00	Nabory konkursowe w ramach PROW na operacje Własne , dofinansowanie do 95%, zaplanowano także większy udział środków własnych minimum 5%. Działania polegają na opracowaniu nowych tras tematycznych popularyzujących walory przyrodnicze i historyczne obszaru LGD, będące formą, która

				zaangażuje i uaktywni mieszkańców przy trasie tematycznej.
	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	2,00	40 000,00	Projekt współpracy polegający na wspólnych działaniach dwóch partnerów projektu z zakresu wykorzystania zasobów historycznych w sposób innowacyjny. Projekt polegał będzie na utworzeniu nowej historycznej trasy tematycznej leżącej na obszarze 2 LGD. Na terenie partnerskich LGD zachowane zostały w dobrym stanie pozostałości budowli megalitycznych. W ramach projektu na terenie LDG "WIR" (gmina Dolice) wybudowany zostanie obiekt turystyczny w postaci grobowca megalitycznego, wytyczony zostanie szlak turystyczny po pozostałościach megalitycznych oraz na terenie LGD Lider Pojezierza utworzona zostanie trwała wystawa ze zdjęciami z informacją o trasie. Zaplanowane jest wydanie materiałów promocyjnych i informacyjnych o czasach sprzed ok. 3000 lat temu. Zaplanowane jest również wykonanie strojów z epoki megalitycznej. Ponadto zaplanowana jest żywa konferencja megalityczna.
	Liczba wydarzeń/imprez/Liczba tras tematycznych	1,00		

	Liczba projektów współpracy	1,00	249 700,00	Projekt współpracy pn. Przestrzeń Aktywności Lokalnej" – PAL realizowany wraz z LGD z Polski. Na obszarze (LP)powstanie 6 Miejsc Odpoczynku Rowerzystów, na które będą się składać m.in.:altana, wyrównanie terenu, ławo-stoły, kosz na śmieci, stojaki na rowery, stacja naprawcza, foto-pułapka, lampa solarna, tablica informacyjna oraz ścianka promująca projekt. Innowacyjność operacji będzie polegała na wdrożeniu udoskonalonego produktu turystycznego, który pozwoli na kompleksową obsługę rowerzystów podróżujących szlakami rowerowymi, m. in.: Trasa Pojezierzy Zachodnich. Realizowana operacja podniesie komfort podróżowania, wzmocni integrację lokalnej społeczności w zakresie podróży rowerowej oraz podniesie standard tras rowerowych na terenie LGD. Operacja obejmuje również organizację wydarzenia związanego z przedmiotem operacji.
	Liczba projektów współpracy	1,00	5000,00	Projekt współpracy realizowany wraz z LGD Leśna Kraina Górnego Śląska. Mający na celu promocję zdrowego trybu życia, walorów aktywnego spędzania czasu wolnego, promocję utworzonych tras rowerowych/tematycznych, w tym przechodzących przez obszar objęty LSR Stowarzyszenia „Lider Pojezierza" (Partner 2). Po stronie Partnera nr 2 należy organizacja pobytu grupy osób reprezentujących LGD Partnera nr 1. Celem pobytu będzie wskazanie dobrych praktyk rowerowych, które wspaniale prosperują na terenie województwa zachodniopomorskiego, tj. powstałe ścieżki, towarzysząca im infrastruktura oraz eventy. Do zadania przypisano m.in.: nocleg/wyżywienie/sprzęt rowerowy/przewodnika/ ok.15 osób/ materiały promocyjne związane z aktywnością rowerową/przewozy. Po stronie Partnera nr 1 jest utworzenie infrastruktury rowerowej na terenie województwa śląskiego, w tym wiat/altan/ławek/miejsc odpoczynku i rekreacji.
Razem cel szczegółowy 1			1997801,97	

Cel szczegółowy 2				
Przedsięwzięcie 2.2.1	Liczba utworzonych nowych aplikacji	1,00	15 000,00	projekt współpracy regionalny dofinansowany z PROW, polegający na opracowaniu jednej wspólnej aplikacji promującej walory obszaru i wydarzeń organizowanych przez mieszkańców obszarów objętych projektem współpracy, gry internetowej oraz wydanie materiałów informacyjnych np. map, folderów itp.
	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	1,00		
Przedsięwzięcie 2.2.2	Liczba operacji realizujących wydarzenia historyczne	9,00	18 829,67	Nabory konkursowe i projekty grantowe do 95% kosztów kwalifikowalnych – w przypadku pozostałych podmiotów, innych niż JSFP, i do 63,63% kosztów kwalifikowalnych – w przypadku JSFP dotyczy naboru konkursowego a w przypadku projektu grantowego 95%. Planowane działania związane są z popularyzacją działań promujących wydarzenia historyczne, dzięki czemu podniesie się tożsamość i wzmocni więź pomiędzy mieszkańcami obszaru. W działaniach zaplanowany jest udział grup defaworyzowanych.
Przedsięwzięcie 2.2.3	Liczba wydarzeń/imprez	1,00	11534,96	Operacje własne lub projekty grantowe/konkurs - dofinansowanie do 95% TILiA – Targi Inicjatyw Lokalnych i Awangardowych. Celem targów jest wzrost rozpoznawalności LGD poprzez aktywizację mieszkańców 13 gmin wokół wspólnego wydarzenia, promocja LGD, jej członków oraz działalności mieszkańców obszaru objętego LSR, produktów regionalnych, rękodzielnictw, informowanie o osiągnięciach Stowarzyszenia oraz podniesienie poziomu wiedzy z zakresu możliwości aplikowania o środki w ramach PROW na lata 2014-2020.
	Liczba spotkań/wydarzeń adresowanych do mieszkańców	3,00	22 500,00	
Razem cel szczegółowy 2			**67864,63**	
Cel szczegółowy 3				
Przedsięwzięcie 2.3.1	Liczba spotkań/wydarzeń adresowanych do mieszkańców	13,00	0,00	działania informacyjno-edukacyjne spójne z planem komunikacji oraz zaplanowanymi działaniami animacyjnymi oraz szkoleniami. Szkolenia w zakresie przygotowania dokumentacji konkursowej i jej rozliczania
Przedsięwzięcie 2.3.2	Liczba wydarzeń/imprez	3,00	11658,54	Inicjowanie współpracy wśród mieszkańców, pomiędzy przedsiębiorcami, III sektorem oraz pracownikami sektora publicznego. Organizowanie spotkań realizujących wspólne inicjatywy społeczne i gospodarcze. Dla NGO **do 95%** kosztów

				kwalifikowanych w ramach tych operacji zapewniono wkład własny minimum 5%. Finansowanie operacji w ramach konkursów, projektów grantowych lub operacji własnych.
Razem cel szczegółowy 3			11658,54	
Cel szczegółowy 4				
Przedsięwzięcie 2.4.1	Liczba operacji w zakresie wspierania i wykorzystywania atutów środowiska naturalnego na obszarach rybackich, w tym operacji na rzecz łagodzenia zmiany klimatu	12,00	443417,22	Pomoc polegająca na powierzeniu społecznościom rybackim ważniejszej roli w rozwoju lokalnym i zarządzeniu lokalnymi zasobami rybołówstwa . Dofinansowanie w wysokości do 300 000,00 zł. na jednego beneficjenta, zwrot do 50 % kosztów kwalifikowalnych (85% kosztów kwalifikowalnych w przypadku, gdy operacja spełnia warunki określone w art. 95 ust 3 rozporządzenia 508/2014)
Razem cel szczegółowy 4			**443417,22**	
Cel szczegółowy 5				
Przedsięwzięcie 2.5.1	Liczba operacji w zakresie wspierania i wykorzystywania atutów środowiska naturalnego na obszarach rybackich, w tym operacji na rzecz polepszenia bioróżnorodności w zbiornikach wodnych	4,00	48664,05	Pomoc polegająca na powierzeniu społecznościom zamieszkującym obszar zależny od rybactwa ważniejszej roli w rozwoju lokalnym i zarządzeniu lokalnymi zasobami rybołówstwa. Pomoc na zakup wyposażenia lub doposażenia,organizacji, które mają wpisane w statutach działania w zakresie wspierania i wykorzystywania atutów środowiska naturalnego na obszarach rybackich, w tym operacji na rzecz polepszenia bioróżnorodności w zbiornikach wodnych, w sprzęt przeznaczony na realizację wymienionych zadańoraz na organizację różnego rodzaju imprez i wydarzeń z tym zakresie. Dofinansowanie w wysokości do 50 000,00 zł. na jednego beneficjenta, zwrot do 85% kosztów kwalifikowalnych w przypadku, gdy operacja spełnia warunki określone w art. 95 ust 3 rozporządzenia 508/2014). Do 50% kosztów kwalifikowalnych w innych przypadkach. Pomoc na działania związane z promocją oraz krzewieniem wiedzy na temat bioróżnorodności w zbiornikach wodnych, ochrony środowiska i przeciwdziałaniu zmianą klimatu. Działanie realizowane poprzez operacje własną lub grantową.

Przedsięwzięcie 2.5.2	/ Liczba operacji w zakresie wspierania ochrony zasobów wodnych i akwakultury	4,00	38 625,00	Pomoc przeznaczona na infrastrukturę turystyczna i rekreacyjną lub na doposażenie w sprzętinstytucji, stowarzyszeń które zajmują się ~~oraz~~ propagowaniem dobrostanu społecznego i dziedzictwa kulturowego opisanego w statutach. Dofinansowanie w wysokości 50 000,00 zł. na jednego beneficjenta, zwrot do 50% kosztów kwalifikowalnych lub 85% kosztów kwalifikowalnych w przypadku, gdy operacja spełnia warunki określone w art. 95 ust 3. rozporządzenia 508/2014
Przedsięwzięcie 2.5.3	Liczba wydarzeń w zakresie dziedzictwa kulturowego na obszarach rybackich	2,00	18 000,00	projekt współpracy regionalny dofinansowany z PO RiM, dofinansowanie 95%, wkład własny 5% Organizacja trzech imprez promocyjno-informacyjnych w ramach, których zaprezentowane będą zadania wpisujące się cele szczegółowe. Każda z imprez odbędzie się na obszarze Partnerskiej LGD a partnerzy aktywnie będą w nich uczestniczyć. W programie imprezy odbędzie się prezentacja sektora rybackiego wraz PZW, szereg konkursów wpływających na wzrost świadomości mieszkańców np. jakie bogactwa kryją nasze jeziora i rzeki, dlaczego powinniśmy o nie dbać i otaczać je ochroną. Ponad to zawody wędkarskie, konkursy kulinarne, wspólne gotowanie, wydanie gadżetów- nagród tematycznie związanych z projektem np. puzzli, kart do gry itp. Po zrealizowanym projekcie wydana zostanie publikacja pn. „Jedz ryby będziesz zdrowy”, która oprócz wskazań dietetyka będzie zawierała przepisy potraw, które zwyciężyły w konkursie.
Razem cel szczegółowy 5			105289,05	
Razem cel ogólny II			2626031,41	
CEL OGÓLNY III	**Lata**	**RAZEM 2016-2023**		
	Nazwa wskaźnika	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie (euro)	**Planowane działania**
Cel szczegółowy 1				

Przedsięwzięcie 3.1.1	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim.	5,00	151206,70	Nabory konkursowe do 65% kosztów kwalifikowalnych – w przypadku podmiotu wykonującego działalność gospodarczą, do 95% kosztów kwalifikowalnych – w przypadku pozostałych podmiotów, innych niż JSFP, i do 63,63% kosztów kwalifikowalnych – w przypadku JSFP
Przedsięwzięcie 3.1.2	Liczba zrealizowanych operacji obejmujących wyposażenie, budowę oraz modernizację infrastruktury mającej na celu szerzenie lokalnej kultury, turystyki, rekreacji i dziedzictwa lokalnego	29,00	63457,05	Wysokość pomocy nie może przekroczyć 300 000 zł; wartość każdego grantu nie może być niższa niż 5 000 zł. i nie wyższa niż 50 000 zł. Wnioskowana kwota pomocy wynosi do 95% kosztów kwalifikowanych, natomiast pozostałe 5% lub więcej kosztów kwalifikowanych pokrywa Grantobiorca ze środków własnych, które stanowią własny wkład finansowy. Dla JSFP dofinansowanie jest stałe i wynosi do 95% (suma Grantów udzielonych w ramach danego projektu nie może przekroczyć 20 % kwoty środków przyznanych na ten projekt). Grantobiorca nie może prowadzić działalności gospodarczej z zastrzeżeniem § 29 ust. 4 pkt 3 Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24.09.2015 r w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność" objętego PROW na lata 2014-2020.. Działania w tym zakresie polegają na utworzeniu miejsc spotkań mieszkańców, którzy mają swoją pasję i hobby tworząc swoją przestrzeń społeczną razem z przyjaciółmi, innymi mieszkańcami w miejscowościach gdzie nie ma świetlicy wiejskiej, punktów aktywizacji poprzez ich doposażenia w środki służące integracji lokalnego społeczeństwa wynikających z pomysłu wspólnych działań opracowanych przed złożeniem wniosku w ramach konkursu. Operacja zakłada również budowę oraz modernizacje takich miejsc, które spowodują, że część mieszkańców nieaktywnych, przyłączy się do przestrzeni społecznych tej grupy korzystającej z pomocy opisanej operacji. Projekt skierowany jest do mieszkańców danej miejscowości w tym osób z grup defaworyzowanych +25 i 50+. Zorganizowanie spotkań
	Liczba spotkań/wydarzeń adresowanych do mieszkańców	32,00		

				ingerujących i generujących wartości dodane, wzajemnych wyjazdów studyjnych do podmiotów realizujących podobnych inicjatyw na obszarze LGD. Wymiany doświadczeń grup związanych z podobnymi zainteresowaniami. Efektem końcowym będzie nie tylko kształtowanie integracji i tożsamości regionalnej ale jej tworzenie.
		33,00	1 687,50	działania informacyjno-edukacyjne spójne z planem komunikacji oraz zaplanowanymi działaniami animacyjnymi oraz szkoleniami
Razem cel szczegółowy 1			216351,25	
Cel szczegółowy 2				
Przedsięwzięcie 3.2.1	Liczba uczestników konkursu	20,00	1250,00	działania informacyjno-edukacyjne spójne z planem komunikacji oraz zaplanowanymi działaniami animacyjnymi oraz szkoleniami
	Liczba spotkań/wydarzeń adresowanych do mieszkańców	13,00	0,00	
	Liczba wydarzeń/imprez	13,00	10784,33	*Nabory konkursowe*, operacje grantowe, Operacje własne - dofinansowanie do 99%, zaplanowano także większy udział środków własnych o co najmniej 1%. Działaniem podstawowym jest wzmocnienie komunikacji pomiędzy mieszkańcami a LGD.
	Liczba działań wzmacniających komunikację	157,00	**678 802,50**	działania informacyjno-edukacyjne spójne z planem komunikacji oraz zaplanowanymi działaniami animacyjnymi oraz szkoleniami a także wydatki poniesione w ramach kosztów bieżących.
Razem cel szczegółowy 2			**690836,83**	
Cel szczegółowy 3				
Przedsięwzięcie 3.3.1	Liczba konferencji/targów/prezentacji oraz wyjazdów studyjnych (odbywających się poza terenem LGD) z udziałem przedstawicieli LGD	10,00	22409,79	1. Operacje własne - dofinansowanie do 99%, zaplanowano także większy udział środków własnych o co najmniej 1%. 2. Działania informacyjno-edukacyjne spójne z planem komunikacji oraz zaplanowanymi działaniami animacyjnymi oraz szkoleniami. 3. W przypadku naborów konkursowych do 95% kosztów kwalifikowalnych – w przypadku pozostałych podmiotów, innych

	Liczba wydarzeń/imprez	1,00		niż JSFP, i do 63,63% kosztów kwalifikowalnych – w przypadku JSFP. Planowane działanie związane jest z popularyzacją działań promujących obszar, mieszkańców i ich twórczość poprzez uczestnictwo w wydarzeniach realizowanych poza obszarem objętym LSR,
	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	1,00	15000,00	Międzynarodowy projekt współpracy - **„Akademia „Ty”–** Projekt realizowany przez LGD Lider Pojezierza, LGD Partnerstwo Drawy z Liderem Wałeckim i VVG Kauno. LGD z Rejonu Kowna jest stałym partnerem projektów współpracy. Operacja Lecimy Razem jest to już 3 projekt. Projekt ma za zadanie przygotowanie sektorów realizujących LSR obydwu partnerów do wzajemnej współpracy. Myślą przewodnią będzie wspólna historia Polski i Litwy oraz zrealizowane wcześniej wspólne projekty związane z historią lotników litewskich i ich katastrofa w Pszczelniku. Nazwa Lecimy Razem jest kolejny etap projektu Jie skrenda – Oni Lecą.
	Liczba wydarzeń/imprez	1,00		
Razem cel szczegółowy 3			37409,78	
Razem cel ogólny III			944597,87	
Razem LSR			**6 354 624,31**	

ROZDZIAŁ VIII. BUDŻET LSR

Projekcja budżetu LGD Stowarzyszenie „Lider Pojezierza" została przygotowana w oparciu o liczbę mieszkańców obszaru LGD zameldowanych na pobyt stały, wg danych GUS na dzień 31 grudnia 2013 r. na obszarze 13 gmin: Barlinek, Bierzwnik, Boleszkowice, Choszczno, Dębno, Krzęcin, Lipiany, Myślibórz, Nowogródek Pomorski, Pełczyce, Przelewice, Recz, Trzcińsko-Zdrój, tj. 129 463 osób.

Tabela nr 12. Wysokość wsparcia finansowego EFSI w ramach LSR dla poszczególnych poddziałań:

Tabela nr 1. Wysokość wsparcia finansowego EFSI w ramach LSR dla poszczególnych poddziałań:						
Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe					
	PROW	RPO		PO RYBY	*Fundusz wiodący*	Razem EFSI
		EFS	EFRR			
Realizacja LSR 2014-2020	4 297 000,00	0,00	0,00	901 784,31	*0,00*	5 198784,31
Współpraca 2014-2020	429 700,00	0,00	0,00	18 000,00	*0,00*	447700,00
Koszty Bieżące 2014-2020/ Aktywizacja 2014-2020	708 140,00	0,00	0,00	0,00	*708 140,00*	708 140,00
RAZEM	5 434 840,00	0,00	0,00	919 784,31	*708 140,00*	6 354 624,31

Źródło: opracowanie własne

BUDOWA BUDŻETU ZOSTAŁA OPARTA O NASTĘPUJĄCE ZAŁOŻENIA:

Wsparcie w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

W ramach wdrażania LSR -50% budżetu przeznaczono na działania dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsca pracy, które związane są z 1 Celem Ogólnym: **Wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowania, 1.2 Celem szczegółowym Wsparcie przedsiębiorczości i dywersyfikacja dochodów mieszkańców na obszarze LGD** oraz **2.1 Podniesienie atrakcyjności infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej w wysokości 3 000 000 zł** z tego na:

a)

b)

1) **Typ operacji Podejmowanie działalności gospodarczej**, wysokość premii ryczałtowej wynosi 60 tys. zł i jest wypłacana w dwóch transzach, w wysokości 80% pierwsza transza pomocy, druga transza w wysokości 20% kwoty przyznaj pomocy jest wypłacana po zrealizowaniu operacji, która musi być zgodna z biznesplanem.
2) **Typ operacji Rozwijanie działalności gospodarczej** - w przypadku podmiotów wykonujących działalność gospodarczą, do których stosuje się przepisy ustawy z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców przyjęto poziom dofinansowania do 65% kosztów kwalifikowanych.

Pozostałe 50% budżetu w ramach Wdrażania LSR przeznaczono na operacje w zakresie:

1) **Typ operacji zachowanie dziedzictwa lokalnego oraz promocja obszaru LSR**
   - do 65% kosztów kwalifikowalnych – w przypadku podmiotu wykonującego działalność gospodarczą, do których stosuje się przepisy ustawy z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców
   - do 63,63% kosztów kwalifikowalnych – w przypadku podmiotów zaliczanych do jednostek sektora finansów publicznych, a w projektach grantowych do 95% kosztów kwalifikowanych.
   - do 95 % kosztów kwalifikowalnych – w przypadku pozostałych podmiotów

   Finansowanie operacji w ramach tego zakresu tematycznego wpisuje się w 3 Cel Ogólny Wzrost potencjału więzi społecznych oraz podniesienie poziomu życia mieszkańców oraz w 3.1 Cel szczegółowy Wykreowanie i utworzenie przyjaznych przestrzeni społecznych.

2) **Typ operacji Wzmocnienie kapitału społecznego, w tym przez podnoszenie wiedzy społeczności lokalnej w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnyc**h
   - do 65% kosztów kwalifikowalnych – w przypadku podmiotu wykonującego działalność gospodarczą, do których stosuje się przepisy ustawy z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców
   - do 63,63% kosztów kwalifikowalnych – w przypadku podmiotów zaliczanych do jednostek sektora finansów publicznych, a w projektach grantowych do 95% kosztów kwalifikowanych.
   - do 95 % kosztów kwalifikowalnych – w przypadku pozostałych podmiotów.

   Finansowanie operacji w ramach tego zakresu tematycznego wpisuje się w 1 Cel Ogólny Wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowania oraz w 1.1 Cel szczegółowy Wspieranie transferu wiedzy, kompetencji i umiejętności.

3) **Typ operacji Rozwój ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej, lub kulturalnej**
   - do 63,63% kosztów kwalifikowanych - w przypadku podmiotów zaliczanych do jednostek sektora finansów publicznych

— do 65% kosztów kwalifikowalnych – w przypadku podmiotu wykonującego działalność gospodarczą, do których stosuje się przepisy ustawy z dnia 6 marca 2018 r. - Prawo przedsiębiorców
— do 95% dofinansowania kosztów kwalifikowanych – w przypadku pozostałych podmiotów

Finansowanie operacji w ramach zakresu wpisuje się w 2 Cel Ogólny Zrównoważony rozwój oparty o walory regionu, cel szczegółowy 2.1 Podniesienie atrakcyjności infrastruktury turystycznej, sportowej i kulturalnej oraz 3 Cel ogólny Wzrost potencjału więzi społecznych oraz podniesienie poziomu życia mieszkańców, cel szczegółowe 3.1 Wykreowanie i utworzenie przyjaznych przestrzeni społecznych

Projekty Grantowe - dla grantobiorców wsparcie wynosi do 95% kosztów kwalifikowanych, pozostałe 5% to udział własny Grantobiorcy wnoszony w postaci finansowej (na podstawie §17 ust 1 pkt. 1-5 oraz 7-9 Rozporządzenia MRiRW z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania "Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność" objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 wpisujący się w cele szczegółowe: 1.1 Wspieranie transferu wiedzy, kompetencji i umiejętności, 1.2 Wsparcie przedsiębiorczości i dywersyfikacja dochodów mieszkańców na obszarze LGD, 2.1 Podniesienie atrakcyjności infrastruktury turystycznej i sportowej, w celu szczegółowym, 2.2 Wzmocnienie działań promocyjnych w zakresie walorów historycznych, przyrodniczych i krajobrazowych oraz dziedzictwa kulturowego (w tym kulinarnego), 2.3 Rozwój współpracy międzysektorowej na rzecz rozwoju turystyki, 2.4 Wzmocnienie poziomu zagospodarowania turystycznego rzek, jezior i innych obszarów atrakcyjnych turystycznie (ogólnodostępna infrastruktura turystyczna, sportowa, rekreacyjna), 3.1 Wykreowanie i utworzenie przestrzeni społecznych.3.2 Prowadzenie animacji na rzecz budowy więzi społecznych.

Operacje własne - zakłada się wsparcie do 99% kosztów kwalifikowanych.

Zasady ustalenia kwot wsparcia dla ww. zakresów operacji przedstawione zostały w „**Procedurach wyboru i oceny operacji”.**

Projekty współpracy PROW
W ramach projektów współpracy zaplanowano realizację projektów regionalnych oraz międzynarodowych. Pomoc będzie przyznawana w wysokości do 100% kosztów kwalifikowalnych.

Funkcjonowanie LGD
Budżet przeznaczony na funkcjonowanie LGD został podzielony na koszty bieżące związane z działalnością biura oraz na aktywizację. Aktywizacja obejmuje operacje realizowane w ramach działalności komunikacyjnej i aktywizacji. Zadania, które będą realizowane w ramach aktywizacji szczegółowo opisuje Rozdział II, VII i IX.

Tabela nr 13. Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014-2020

	Wkład EFRROW	**Budżet państwa**	**Wkład własny będący wkładem krajowym środków publicznych**	**RAZEM**
	w zł			
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	**5 217 660,00**	**2 982 340,00**		**8 200 000,00**
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	**3 690 540,00**		**2 109 460,00**	**5 800 000,00**

RAZEM	**8 908 200,00**	**2 982 340,00**	**2 109 460,00**	**14 000 000,00**

Źródło: opracowanie własne

Wsparcie w ramach Programu Operacyjnego „Rybactwo i Morze 2014-2020" (PO RYBY)

1. **Typ operacji Pomoc przeznaczona na operacje związane z tworzeniem miejsc pracy**. Dofinansowanie w wysokości do 300 000,00 zł na jednego beneficjenta, zwrot do 50% kosztów kwalifikowalnych, które związane są z 1 Celem Ogólnym: Wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowania, z 1.2 Celem szczegółowym Wsparcie przedsiębiorczości i dywersyfikacja dochodów mieszkańców na obszarze LGD.

2. **Typ operacji Pomoc przeznaczona na infrastrukturę turystyczna i rekreacyjną oraz propagowanie dobrostanu społecznego i dziedzictwa kulturowego**. Dofinansowanie w wysokości do 300 000,00 zł. na jednego beneficjenta, zwrot do 50% kosztów kwalifikowalnych a w przypadku gdy operacja spełnia warunki określone w art. 95 ust. 3 rozporządzenia 508/2014 – w wysokości do 85 % tych kosztów, które związane są z Celem Ogólnym 2 Zrównoważony rozwój oparty o walory regionu, cel szczegółowy 2.4 Wzmocnienie poziomu zagospodarowania turystycznego rzek, jezior i innych obszarów atrakcyjnych turystycznie (ogólnodostępna infrastruktura turystyczna i rekreacyjna)

3. **Typ operacji Pomoc polegająca na powierzeniu społecznościom rybackim ważniejszej roli w rozwoju lokalnym** i zarządzeniu lokalnymi zasobami rybołówstwa. Wysokość kosztów kwalifikowanych podlegających zwrotowi do 50% kosztów kwalifikowalnych, a w przypadku gdy operacja spełnia warunki określone w art. 95 ust. 3 rozporządzenia 508/2014 – w wysokości do 85% tych kosztów które związane są z Celem Ogólnym 2 Zrównoważony rozwój oparty o walory regionu, cel szczegółowy 2.4 Wzmocnienie poziomu zagospodarowania turystycznego rzek, jezior i innych obszarów atrakcyjnych turystycznie (ogólnodostępna infrastruktura turystyczna, rekreacyjna) oraz cel szczegółowy 2.5 Zmniejszenie degradacji środowiska wodnego w tym celu szczegółowym zaplanowano również projekty grantowe z dofinasowaniem do 85% dla grantobiorców pod warunkiem, że spełniają warunki określone w art. 95 ust. 3 rozporządzenia 508/2014.

4. **Projekty współpracy PO RYBY** - Zwrot kosztów w ramach projektu współpracy wynosić będzie do 95% kosztów kwalifikowalnych.

Podstawą do opracowania budżetu LSR stały się cele i przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w ramach Strategii. Konstrukcja budżetu LSR w podziale na cele i przedsięwzięcia stanowi załącznik nr 2 do LSR.

ROZDZIAŁ IX. PLAN KOMUNIKACJI

Dotychczasowe doświadczenia LGD potwierdzają, iż właściwa promocja aktywności i działań realizowanych w ramach LSR oraz skuteczna komunikacja z jej beneficjentami stanowi kluczowy element we wdrażaniu LSR. Pozwala, bowiem na zwiększanie wiedzy i świadomości, a tym samym akceptacji
i zaangażowania społeczności lokalnej i podmiotów działających na obszarze LGD w realizację strategii ukierunkowanej na rozwój danego obszaru.

LGD, przygotowując Plan Komunikacji, dokonała szczegółowej analizy potrzeb i problemów komunikacyjnych oraz zagrożeń, jakie mogą mieć wpływ na skuteczną komunikację. Bazując na zdobytej wiedzy i doświadczeniu z okresu wdrażania LSR na lata 2007-2013, opiniach niezależnych podmiotów (wynikach badań ewaluacyjnych, konsultacji z naukowcami z ZUT w Szczecinie) oraz opinii społeczności lokalnej wyrażanej w trakcie licznych spotkań bezpośrednich i dyskusji, dokonała wyboru działań komunikacyjnych oraz odpowiadających im środków przekazu uwzględniając różnorodne rozwiązania komunikacyjne.

Już w trakcie wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju na obszarze Pojezierza Myśliborskiego w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013 dostrzeżono, iż istotnym problemem był dość

niski poziom znajomości Strategii wśród potencjalnych beneficjentów, co skutkowało tym, że działania przez nich planowane, nie wpisywały się bezpośrednio w przedsięwzięcia LSR[7].

W związku, z czym w nowej strategii działania o charakterze informacyjnym, np. szkolenia ukierunkowano na przekazywanie konkretnych, szczególnie istotnych dla beneficjentów informacji, wspierając przekaz, m.in. prezentowaniem na bieżąco przykładów dobrych praktyk, wyjazdami studyjnymi, spotkaniami integracyjnymi mającymi na celu wymianę doświadczeń i poglądów oraz bezpośrednim, zindywidualizowanym doradztwem dla beneficjentów.

Na etapie przygotowań do opracowania nowego LSR, celem skuteczniejszego dotarcia do odbiorców, dostrzeżono także konieczność wykorzystania bardziej efektywnych niż dotychczas narzędzi komunikacji[8]. Kolejnym kluczowym wnioskiem, (wyciągniętym z przeprowadzonych spotkań i konsultacji na etapie formułowania zakresu LSR na lata 2015-2020 spójnym z wynikami badania jakościowego – zogniskowanego wywiadu grupowego -przeprowadzonego na potrzeby ewaluacji w maju 2015[9]) był fakt, **że społeczność lokalna pozyskuje informacje na temat LGD oraz LSR na ogół w drodze kontaktu bezpośredniego i ten kanał komunikacji powinien być szczególnie rozwijany i dynamizowany**.

Przygotowując LSR zadbano o to, aby działania komunikacyjne i środki przekazu były różnorodne i adekwatne do celów i wskaźników działań komunikacyjnych oraz dopasowane do potrzeb. Mając na uwadze powyższe, przy określaniu **Planu Komunikacji** szczególną uwagę zwrócono na **nowe środki przekazu i narzędzia komunikacji (m.in. strona internetowa, media społecznościowe, artykuły w mediach tradycyjnych,newsletter, spotkania, konkursy, szkolenia).** Przewidziano także realizację znacznej ilości działań stwarzających możliwość kontaktu bezpośredniego z pracownikami biura LGD, w tym zaplanowano stworzenie nowych miejsc kontaktu z mieszkańcami, np. **Centrów Przedsiębiorczości Lokalnej oraz**

GŁÓWNE CELE DZIAŁAŃ KOMUNIKACYJNYCH

Nadrzędnym celem wskazanych w Planie Komunikacji działań informacyjno-promocyjnych LSR jest wspieranie realizacji celów określonych w LSR przez informowanie o ich realizacji i zachęcanie do czynnego udziału w procesie wdrażania LSR, a także edukacja potencjalnych wnioskodawców oraz ciągłe, elastyczne dostosowywanie zakresu i sposobu realizacji działań Strategii do potrzeb i oczekiwań społeczności lokalnej, a w szczególności obecnych i potencjalnych beneficjentów LSR.

W ramach Planu Komunikacji zrealizowane zostaną dwie kategorie działań:

I. **DZIAŁANIA O CHARAKTERZE INFORMACYJNYM**
II. **DZIAŁANIA EDUKACYJNE**,

Ponadto celem zapewnienia efektywnej komunikacji w ramach dwóch powyższych kategorii realizowane będą **DZIAŁANIA GWARANTUJĄCE OBUSTRONNĄ KOMUNIKACJĘ** LGD ze społecznością lokalną – stwarzające możliwość wyrażenia swojej opinii oraz przedstawienia potrzeb i oczekiwań w zakresie działań realizowanych w LSR.

Planowane działania, poprzez rozpowszechnianie informacji o możliwościach wsparcia przewidzianych w LSR wśród potencjalnych beneficjentów oraz upowszechnianie efektów wdrażania LSR na obszarze LGD, mają na celu zachęcić do aplikowania o środki celem realizacji poszczególnych przedsięwzięć lub uczestnictwa w nich. Ponadto, działania promujące LSR ukierunkowano na zwiększanie świadomości mieszkańców obszaru LGD w zakresie dostępności funduszy europejskich oraz efektów ich wdrażania w miejscu zamieszkania, a w konsekwencji zwiększenie zaangażowania społeczności w rozwój lokalny poprzez budowanie świadomości i tożsamości obszaru LGD. Zwłaszcza ten ostatni cel jest istotny w obliczu stwierdzonych w toku diagnozy i analizy SWOT problemów związanych z brakiem poczucia przynależności mieszkańców do obszaru LGD.

[7]Wniosek z badania ewaluacyjnego Lokalnej Strategii Rozwoju oraz pracy Lokalnej Grupy Działania, Centrum Rozwoju Społeczno-Gospodarczego, Szczecin, 10.11.2010 r.

[8]Raport Końcowy „Ewaluacja efektów wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju na obszarze Pojezierza Myśliborskiego realizowanej w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013" Szczecin, maj 2015 r.

[9] Raport Końcowy „Ewaluacja efektów wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju na obszarze Pojezierza Myśliborskiego realizowanej w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013", Szczecin, maj 2015 r.

Do głównych celów działań komunikacyjnych zaliczyć należy:

1. **Dostarczenie bieżącej informacji o działaniach podejmowanych przez LGD** poprzez:
   a) bieżące informowanie o stanie realizacji Strategii,
   b) popularyzację wiedzy o konkursach, zasadach i kryteriach,
   c) rozpowszechnianie dobrych praktyk w zakresie zrealizowanych projektów,
   d) rozwój punktów konsultacyjnych,
   e) uzyskanie informacji zwrotnej na temat oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD.
2. **Edukacja potencjalnych beneficjentów** w zakresie zasad i procedur aplikowania o środki w ramach LSR poprzez:
   a) prezentację zasad aplikowania o środki i lokalnych kryteriów wyboru projektów,
   b) upowszechnianie wiedzy o poprawnym sposobie realizacji projektów,
   c) uzyskanie informacji zwrotnej na temat oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD.

W ramach obu typów działań komunikacyjnych zwrócono szczególną uwagę na aspekt obustronnej komunikacji LGD ze społecznością lokalną w trakcie wdrażania LSR. Celem uzyskania informacji zwrotnej na temat skuteczności, adekwatności do potrzeb i zmian zachodzących w sferze społeczno-gospodarczej obszaru oraz pełnego zrozumienia działań LGD przez społeczność lokalną, zaplanowano realizację m.in. badań ankietowych, jak również uzyskiwanie informacji podczas spotkań bezpośrednich oraz innych wydarzeń organizowanych w ramach Planu Komunikacji. Dodatkowym narzędziem weryfikującym skuteczność obustronnej komunikacji będą konkursy skierowane do społeczności lokalnej pozwalające pośrednio ocenić stopień zaangażowania w realizację Strategii, a w przypadku części konkursów, także poziom wiedzy mieszkańców nt. LGD.

Aby zapewnić skuteczność działań komunikacyjnych zdefiniowano grupy docelowe, w tym grupy defaworyzowane. Określono plan komunikacji z tymi grupami. Wskazano docelowe efekty działań komunikacyjnych i określono sposób dotarcia do grupy.

GRUPY DOCELOWE

Spośród społeczności lokalnej z obszaru LGD Lider Pojezierza, w toku pogłębionej analizy, wyodrębniono trzynaście grup docelowych, do których adresowane będą poszczególne działania komunikacyjne. Podziału grup docelowych dokonano z uwzględnieniem przede wszystkim jednorodnych potrzeb oraz spójnych obszarów zainteresowań osób lub podmiotów. Główne grupy docelowe będące adresatami poszczególnych działań komunikacyjnych to:

1. **MIESZKAŃCY LGD**, czyli zarówno dzieci, młodzież do lat 18, osoby pracujące (w wieku produkcyjnym), osoby starsze (w wieku poprodukcyjnym), które zamieszkują obszar LGD.
   Plan komunikacji – zestaw działań aktywizujących kierowany do mieszkańców regionu dostosowany będzie do wieku i zainteresowań odbiorcy. Ich zadaniem będzie stworzenie przyjaznego klimatu dla realizacji LSR, w tym również zwiększenia zaangażowania mieszkańców w jej realizację. Komunikat kierowany do tej grupy odbiorców opierał się będzie na przekazaniu w sposób zrozumiały i ciekawy informacji w zakresie typów operacji, jakie są finansowane w ramach LSR oraz wsparty zostanie konkretnymi przykładami zrealizowanych już działań i efektów tych działań. W szczególności prezentować będzie, w jaki sposób projekty przyczyniają się do poprawy jakości życia w obszarze LGD.
   Efekty – poprawa wiedzy z zakresu przyczyn efektów realizacji LSR, zwiększenie zaangażowania mieszkańców w działania LGD.
   Sposób dotarcia do grupy – spotkania osobiste, media społecznościowe , newsletter, konkursy, artykuły w mediach.
2. **GRUPY DEFAWORYZOWANE** ze względu na dostęp do rynku pracy, czyli osoby młode w wieku od 18 do 25 lat (+25) które nie kontynuują edukacji na poziomie wyższym, osoby powyżej pięćdziesiątego roku życia (50+)
   Plan komunikacji – działania komunikacyjne w odniesieniu do tak określonych grup defaworyzowanych nastawione zostaną na wskazanie dostępnych dróg rozwoju zawodowego w oparciu o potencjał lokalny. Ponadto, przekaz kierowany do wskazanej grupy zawierał będzie informacje o możliwościach uzyskania bezpośredniego wsparcia (w tym indywidualnego doradztwa) w ramach narzędzi dostępnych w LSR i sposobów, w jaki osoby te mogą zafunkcjonować w procesie wdrażania LSR.

Efekty – poprawa wiedzy z zakresu przyczyn efektów realizacji LSR, zwiększenie zaangażowania w działania LGD**.** Wskazanie możliwych rozwiązań skierowanych konkretnie do tej grupy zawartych w LSR.

Sposób dotarcia do grupy – m.in. spotkania osobiste, doradztwo, współpraca ze stowarzyszeniami, media społecznościowe, newsletter, konkursy, artykuły w mediach.

3. **LOKALNI LIDERZY**, czyli lokalni aktywiści działający na rzecz integracji i rozwoju społecznego, będący inicjatorami, organizatorami oraz animatorami życia społecznego na obszarze LGD (m.in. sołtysi, wolontariusze)

   Plan komunikacji – przekaz kierowany do Lokalnych Liderów, będących swego rodzaju pośrednikami w kontaktach LGD ze społecznością lokalną, będzie miał na celu dostarczenie liderom rzetelnych i aktualnych informacji związanych z realizacją LSR, tak aby mogli być „skrzynkami kontaktowymi" i źródłem informacji nt. LSR dla swojego otoczenia. Ponadto, kierowany do nich komunikat będzie miał charakter aktywizujący i motywujący do działania (m.in. poprzez realizację konkursów, w ramach których wybierany będzie najlepszy i najbardziej aktywny Lider z obszaru LGD).

   Efekty – poprawa wiedzy z zakresu przyczyn efektów realizacji LSR, zwiększenie zaangażowania w działania LGD**.** Wskazanie możliwych rozwiązań skierowanych do określonych grup społecznych, zawartych w LSR.

   Sposób dotarcia do grupy – m.in. spotkania osobiste, doradztwo, współpraca ze stowarzyszeniami, media społecznościowe, newsletter, konkursy, artykuły w mediach.

4. **ROLNICY** mieszkający i działający na obszarze LGD

   Plan komunikacji - komunikat kierowany do rolników opierał się będzie na wskazaniu atutów obszaru, które pośrednio stanowią wyniki ich pracy oraz możliwości rozwijania działalności uzupełniającej do działalności rolniczej (agroturystyka, sprzedaż produktów lokalnych), co w rezultacie pozwoli budować poczucie tożsamości z obszarem LGD. Działania o charakterze informacyjnym, które mają zachęcić do aplikowania o środki finansowe EFRROW w ramach LSR, będą realizowane w sposób atrakcyjny dla tej grupy odbiorców, tzn. przekaz zawierał będzie konkretne i rzeczowe informacje nt. procesu aplikowania o środki i realizacji projektów, prezentowane językiem korzyści zrozumiałym dla odbiorcy, z wykorzystaniem przykładów dobrych praktyk.

   Efekty – poprawa wiedzy z zakresu przyczyn efektów realizacji LSR, zwiększenie zaangażowania w działania LGD. Wskazanie możliwych rozwiązań skierowanych do rolników i ich rodzin, zawartych w LSR.

   Sposób dotarcia do grupy – m.in. spotkania osobiste, doradztwo, współpraca ze stowarzyszeniami, media społecznościowe, newsletter, konkursy, artykuły w mediach.

5. **RYBACY** prowadzący swoje gospodarstwa na obszarze LGD

   Plan komunikacji - komunikat kierowany do rybaków i mieszkańców z obszaru zależnego od rybactwa opierał się będzie na języku korzyści, jakie mogą osiągnąć dzięki wykorzystaniu środków finansowych EFMiR w ramach LSR do rozwoju swojej działalności rybackiej, ale również do tworzenia alternatywnych źródeł przychodu uzupełniających podstawowe dochody. Dzięki językowi korzyści możliwe będzie również budowanie poczucia tożsamości z obszarem LGD. Działania o charakterze informacyjnym mające na celu zachęcenie do aktywnego udziału w realizacji Strategii, będą realizowane poprzez konkretny i rzeczowy przekaz nt. procesu aplikowania o środki i realizacji projektów, prezentowany językiem korzyści zrozumiałym dla odbiorcy, z wykorzystaniem przykładów dobrych praktyk.

   Efekty – poprawa wiedzy z zakresu przyczyn efektów realizacji LSR, zwiększenie zaangażowania w działania LGD. Wskazanie możliwych rozwiązań skierowanych do rybaków i ich rodzin, zawartych w LSR.

   Sposób dotarcia do grupy – m.in. spotkania osobiste, doradztwo, współpraca ze stowarzyszeniami, media społecznościowe, newsletter, konkursy, artykuły w mediach.

6. **PRZEDSIĘBIORCY**, czyli osoby fizyczne i prawne prowadzące działalność gospodarczą na terenie LGD

   Plan komunikacji – przekaz kierowany do przedsiębiorców, podobnie jak w przypadku rybaków i rolników, opierał się będzie na wskazaniu korzyści, jakie mogą osiągnąć dzięki wykorzystaniu środków PROW w ramach LSR do rozwoju swojej działalności gospodarczej, a tym samym rozwoju obszaru LGD.

   Efekty –przekazu jest budowanie w przedsiębiorcach poczucia przynależności do obszaru LGD, na

którym działają i świadomości bezpośredniego wpływu ich działań na rozwój społeczności lokalnej. Działania o charakterze informacyjnym mające na celu zachęcenie do aktywnego udziału w realizacji Strategii, będą realizowane poprzez konkretny i rzeczowy przekaz nt. procesu aplikowania o środki i realizacji projektów, prezentowany językiem korzyści zrozumiałym dla odbiorcy, z wykorzystaniem przykładów dobrych praktyk

Sposób dotarcia do grupy – m.in. spotkania osobiste, doradztwo, współpraca ze stowarzyszeniami, media społecznościowe , newsletter, konkursy, artykuły w mediach.

7. **GRUPY NIEFORMALNE**, w skład, których wchodzą m.in. koła gospodyń wiejskich (KGW) oraz inne niesformalizowane grupy osób o podobnych zainteresowaniach podejmujące oddolne inicjatywy aktywizujące **Plan komunikacji**–komunikat kierowany do tej grupy będzie miał za zadanie przekazanie w sposób zrozumiały i atrakcyjny informacji o działaniach aktywizujących oraz działaniach obejmujących wsparcie rozwoju przedsiębiorczości społecznej w ramach LSR, zachęcając tym samym do angażowania się w realizację Strategii. Szczególny nacisk położony będzie na animację tworzenia i rozwoju produktów lokalnych oraz ich udziału w realizacji projektów grantowych.

   Efekty – poprawa wiedzy z zakresu przyczyn efektów realizacji LSR, zwiększenie zaangażowania w działania LGD. Wskazanie możliwych rozwiązań skierowanych członków grup nieformalnych, zawartych w LSR.

   Sposób dotarcia do grupy – m.in. spotkania osobiste, doradztwo, współpraca ze stowarzyszeniami, media społecznościowe , newsletter, konkursy, artykuły w mediach.
8. **ORGANIZACJE POZARZĄDOWE,** czyli działające na rzecz wspólnego interesu organizacje pożytku publicznego z obszaru LGD, m.in. ochotnicze straże pożarne (OSP).

   Plan komunikacji – komunikat kierowany do wskazanej grupy, podobnie jak w przypadku grup nieformalnych dotyczyć będzie przekazania w sposób zrozumiały i atrakcyjny informacji o rodzajach działań aktywizujących oraz działaniach je wspierających, które będą mogły być realizowane w ramach Strategii, a także o sposobie przygotowania dokumentacji aplikacyjnej operacji i jej późniejszej realizacji.

   Efekty – poprawa wiedzy z zakresu przyczyn efektów realizacji LSR, zwiększenie zaangażowania w działania LGD.

   Sposób dotarcia do grupy – m.in. spotkania osobiste, doradztwo, współpraca ze stowarzyszeniami, media społecznościowe , newsletter, konkursy, artykuły w mediach.
9. **KOŚCIOŁY I ZWIĄZKI WYZNANIOWE**, czyli wspólnoty religijne działające na terenie LGD

   Plan komunikacji – przekaz kierowany do kościołów i związków wyznaniowych będzie miał na celu zaangażowanie ich w propagowanie LSR i niesienie społeczności lokalnej, zwłaszcza osobom starszym i grupom defaworyzowanym, informacji o procesie wdrażania LSR. Wskazana grupa odbiorców ma duży wpływ na społeczność lokalną, tym samym może przyczynić się do lepszego odbioru i zaangażowania mieszkańców w działania LGD.

   Efekty – poprawa wiedzy z zakresu przyczyn efektów realizacji LSR, zwiększenie zaangażowania w działania LGD. Wskazanie możliwych rozwiązań skierowanych kościołów i związków wyznaniowych, zawartych w LSR.

   Sposób dotarcia do grupy – m.in. spotkania osobiste, doradztwo, współpraca z kościołami i związkami wyznaniowymi, media społecznościowe , newsletter, konkursy, artykuły w mediach.
10. **JSFP**, czyli jednostki sektora finansów publicznych (w szczególności samorząd gminny oraz powiatowy) wykonujące zadania publiczne na terenie LGD

    Plan komunikacji – komunikat kierowany do jednostek samorządu lokalnego zawierać będzie przede wszystkim informacje o potencjale i efektach działań LGD w kontekście rozwoju społeczno-gospodarczego i poprawie warunków życia mieszkańców, zachęcające JSFP do współpracy i zaangażowania w realizację Strategii.

    Efekty – poprawa wiedzy z zakresu przyczyn efektów realizacji LSR, zwiększenie zaangażowania w działania LGD.

    Sposób dotarcia do grupy – m.in. spotkania osobiste, doradztwo, współpraca z JSFP, media społecznościowe, newsletter, konkursy, artykuły w mediach.
11. **TURYŚCI**, czyli osoby odwiedzające obszar LGD w wymiarze jednodniowym lub dłuższym, m.in. celem wypoczynku aktywnego, w tym uczestnictwa w imprezach i wydarzeniach realizowanych w ramach LSR

    Plan komunikacji – z uwagi na duże znaczenie turystyki w rozwoju obszaru LGD, gros działań promocyjnych

w ramach LSR ukierunkowano na zwiększenie jego atrakcyjności i dostępności turystycznej. Przekaz kierowany do tej grupy będzie miał na celu informowanie o pozytywnych efektach wdrażania LSR, dobry praktykach zrealizowany projektów, z których turyści będą mogli bezpośrednio korzystać.

Efekty – poprawa wiedzy z zakresu przyczyn efektów realizacji LSR, zwiększenie zaangażowania w działania LGD.

Sposób dotarcia do grupy – m.in. spotkania osobiste, doradztwo, współpraca z organizacjami turystycznymi, media społecznościowe , newsletter, konkursy, artykuły w mediach

12. **ORGANY LGD**, czyli podmioty odpowiedzialne przede wszystkim za prawidłową realizację Strategii, w tym ocenę i wybór najlepszych operacji finansowanych w ramach LSR przyczyniających się do poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru, a tym samym jakości życia jego mieszkańców.

    Plan komunikacji - celem komunikacji z Organami LGD będzie przekazywanie aktualnych informacji nt. kryteriów oceny projektów, wytycznych i reguł prowadzenia procesu oceny i nadzoru realizacji operacji. Ciągła edukacja i podnoszenie kwalifikacji uczestników Organów LGD jest kluczowym czynnikiem zapewniającym,

    że do realizacji wybierane będą operacje najlepiej wpisujące się w LSR i w największym stopniu przyczyniające się do rozwoju obszaru LGD. Organy LGD zaangażowane będą również do prowadzenia procesu edukacyjnego i informacyjnego dla potencjalnych beneficjentów.

    Efekty – poprawa wiedzy z zakresu przyczyn efektów realizacji LSR, zwiększenie zaangażowania w działania LGD.

    Sposób dotarcia do grupy – m.in. spotkania osobiste, szkolenia, media społecznościowe , newsletter,

13. **PRACOWNICY BIURA**, czyli osoby zatrudnione w Biurze LGD odpowiedzialne za prawidłowe i skuteczne wdrażanie Strategii, w tym właściwą promocję oraz informację poprzez realizację działań komunikacyjnych. **Plan komunikacji** - kierowany do nich komunikat będzie miał na celu zagwarantowanie spójności systemu promocji i informacji nt. LSR. Jednocześnie działania edukacyjne będą miały na celu wyposażenie pracowników w kompetencje niezbędne do prowadzenia doradztwa i obsługi potencjalnych beneficjentów, jak również obsługi procesu przygotowania i składania dokumentacji aplikacyjnych oraz realizacji operacji. Pracownicy Biura mają być konsultantami gwarantujących sprawną, efektywną dwustronną komunikację z mieszkańcami obszaru LGD.

    Efekty – poprawa wiedzy z zakresu przyczyn efektów realizacji LSR, zwiększenie zaangażowania w działania LGD.

    Sposób dotarcia do grupy – m.in. spotkania osobiste, doradztwo, szkolenia, media społecznościowe , newsletter, konkursy, artykuły w mediach

Zakres planowanych do realizacji działań

Pierwsza grupa działań komunikacyjnych - **działania o charakterze informacyjnym** - realizować będzie przede wszystkim cel główny zdefiniowany jako *„dostarczanie bieżącej informacji o działaniach podejmowanych przez LGD”*, w kontekście m.in. konkursów i możliwości uzyskania dofinansowania w ramach LSR. Adresatem działań o charakterze informacyjnym będzie bardzo szerokie grono odbiorców - wszystkie grupy odbiorców zdefiniowane powyżej za wyjątkiem turystów. Planowane do realizacji w ramach Strategii działania informacyjne obejmą m.in:

1. **Działanie 1a) Kampania informacyjna** – kampania polegać będzie na dostarczaniu bieżącej informacji o działaniach podejmowanych przez LGD, obejmując swoim zakresem aktualny stan realizacji Strategii, popularyzację wiedzy o konkursach, zasadach i kryteriach, jak również rozpowszechnianie dobrych praktyk

   z założeniem ich pozytywnego oddziaływania na kolejne operacje zgłaszane w ramach konkursów.

   Planowane do wykorzystania w ramach działania środki przekazu uzależnione będą od grupy odbiorców, do których będą one kierowane, i tak:

   I. <u>Do szerokiego grona odbiorców :</u>
   a) **Artykuły w gazecie** - mieszkańcy LGD (osoby w wieku poprodukcyjnym, osoby pracujące), rolnicy, rybacy, przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane 50+, organizacje pozarządowe (m.in. NGO, OSP), JSFP,
   b) **Strona internetowa** - mieszkańcy LGD (dzieci, młodzież, osoby pracujące), rolnicy, rybacy, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, JSFP,
   c) **Portal social media Facebook** - mieszkańcy LGD (dzieci, młodzież, osoby pracujące), przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, grupy defaworyzowane +25,

d) **Newsletter** - mieszkańcy LGD, rolnicy, rybacy, przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane +25.

Efektem działań zrealizowanych za pośrednictwem wskazanych powyżej środków przekazu będzie zwiększenie wiedzy i świadomości społeczności lokalnej na temat operacji zrealizowanych oraz planowanych/możliwych do realizacji w ramach LSR, w tym zasadach i kryteriach udziału w poszczególnych konkursach oraz przykładach wzorcowo zrealizowanych projektów. Działania te przełożą się na większe zaangażowanie w realizację LSR, poprzez zwiększenie zainteresowania potencjalnych wnioskodawców oraz ich wiedzy w zakresie możliwości wykorzystania środków PROW i PO RiM na cele ich działalności i pomysłów.

W przypadku konieczności usprawnienia procesu komunikacji stosowane będą także inne rozwiązania niezbędne do sięgnięcia założonych celów w komunikacji.

II. **<u>Do wąsko definiowanych grup</u>** – głównie Liderzy lokalni i grupy nieformalne (np. koła gospodyń wiejskich):

a) **Spotkania w urzędach Gmin, Centrach Przedsiębiorczości Lokalnej** – dodatkowo również dla mieszkańców LGD, przedsiębiorców, grup defaworyzowanych, rolników, rybaków oraz kościołów i związków wyznaniowych,

b) **Strona Internetowa** - wraz z dedykowaną zakładką dla poszczególnych grup odbiorców,

c) **Portal social media Facebook** – kierowany głównie do Lokalnych liderów, grup nieformalnych

d) **Konkurs** tematyczny– j. w.

Efektem działań skierowanych bezpośrednio do lokalnych liderów i grup nieformalnych będzie przede wszystkim zwiększenie ich zaangażowania w realizację LSR poprzez właściwe przygotowanie ich do realizacji ich misji, w tym informowania i zachęcania społeczności lokalnej do wspólnego udziału w realizacji Strategii, a tym samym rozwoju obszaru LGD. Kolejnym efektem działania będzie rozwój punktów konsultacyjnych, w szczególności umiejscowionych w Centrach Przedsiębiorczości Lokalnej.

2. **Działanie 1b) Publikacja z dobrymi praktykami** – działanie będzie miało na celu dostarczanie informacji o działaniach podejmowanych w ramach LSR i ich wpływie na rozwój lokalny, poprzez rozpowszechnianie dobrych praktyk, a więc namacalnych dowodów wdrażania PROW i PO RiM na terenie LGD. Działanie to ma również na celu inspirowanie i motywowanie potencjalnych wnioskodawców do rozwijania swoich pomysłów i ich wzbogacania tak, aby w jak najlepszym stopniu służyły rozwojowi obszaru LGD.

   <u>Planowane do wykorzystania środki przekazu to:</u>

   - **wersja elektroniczna publikacji** – kierowana do mieszkańców LGD, przedsiębiorców, JSFP oraz turystów,
   - **internetowa mapa dobrych praktyk** – kierowana do mieszkańców LGD, organizacji pozarządowych, grup defaworyzowanych +25, Lokalnych liderów oraz turystów,
   - **oznakowanie dobrych praktyk** (najlepszych - w miejscu gdzie się znajdują) - tabliczki informacyjne – kierowana do mieszkańców LGD, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych, JSFP, turystów,
   - **publikacje rysunkowe dedykowane** – do mieszkańców LGD, grup defaworyzowanych +25, turystów,

   Efektem publikacji ma być informacja o najciekawszych projektach już zrealizowanych w ramach LSR, stanowiąca wzorzec do naśladowania lub dalszego rozwijania poszczególnych działań, stanowiąca pośrednio także element promocji LGD i realizowanej przez nią Strategii.

   W przypadku konieczności usprawnienia procesu komunikacji stosowane będą także inne rozwiązania niezbędne do sięgnięcia założonych celów w komunikacji.

3. **Działanie 1c) Badanie satysfakcji wnioskodawcy** – działanie ma na celu uzyskanie informacji zwrotnej na temat oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD oraz adekwatności podejmowanych przez nią działań do potrzeb i oczekiwań społeczności lokalnej w zakresie uczestniczenia w procesie pozyskiwania środków finansowych w ramach LSR.

   <u>Planowane do wykorzystania środki przekazu to:</u>

   - **Ankiety elektroniczne i papierowe** do wypełnienia po każdym spotkaniu konsultacyjnym przez uczestników.

   Efektem badań ankietowych mają być wnioski, które posłużą doskonaleniu funkcji konsultacyjno-informacyjnej LGD oraz badaniu adekwatności LSR do potrzeb społeczności lokalnej.

   W przypadku konieczności usprawnienia procesu komunikacji stosowane będą także inne rozwiązania niezbędne do sięgnięcia założonych celów w komunikacji.

Działania o charakterze edukacyjnym

4. **Działanie 2a) Spotkania na temat konkursów, zasad i kryteriów** - działanie będzie w szczególności służyło popularyzacji wiedzy o konkursach, zasadach i kryteriach dostępu oraz sposobie przygotowania i rozliczenia operacji, jak również posłuży uzyskaniu informacji zwrotnej na temat oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD.

   Planowane do wykorzystania środki przekazu to:

   - **prezentacje członków organu decyzyjnego lub pracowników biura** – rolnicy, rybacy, przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane (+25, 50+, bezrobotni), Lokalni Liderzy, grupy nieformalne (m.in. koła gospodyń wiejskich),
   - **opracowanie kompendium wiedzy dotyczącego naborów** – rolnicy, rybacy, grupy nieformalne (m.in. koła gospodyń wiejskich), Liderzy lokalni, JSFP, przedsiębiorcy,
   - **gadżety z marką LGD** do rozdania w trakcie spotkań za najlepszy wynik w konkursie zdobytej wiedzy – dla uczestników szkoleń
   - **wykonanie FAQ na stronie internetowej**, utrzymanie f**unkcji konsultacji mailowych z biurem LGD** - przedsiębiorcy, rolnicy, rybacy, JSFP, grupy defaworyzowane, Lokalni liderzy, organizacje pozarządowe, grupy nieformalne
   - **środki łączności audiowizualnej**w postaci skype, zoom, hangouts, meeti inne .**warsztaty z pisania wniosku, realizacji i rozliczania** – j. w.
   - **film i materiały instruktażowe WLOG** – j. w.

Planowany do osiągnięcia efekt przedmiotowego działania oraz wskazanych powyżej środków przekazu to dostarczenie praktycznej i aktualnej wiedzy umożliwiającej sprawne aplikowanie o środki PROW i PO RYBY. Środki przekazu zostały dobrane w sposób pozwalający nie tylko zwiększyć wiedzę i świadomość potencjalnych beneficjentów, ale co więcej, zdobyć praktyczne umiejętności z zakresu aplikowania i rozliczania projektów w ramach LSR. Ponadto, zaproponowane kanały komunikacji pozwolą uczestniczyć w tym procesie także zdalnie, za pośrednictwem Internetu.

Działania o charakterze informacyjno-promocyjnym zrealizowane w poprzednim okresie programowania przez LGD obejmowały przede wszystkim spotkania informacyjno-aktywizujące oraz szkolenia dotyczące aplikowania o przyznanie pomocy, jak i jej rozliczania, na które zapraszani byli wszyscy chętni mieszkańcy. Ponadto, w biurze Stowarzyszenia „Lider Pojezierza" oraz w punktach konsultacyjnych w każdej gminie objętej LSR na bieżąco udzielane było doradztwo dla mieszkańców terenu objętego LSR. LGD w ramach realizacji LSR organizowała także szereg innych wydarzeń ukierunkowanych na aktywizację mieszkańców obszaru i zaangażowanie ich w realizację celów LSR, a mianowicie konferencje, targi TILiA, wyjazdy studyjne, czy też współorganizowano wydarzenia i imprezy lokalne, których inicjatorem były inne podmioty. LGD informowała także o postępach realizacji strategii i bieżącej działalności LGD, m.in. za pośrednictwem strony internetowej, czy gazety pn. Liderpojezierza.pl.

Zaplanowane w przedmiotowym Planie Komunikacji działania znacznie wykraczają poza zakres i formę działań dotychczas stosowanych na obszarze LGD. Wybrane do realizacji działania obejmować będą, oprócz działań informacyjno-promocyjnych wykorzystywanych dotychczas, także działania nowe, zawierające atrakcyjne i nowoczesne elementy, które umożliwią pełnienie dodatkowej funkcji, jaką jest sprawna, obustronna komunikacja LGD ze społecznością lokalną. Ważnym elementem przygotowanego Planu Komunikacji była identyfikacja grup docelowych, z myślą, o których dokonano wyboru środków przekazu adekwatnych do zainteresowań, predyspozycji i potrzeb danej grupy.

W rezultacie przewidziano realizację działań komunikacyjnych oferujących różnorodne formy aktywności fizycznej oraz intelektualnej, gwarantujące zaangażowanie wszystkich grup docelowych w procesie komunikacji. Ponadto, aby móc dotrzeć do możliwie szerokiego grona odbiorców, przewidziano również wykorzystanie środków masowego przekazu, tj. prasy oraz Internetu.

Atrakcyjność nowego podejścia do realizacji działań informacyjno-edukacyjnych angażujących społeczność lokalną we wdrażanie Strategii przejawiać się będzie w dużej mierze w doborze działań adekwatnych do zainteresowań danej grupy odbiorców. Mając na uwadze w szczególności dzieci i młodzież przygotowane zostaną *publikacje rysunkowe dedykowane*, celem zaangażowania osób dorosłych, w tym seniorów, opracowywane będą *ciekawe artykuły prasowe* i *spotkania w CPL*, z kolei narzędzia internetowe – *strona internetowa* oraz *portal social media Facebook* - przyczynią się do włączenia w realizację Strategii także osób niemogących w danym terminie uczestniczyć bezpośrednio w wydarzeniu (w tym m.in. osób niepełnosprawnych) oraz pasjonatów internetowych. Dotychczasowe działania LGD na portalu zostaną

zintensyfikowane, co więcej, większy nacisk położony zostanie na zachęcenie społeczności lokalnej do opiniowania działalności LGD. Z kolei, celem skutecznego promowania LSR zarówno wśród turystów odwiedzających obszar LGD, jak również wśród społeczności lokalnej będzie *oznakowanie dobrych praktyk* oraz *utworzenie internetowej mapy dobrych praktyk.*

Z uwagi na popularność Internetu, stanowiącego obecnie jedno z podstawowych źródeł informacji, zaplanowano wykorzystanie oferowanych przez przedmiotowe medium możliwości, w szczególności w kontekście komunikacji. Na stronie internetowej LGD umieszczony zostanie ***FAQ*** *(FrequentlyAskedQuestions*), czyli zbiór często zadawanych pytań i odpowiedzi na nie, a dodatkowo utrzymana zostanie funkcja konsultacji mailowych z pracownikami biura LGD.

Aby utrzymać mobilizację społeczną w całym kilkuletnim procesie komunikacji w trakcie wdrażania LSR, LGD planuje zachować cykliczność poszczególnych wydarzeń, zachęceniem do udziału w których będzie min. możliwość wygrania nagród rzeczowych. Atrakcyjność narzędzi ukierunkowanych na informację i promocję, takich jak strona internetowa, czy portal **social media**, przejawiać się w wykorzystaniu w formułowanych treściach języka korzyści zrozumiałego dla dedykowanej grupy odbiorców oraz dbanie o aktualność prezentowanych danych. Pracownicy LGD dbać będą o to, aby treść i forma przekazywanych komunikatów była podawana w sposób zarówno ciekawy, jak i w pełni zrozumiały, w możliwie jak największym stopniu pozbawiony nomenklatury UE, tak, aby treści czytelne były dla szerokiego grona odbiorców.

Utrzymaniu mobilizacji społecznej w trakcie wdrażania LSR posłużą także takie narzędzia, jak ankiety elektroniczne, czy bezpośrednie spotkania

Za ich pośrednictwem społeczność lokalna będzie mogła informować o swoich potrzebach, a LGD dążyła będzie do dostosowywania planowanych działań w zakresie, w jakim może odpowiedzieć na nie LSR. Nacisk w tym zakresie położony będzie na dialog organów LGD ze społecznością lokalną i bieżące dostosowywanie LSR do potrzeb mieszkańców obszaru.

W Planie Komunikacji dużą uwagę zwrócono na działania komunikacyjne skierowane do grup wykluczonych – defaworyzowanych, którymi w obszarze LGD są osoby +25, 50+ oraz bezrobotni. Niemal w każdym zaplanowanym działaniu ukierunkowanym na dostarczenie bieżącej informacji o działaniach podejmowanych przez LGD i możliwościach skorzystania z nich uwzględniono konieczność dostosowania treści przekazu do grup defaworyzowanych. Ponadto, do tej grupy w dużej mierze dedykowana jest działalność Centrów Przedsiębiorczości Lokalnej. W ramach LSR będzie istniała możliwość uzyskania dofinansowania na uruchomienie działalności przedsiębiorstwa – informacje na temat możliwości pozyskania dofinansowania na tego typu działania osoby defaworyzowane uzyskać będą mogły m.in. w trakcie planowanych do realizacji *Spotkań na temat konkursów zasad i kryteriów*.
Planowany zakres działań komunikacyjnych prezentuje załącznik nr 8.

PODSUMOWANIE

Dotychczasowe doświadczenia LGD potwierdzają, iż właściwa oraz skuteczna komunikacja z jej beneficjentami stanowi o sukcesie wdrażania LSR. LGD, przygotowując Plan Komunikacji, dokonała szczegółowej analizy potrzeb i problemów komunikacyjnych oraz zagrożeń, jakie mogą mieć wpływ na skuteczną komunikację. Bazując na zdobytej wiedzy i doświadczeniu z okresu wdrażania LSR na lata 2007-2013, opiniach niezależnych podmiotów (wynikach badań ewaluacyjnych, konsultacji z naukowcami z ZUT w Szczecinie) oraz opinii społeczności lokalnej wyrażanej w trakcie licznych spotkań bezpośrednich i dyskusji, dokonała wyboru działań komunikacyjnych oraz odpowiadających im środków przekazu uwzględniając różnorodne rozwiązania komunikacyjne. Przygotowując LSR zadbano o to aby działania komunikacyjne i środki przekazu były różnorodne i adekwatne do celów i wskaźników działań komunikacyjnych oraz dopasowane do potrzeb. Szczególną uwagę zwrócono na nowe środki przekazu i narzędzia komunikacji (m.in. strona internetowa, media społecznościowe, artykuły w mediach tradycyjnych, newsletter, spotkania, konkursy, szkolenia). Przewidziano także realizację znacznej ilości działań stwarzających możliwość kontaktu bezpośredniego z pracownikami biura LGD, w tym zaplanowano stworzenie nowych miejsc kontaktu z mieszkańcami, np. Centrów Przedsiębiorczości Lokalnej. Zdefiniowano grupy docelowe, w tym grupy defaworyzowane. Określono plan komunikacji z tymi grupami. Wskazano docelowe efekty działań komunikacyjnych

i określono sposób dotarcia do grupy.

Analiza efektywności zastosowanych działań komunikacyjnych i środków przekazu

Badania działań komunikacyjnych oraz stosowanych środków przekazu pod kątem osiągnięcia planowanych efektów, a także racjonalnego wykorzystania budżetu planu komunikacji, będą realizowane przez LGD w związku z okresowymi przeglądami stanu realizacji Planu oraz badaniami ewaluacyjnymi Strategii. Ocena efektywności będzie dokonywana w oparciu o opisane w Planie Komunikacji wskaźniki oraz wyniki ankiet wypełnionych przez społeczność lokalną. Następnie informacje o postępach w realizacji Planu Komunikacji, w tym o poziomie osiągniętych wskaźników będą udostępniane przez LGD w zestawieniach okresowych, rocznych i końcowym. Działania i środki przekazu planowane do wykorzystania w ramach przedmiotowego Planu Komunikacji zostały dobrane w oparciu o zdiagnozowane potrzeby i oczekiwania społeczności lokalnej oraz doświadczenie LGD z okresu wdrażania poprzedniej LSR. Taki stan rzeczy gwarantuje, że działania komunikacyjne dobrano adekwatnie do ich adresatów oraz celu, jaki mają realizować. Niemniej jednak w przypadku, gdy efekty realizowanych działań i wykorzystywanych środków przekazu będą niezadowalające, LGD przystąpi do intensyfikacji prowadzonych działań (np. poprzez zwiększenie akcji informacyjnej i zaangażowanie w jej realizację większej ilości podmiotów społeczno-gospodarczych z obszaru LGD) lub skoryguje Planu Komunikacji poprzez modyfikację treści lub formy nieefektywnego środka przekazu, adekwatnie do potrzeb odbiorców.W Planie Komunikacji przewidziano odrębne działanie mające na celu pozyskanie informacji o funkcjonowaniu LGD i realizacji LSR poprzez badanie satysfakcji wnioskodawcy w ramach działań o charakterze informacyjnym i edukacyjnym realizowane poprzez ankiety elektroniczne i papierowe wypełniane po każdym spotkaniu konsultacyjnym przez uczestnika. Dodatkowo, należy zaznaczyć, iż opinia społeczności lokalnej na temat sposobu działania LGD i realizacji Strategii będzie mogła być wyrażona podczas spotkań bezpośrednich oraz w takich miejscach, jak biuro LGD i punkty konsultacyjne w poszczególnych gminach (Centra Przedsiębiorczości Lokalnej) lub za pomocą Internetu (umożliwić to mają m.in. konsultacje e-mail, czy też portal social media Facebook).Dane będą zbierane w formie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD oraz efektywności i sprawności jej działania, a także oceny działań realizowanych w ramach LSR, w tym adekwatności formy i zakresu do potrzeb społeczności lokalnej. Uzyskane informacje posłużą do dokonania ewentualnych korekt w zakresie funkcjonowania LGD (w odniesieniu do procedur, czy też zmian sposobu funkcjonowania poszczególnych organów LGD lub biura), aktualizacji Planu Komunikacji oraz aktualizacji LSR.

W tabeli nr 14 przedstawiono analizę zagrożeń i potencjalnych działań zaradczych w zakresie Planu Komunikacji.

Tabela nr 14. Analiza zagrożeń i potencjalnych działań zaradczych w zakresie Planu Komunikacji

Lp.	Potencjalne zagrożenia	Działania zapobiegawcze i środki zaradcze podjęte przez LGD
1	Źle dobrane kanały komunikacji z grupami docelowymi – brak wiedzy na temat działań realizowanych przez LGD	Wykorzystanie, co najmniej kilku kanałów komunikacji; Poza prasą i Internetem, zapewnienie możliwości kontaktów bezpośrednich społeczności lokalnej z przedstawicielami instytucji odpowiedzialnych za LSR
2	Niezrozumienie treści przekazu przez społeczność lokalną	Dobór treści adekwatnie do specyfiki odbiorcy, do którego kierowany jest przekaz, dbanie o przekazywanie informacji w sposób zarówno ciekawy, jak i w pełni zrozumiały, językiem korzyści czytelnym dla odbiorcy, w możliwie jak największym stopniu pozbawionym nomenklatury technicznej (tzw. unijnej);
3	Nieskuteczna komunikacja dwustronna (brak informacji zwrotnej)	Stworzenie narzędzi pozwalających w sposób całkowicie anonimowy wyrazić swoją opinię na temat działania LGD oraz realizacji LSR (ankiety internetowe oraz papierowe); Uzyskiwanie przez LGD opinii społeczności lokalnej w

		trakcie spotkań bezpośrednich oraz podczas poszczególnych wydarzeń;
4	Niska jakość przygotowanych dokumentacji aplikacyjnych - brak wiedzy i kompetencji w zakresie przygotowania i realizacji projektów	Realizowanie spotkań oraz warsztatów z potencjalnymi Beneficjentami, przyczyniających się do zwiększania wiedzy na temat działań możliwych do realizacji w ramach LSR, w tym o zasadach i kryteriach udziału w poszczególnych konkursach; Udostępnianie, popularyzacja przykładów wzorcowo zrealizowanych projektów (tzw. dobrych praktyk);
5	Niska ocena LSR lub działań realizowanych przez LGD	Zagwarantowanie możliwości dwustronnej komunikacji LGD ze społecznością lokalną; Stałe podnoszenie wiedzy i kompetencji prze pracowników Biura LGD; Dokonywanie ewentualnych korekt w zakresie funkcjonowania LGD lub zapisów Strategii;

Źródło: Opracowanie własne

Wyniki działań realizowanych w ramach Planu Komunikacji będą upubliczniane przede wszystkim za pomocą Internetu. Raporty i sprawozdania będą okresowo pojawiały się na stronie internetowej LGD, poszczególne informacje będą również publikowane na portalu Facebook. Dodatkowo, LGD dążyć będzie do rozpowszechniania i popularyzacji najciekawszych spośród wszystkich zrealizowanych w ramach Planu Komunikacji działań stanowiących przykład dobrych praktyk, wartych kontynuacji lub powielenia.

Tabela nr 15. Całkowity budżet przewidziany na działania komunikacyjne w okresie realizacji LSR

Lp.	Okres realizacji	Kwota wydatków
1	I poł. 2016 r.	0,00
2	II poł. 2016 r.	8 438,00
3	I poł. 2017 r.	28 095,40
4	II poł. 2017 r.	20 766,60
5	I poł. 2018 r.	18 200,00
6	II poł. 2018 r.	11 850,00
7	I poł. 2019 r.	18 200,00
8	II poł. 2019 r.	11 850,00
9	I poł. 2020 r.	18 200,00
10	II poł. 2020 r.	11 850,00
	SUMA	**147 450,00**

Źródło: Opracowanie własne

PODSUMOWANIE

Zaplanowane do realizacji w ramach Planu Komunikacji działania oraz wskazane środki przekazu mają na celu przede wszystkim dostarczać informacje o działaniach podejmowanych przez LGD w ramach LSR oraz zachęcić i zaangażować społeczność lokalną do aktywnego udziału w rozwijaniu potencjału LGD poprzez aplikowanie o środki PROW i PO RiM na realizację ciekawych pomysłów i projektów.

Wybór działań komunikacyjnych i sposobu ich realizacji został dokonany tak, aby zapewnić udział w procesie komunikacji możliwie szerokiemu gronu odbiorców, przy czym uwzględniono potrzeby rożnych grup docelowych, w tym również grup defaworyzowanych (osób poniżej 25 roku życia, osób w wieku 50+, a także bezrobotnych). LGD dokonała wyboru działań komunikacyjnych oraz odpowiadających im środków przekazu uwzględniając różnorodne, nowoczesne rozwiązania komunikacyjne, w tym także działania umożliwiające pozyskanie informacji zwrotnej ze strony społeczności lokalnej. Przedmiotowy Plan Komunikacji stanowi tym samym ważny element pozwalający włączyć mieszkańców obszaru LGD w osiąganie celów LSR, a w rezultacie przyczyniający się do poprawy, jakości ich życia.

X. INNOWACYJNOŚĆ

Jednym z podstawowych kryteriów wyboru i oceny będzie innowacyjność operacji. Dlatego niezbędne stało się opracowanie w trakcie konsultacji definicji innowacji, która będzie wykorzystywana w procesie oceny operacji.

DEFINICJA INNOWACJI

Za innowację uważa się w szczególności operację, które posiada charakter nowatorski, eksperymentalny, niestandardowy, w nietypowy sposób podchodzącą do wykorzystania lokalnych zasobów, tradycji i przyczyniającą się do pozytywnych zmian na obszarze LSR.

Innowacyjny charakter operacji to nowatorstwo w odniesieniu również do obszaru gminy lub obszaru LGD. Może to oznaczać zastosowanie pomysłów i rozwiązań znanych i stosowanych na innych obszarach, ale mających innowacyjny charakter na terenie LGD.

Przykłady: wytworzenie nowej usługi lub produktu, nadanie nowych funkcji terenom lub obiektom, które dzięki temu będą służyć rozwojowi, społecznemu bądź gospodarczemu, nowatorskie, wcześniej niestosowane wykorzystanie lokalnych zasobów i surowców, wprowadzenie nowoczesnych rozwiązań technicznych i technologicznych, nowy sposób zaangażowania lokalnej społeczności w proces rozwoju lub aktywizacji nowych, grup i środowisk lokalnych. –W przypadku operacji nieposiadającej charakteru innowacyjnego wnioskodawca nie otrzyma punktów.

X.1 Innowacyjność podejścia w ramach LSR

Innowacyjność LSR powinna polegać nie na narzucaniu innowacyjnych rozwiązań, ale na tworzeniu warunków do wyzwalania i ukierunkowywania innowacyjności beneficjentów. Temu celowi służy w niniejszej LSR zarówno wybór i sposób sformułowania przedsięwzięć, jak i zaproponowane kryteria oceny operacji w ramach przedsięwzięć. Założenie to w warunkach polskich stanowi nową jakość, ponieważ po raz pierwszy na taką skalę LSR daje społeczności lokalnej możliwość organizowania się, w celu tworzenia nowej, zintegrowanej wizji rozwoju lokalnego.Nowością jest także proces wdrażania instrumentów LSR zakładający przejecie od administracji odpowiedzialności za sposób redystrybucji środków publicznych. Dzięki temu tworzone są podwaliny prawdziwie obywatelskiego społeczeństwa, biorącego odpowiedzialność za rozwój lokalnych ojczyzn.

Innowacyjność w LSR obszaru LGD Stowarzyszenie „Lider Pojezierza" powinna być postrzegana w kilku płaszczyznach:

- **innowacyjność produktowa** przejawiająca się w:
  - wspieraniu kreowania nowych produktów turystycznych i rekreacyjnych,
  - wykorzystywaniu niepowtarzalnych walorów lokalnych, w szczególności kulturalnych i przyrodniczych do tworzenia produktów lokalnych i produktów wizytówek (rozwijane produkty tradycyjne lub zupełnie nowe koncepcje produktów),
  - rozszerzaniu działalności organizacji pozarządowych lub grup nieformalnych o nowe akcje, wydarzenia, usługi,
- **innowacyjność technologiczna**, odnosząca się do:
  - wykorzystywania nowoczesnych technologii do wytwarzania nowych produktów i promowania obszaru,

    - przywracania tradycyjnych metod wytwarzania dóbr konsumpcyjnych z zastosowaniem nowoczesnych technologii w celu wytwarzania wysoko konkurencyjnych produktów lokalnych,
- **innowacyjność procesowa** polegająca na:
    - nowym zorganizowaniu współpracy pomiędzy podmiotami lokalnymi,
    - tworzeniu trwałych sieci kooperacji pomiędzy lokalnymi podmiotami,
    - wykorzystanie nowych technologii w komunikacji społecznej mieszkańców LGD,
    - łączenia nowych i zaskakujących grup interesów
- **edukacja kreatywna** dotycząca:
    - wzmacniania kompetencji młodych ludzi do generowania i realizowania pomysłów na własny biznes,
    - wzmacniania kompetencji oraz zaangażowania grup defaworyzowanych występujących na obszarze LGD,
    - poznawania doświadczeń innych obszarów wiejskich we wdrażaniu niekonwencjonalnych rozwiązań,
    - wykreowanie i promowanie autorskiego systemu samokształcenia mieszkańców LGD z zastosowaniem najnowocześniejszych technik informatycznych

X.2 Innowacyjność przedsięwzięć w ramach LSR

Tabela nr 16. Innowacyjność przedsięwzięć w ramach LSR

Cele szczegółowe	Planowane przedsięwzięcia		Potencjał innowacyjny
CEL SZCZEGÓŁOWY I: Wspieranie transferu wiedzy, kompetencji i umiejętności	1.1.1	Młodzieżowa Akademia Komunikacji	Projekt skierowany do dzieci i młodzieży. Ideą przedsięwzięcia jest m.in propagowanie postaw przedsiębiorczych i innowacyjnych wśród młodych ludzi przy wykorzystaniu innowacyjnych narzędzi dydaktycznych w tym gier dydaktycznych. Nowatorstwo przedsięwzięcia polega na przekonaniu młodzieży, iż innowacje mogą być tworzone także w tradycyjnych działach gospodarki w oparciu o unikalne zasoby środowiska lokalnego w polaczeniu z nowoczesną technologią. Innowacyjność polega także na przekazywanie takiej wiedzy i takich umiejętności, które będzie można bezpośrednio wykorzystać do rozwiązywania rzeczywistych lokalnych problemów, itp.
	1.1.2	Działania inicjujące innowacyjność i kreatywność, angażujące grupy defaworyzowane.	Charakterystyczną cechą grup defaworyzowanych jest wykluczenie cyfrowe i informacyjne. Celem przedsięwzięcia będzie wskazanie korzyści związanych z rozwojem kreatywności i innowacyjności. Osiągnięte to zostanie za pomocą innowacyjnych rozwiązań dydaktycznych, z wykorzystaniem wiedzy specjalistów z zakresu innowacyjności. Nowatorstwo przedsięwzięcia polega m.in. na przekonaniu wskazanie innego wykorzystania zasobów tradycyjnych sektorów gospodarki może przyczynić się do tworzenia nowych miejsc pracy. Służy także integracji działań partnerstwa trójsektorowego. Pozwala na osiąganie korzyści płynących ze współpracy itp.:
CEL SZCZEGÓŁOWY II: Wsparcie przedsiębiorczości i dywersyfikacja dochodów mieszkańców na obszarze LGD	1.2.1	Wzmocnienie działań i utworzenie marki turystycznej wspomagającej sprzedaż bezpośrednią produktów rolnictwa i rybactwa	Przedsięwzięcie zakłada m.in. tworzenie lub rozwój istniejących już rozwiązań, które wykorzystują różnorodne typy innowacji : • wprowadzanie nowych produktów, • wprowadzanie nowych metod produkcji, • otwarcie nowych rynków zbytu, • ukształtowanie nowych źródeł dostaw surowców lub innych środków, • tworzenie nowych struktur rynkowych w ramach danego rodzaju działalności, • doskonalenie istniejących technologii, • nowe rozwiązania w zarządzaniu i organizacji, • doskonalenie metod przetwarzania produktów lokalnych. • inne
			Nowatorstwo przedsięwzięcia polega m.in. na nowym wykorzystaniu tradycyjnych zasobów gospodarki lokalnej w tym dziedzictwa kulturowego w celu tworzenia nowych miejsc pracy. Służy także integracji działań partnerstwa trójsektorowego. Pozwala na osiąganie korzyści

			płynących ze współpracy: • podnoszenie konkurencyjności na rynku krajowym i zagranicznym, • obniżenie kosztów i ryzyka prowadzonej działalności, • podnoszenie atrakcyjności oferty handlowej, • zwiększenie możliwości kształtowania i wpływania na otoczenie, • zwiększenie możliwości wprowadzania rozwiązań innowacyjnych w obszarze produktów, usług gastronomicznych, technologii, surowców oraz metod działania, • ułatwienia we współpracy ze sferą badawczo rozwojową. • inne
	1.2.2	Rozwój i tworzenie innowacyjnych źródeł dochodu w mikroprzedsiębiorstwach, małych przedsiębiorstwach i alternatywnych gospodarstwach rolnych w tym OZE	Sprzedaż lokalnie wytwarzanej i przetwarzanej żywności nadal stanowi margines gospodarki regionu. Innowacyjność przedsięwzięcia m.in polega na możliwości złagodzenia tych barier rozwoju innowacyjnych form gospodarowania poprzez promowanie projektów: ● integrujących środowiska producenckie we wspólnych, wielopłaszczyznowych działaniach marketingowych ● upowszechnianie wiedz agrotechnicznej i technologicznej, a także praktycznych umiejętności związanych z zakładaniem mikroprzedsiębiorstw opartych na innowacyjnych formach pozarolniczej działalności gospodarczej. ● inne
	1.2.3	Rozwój innowacyjnych źródeł dochodu na obszarze zależnym od rybactwa	Potencjał innowacyjny przedsięwzięcia związany jest m.in z promowaniem operacji, które będą jednocześnie rozwijać tradycyjną działalność rybacką poprzez wprowadzenie nowych narzędzi zarządzania produkcją, dystrybucją i promocją stosowanych w mikro i małych przedsiębiorstwach działających na obszarze zależnym od rybactwa itp.
CEL SZCZEGÓŁOWY I: Podniesienie atrakcyjności infrastruktury turystycznej i sportowej	2.1.1	Tworzenie i rozwój infrastruktury turystycznej i sportowej	Potencjał innowacyjny przedsięwzięcia jest nieograniczony. Realizacja m.in zadania związanego z rozwojem infrastruktury sprzężone być powinno z rozwojem innowacyjnych rozwiązań technicznych jak i technologicznych umożliwiających dostęp i korzystanie z infrastruktury itp.
			Potencjał innowacyjny projektu m.in związany jest z wykorzystaniem innowacyjnych technologii w zakresie komunikacji wykorzystujących sieć internetową dostęp do smartfonów tabletów itp.
CEL SZCZEGÓŁOWY II: Wzmocnienie działań promocyjnych w zakresie walorów historycznych, przyrodniczych i krajobrazowych oraz	2.2.1	Włóczykije, jako ważny element wsparcia promocji obszaru	W regionie jest sporo atrakcji turystycznych wymagających szerokiego rozpropagowania. Innowacyjność projektu m.in polega na: • zintegrowanym podejściu do tej tematyki poprzez promowanie (dzięki kryteriom oceny) rozwiązań łączących w spójnych programach: przywracanie pamięci historycznej, zachowanie folkloru, rozwój twórczości artystycznej, rozwój oferty sportowej i kulturalnej dla dzieci i młodzieży • inne

dziedzictwa kulturowego (w tym kulinarnego).	2.2.2	Wydarzenia historyczne jako łącznik tożsamości mieszkańców obszaru	Potencjał innowacyjny projektu m.in związany jest z wykorzystaniem innowacyjnych technologii w zakresie komunikacji wykorzystujących sieć internetową dostęp do smart fonów, tabletów itp.
	2.2.3	Targii Inicjatyw Lokalnych i Awangardowych TILiA jako cykl działań wzmacniających poczucie wspólnoty i przynależności do obszaru LGD	W regionie jest sporo atrakcji turystycznych wymagających szerokiego rozpropagowania. Innowacyjność projektu m.in polega na: ● zintegrowanym podejściu do tej tematyki poprzez promowanie (dzięki kryteriom oceny) rozwiązań łączących w spójnych programach: przywracanie pamięci historycznej ● tworzeniu nowych możliwości rozwoju innowacyjnych produktów turystycznych w poszczególnych gminach LGD, itp..
CEL SZCZEGÓŁOWY III: Rozwój współpracy międzysektorowej na rzecz rozwoju turystyki	2.3.1	Animacja na rzecz rozwoju produktów turystycznych i oferty turystycznej	Działania na rzecz promocji turystycznej nie są w regionie niczym nowym, jednak są to w większości inicjatywy indywidualnych podmiotów, natomiast skala działań regionalnych, jest bardzo niewielka. Dlatego za innowacyjne można uznać m.in. promowanie w ramach operacji, które będą jednocześnie: promowały region, jako całość, integrowały branże turystyczna tworzyły zintegrowany innowacyjny produkt turystyczny itp.
	2.3.2	Łączenie różnych inicjatyw mieszkańców oraz ich prezentacja i promocja	Potencjał innowacyjny projektu opiera się m.in. na tworzeniu i popieraniu nowych inicjatyw integrujących społeczność lokalną oraz zawierających element oceny skuteczności podejmowanych działań marketingowych.
CEL SZCZEGÓŁOWY IV: Wzmocnienie poziomu zagospodarowania turystycznego rzek, jezior i innych obszarów atrakcyjnych turystycznie (ogólnodostępna infrastruktura turystyczna, sportowa, rekreacyjna)	2.4.1	Wspieranie wspólnych działań polepszających infrastrukturę wodną oraz zagospodarowanie turystyczne rzek i jezior	Przedsięwzięcie oparte zostało na tradycjach kulturowych i historycznych obszaru, aktywności środowisk lokalnych oraz organizacji pozarządowych związanych z turystyką i zasobami wodnymi. Potencjał innowacyjny polega m.in. na tworzeni nowych integrowanych programów w zakresie infrastruktury wodnej oraz zagospodarowania turystycznego rzek i jezior.
CEL SZCZEGÓŁOWY V: Zmniejszenie degradacji środowiska wodnego poprzez zmniejszenie kłusownictwa	2.5.1	Działania związane z polepszeniem bioróżnorodności w zbiornikach wodnych	Potencjał innowacyjny polega m.in. na stosowaniu rozwiązań wdrażających wiedzę umiejętności, które będzie można bezpośrednio wykorzystać do określenia stopnia i ochrony bioróżnorodności zbiorników wodnych i utrzymania lub poprawy tego stanu. Ciekawa forma poprawiająca świadomość społeczną dotycząca bioróżnorodności w zbiornikach i wokół nich.
	2.5.2	Ochrona zasobów wodnych i akwakultury	Potencjał innowacyjny polegający m.in. na zastosowaniu rozwiązań wdrażających wiedzę umiejętności, które będzie można bezpośrednio wykorzystać do określenia stopnia i ochrony zasobów wodnych i akwakultury i poprawy tego stanu(poprzez kryteria oceny). Zastosowanie

			ciekawej formy poprawiającej świadomość społeczną dotyczącą ochrony zasobów wodnych i akwakulturyna obszarach zależnych od rybactwa.
	2.5.3	2.5.3 Promocja dziedzictwa kulturowego rybactwa i akwakultury	Potencjał innowacyjny polega m.in. na stworzeniu realnej szansy na uspołecznienie ochrony przyrody poprzez: - stworzenie warunków materialnych do realizacji oddolnych inicjatyw - zdecydowane promowanie aktywności społecznej na rzecz ochrony zasobów wodnych i dziedzictwa kulturowego rybactwa i akwakultury
CEL SZCZEGÓŁOWY I: Wykreowanie i utworzenie przyjaznych przestrzeni społecznych	3.1.1	Poprawa infrastruktury dziedzictwa lokalnego	Przedsięwzięcie oparte zostało na tradycjach kulturowych i historycznych obszaru, aktywności środowisk lokalnych oraz organizacji pozarządowych. Potencjał innowacyjny przedsięwzięć związany jest m.in z nowymi rozwiązaniami w tym technicznymi i technologicznymi sprzyjającymi poprawie infrastruktury dziedzictwa lokalnego
	3.1.2	Wspieranie inicjatyw tworzących innowacyjne rozwiązania zagospodarowania przestrzeni publicznych	Potencjał innowacyjny oparty jest m.in na wspieraniu tych inicjatyw które oparte będą na nowym innowacyjnym podejściu do problemu zagospodarowania przestrzeni publicznej tak aby była ona bardziej przyjazna i dostępna dla użytkowników itp.
CEL SZCZEGÓŁOWY II: Prowadzenie animacji na rzecz budowy więzi społecznych	3.2.1	Wzmocnienie komunikacji pomiędzy LGD a mieszkańcami obszaru	Potencjał innowacyjny przedsięwzięcia polega na tym że planowane do dofinansowania będą m.in. operacje oparte n innowacyjnych rozwiązaniach dotyczące m.in.: organizacji imprez o znaczeniu lokalnym, wydawania publikacji dotyczących kultury, historii, walorów przyrodniczych, zakupu wyposażenia dla podmiotów działających w sferze sportu, rekreacji i dziedzictwa kulturowego, przeprowadzenia warsztatów, szkoleń, czy konferencji podnoszących kompetencje, rozwijających zainteresowania lub poszerzających wiedzę mieszkańców, itp.
			Potencjał innowacyjny projektu związany jest m.in. z wykorzystaniem innowacyjnych technologii w zakresie komunikacji wykorzystujących sieć internetową dostęp do smart fonów, tabletów itp.
CEL SZCZEGÓŁOWY III: Rozwój współpracy i promocja obszaru LGD Lider Pojezierza	3.3.1	Stymulowanie rozwoju lokalnego poprzez współpracę zewnętrzną	Potencjał innowacyjny projektu związany jest z wykorzystaniem m.in. innowacyjnych narzędzi w realizacji przedsięwzięć związanych z: rozwojem współpracy zewnętrznej m.in. w: ● zintegrowanym podejściu poprzez promowanie rozwiązań łączących w spójnych programach: przywracanie pamięci historycznej, rozwój oferty rekreacyjnej i kulturalnej dla dzieci oraz integrację grup zagrożonych marginalizacją, ● wprowadzeniu spójnego systemu promocji obszaru LGD, ● pobudzeniu kreatywności i pomysłowości inicjatorów organizowanych wydarzeń itp. ,

Źródło: opracowanie własne

ROZDZIAŁ XI. ZINTEGROWANIE

Skuteczne zarządzanie rozwojem lokalnym wymaga **koordynacji podejmowanych działań na szczeblu lokalnym z warunkami tworzonymi przez dokumenty strategiczne wyznaczające kierunki rozwoju regionów a nawet kraju.** Wymaga to także zintegrowania wokół dokumentu różnych grup społecznych. W przypadku tej strategii udało się w poszczególnych celach szczegółowych zintegrować działania podejmowane przez przedsiębiorców, jednostki samorządu terytorialnego, rybaków i rolników.

Zintegrowane strategie lokalne i regionalne opierają się na wykorzystaniu podobieństw warunków działania skali regionu czy mikroregionu i zastosowaniu na tym obszarze podobnej strategii w odniesieniu do wszystkich lub większości podejmowanych działań. Stowarzyszenie „Lider Pojezierza" nie działa w próżni instytucjonalnej – również tworzona przez nią LSR nie jest pierwszym i jedynym dokumentem strategicznym, opracowanym dla danego obszaru. Dlatego należy rozpatrywać go także w szerszym ujęciu regionalnym. Naturalnym rozwiązaniem, zatem, mającym na celu wykorzystanie synergii działań podejmowanych na wszystkich szczeblach rozwoju. Stworzenie skutecznej LSR wymaga zintegrowania jej zapisów z kluczowymi dla rozwoju regionu dokumentami strategicznymi przygotowanymi przez:

a) gminy wchodzące w skład obszaru – np. strategie rozwoju, plany zagospodarowania przestrzennego, plany rozwoju lokalnego, wieloletnie plany inwestycyjne;
b) samorząd województwa – strategie rozwoju regionu, regionalne strategie tematyczne dotyczące rozwoju wybranych branż (np. turystyki, infrastruktury, edukacji);

Gruntowana analiza dokumentów strategicznych pozwoliła na lepsze wpasowanie przyjętych priorytetów rozwoju określonych przez LSR w kierunki rozwoju przyjęte przez samorządy lokalne i regionalne (zobacz Tabela 2.) Dzięki poznaniu założeń niniejszych dokumentów, członkowie LGD posiedli lepszą orientację, jakie konkretne problemy są najbardziej istotne dla społeczności lokalnej i środowiska, w którym żyje, a także – jak je rozwiązać. Wiedza ta pomogła w wyborze kwestii kluczowych dla regionu – po to, aby przygotowana LSR miała charakter zintegrowany i komplementarny w stosunku do działań już podjętych przez inne podmioty. Dzięki takiemu postępowaniu, LGD nie powtórzy działań podjętych już przez inne podmioty, a jednocześnie możliwe będzie uzyskanie synergicznych efektów działań komplementarnych w stosunku do projektów realizowanych przez inne podmioty wzmocnione.

Cele i przedsięwzięcia określone w LSR wynikają z drobiazgowej diagnozy obszaru i wniosków płynących z prac nad przygotowaniem analizy SWOT. Są one ze sobą ściśle powiązane, a rola LGD, jako koordynatora wdrażania LSR zapewnia realizację podejścia zintegrowanego. Integracja w ramach LSR dotyczy przede wszystkim działań prowadzonych w ramach określonych grup działań zwanych przedsięwzięciami.

W ramach niniejszej strategii planuje realizację się grupy działań - przedsięwzięć, które w efekcie mają się przyczynić do realizacji celów ogólnych i osiągnięcia określonej wizji obszaru. Integracja w ramach LSR dotyczy również związków między różnymi partnerami gospodarczymi, społecznymi, publicznymi zaangażowanymi w rozwój lokalny.

We wszystkich przedsięwzięciach zakłada się udział przedstawicieli różnych sektorów w podejmowaniu działań, inwestycji ukierunkowanych na osiągniecie wspólnych celów rozwoju obszaru. Działania wdrażane w ramach LSR będą monitorowane przez LGD zarówno na etapie podejmowania decyzji o wyborze operacji zgodnych z LSR, jak i prowadzenia ewaluacji pod kątem osiąganych wskaźników produktów, rezultatów i oddziaływania na rozwój obszaru.

W celach strategicznych oraz przedsięwzięciach ważne jest osiąganie jak najlepszych efektów poprzez połączenie wysiłków partnerów z różnych sektorów.

Opracowana strategia zakłada realizację kolejnych celów szczegółowych poprzez konsekwentne wdrażanie wybranych przedsięwzięć. Istotą podejmowanych działań jest realizacja kolejnych przedsięwzięć w sposób spójny i kompleksowy, z użyciem różnych metod i zaangażowanych różnych sektorów i partnerów.

Przedsięwzięcia zmierzające do realizacji poszczególnych celów są odpowiedzią na zidentyfikowane szanse i zagrożenia mocne i słabe strony, co pozwala adresowanie ich w kluczowe dla rozwoju regionu problemy.

Tabela nr 17. Integracja podmiotów, zasobów, obszaru

Cel ogólny I: Wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowania
Spójne i kompleksowe podejście: cele szczegółowe tj. I.1. Wspieranie transferu wiedzy, kompetencji i umiejętności I.2.Wsparcie przedsiębiorczości i dywersyfikacja dochodów mieszkańców na obszarze LGD
Użycie różnych metod: M.in. Organizacja szkoleń dla przedsiębiorców, organizacja szkoleń dla grup defaworyzowanych, rybaków, rolników, prowadzenie doradztwa dla wnioskodawców, tworzenie Centrów Przedsiębiorczości Lokalnych, itp.
Zaangażowanie różnych sektorów i partnerów: M.in**.** przedsiębiorcy, rolnicy, rybacy, sektor społeczny NGO, parafie, osoby fizyczne w szczególności z grup defaworyzowanych, sektor publiczny: Urzędy Gmin, instytucje kultury, itp.
Integrowanie różnych zasobów i branż działalności gospodarczej: M.in. prowadzenie specjalistycznych szkoleń dla przedsiębiorców przez specjalistów z różnych dziedzin, współpraca z ZUT w Szczecinie, współpraca z lokalnymi mediami, promowanie projektów wykorzystujących lokalne zasoby, np. Inkubator Kuchenny itp.
Odpowiedź na zidentyfikowaną w analizie SWOT słabą stronę/zagrożenie: m in. słabo rozwinięta sprzedaż bezpośrednia produktów rybactwa i rolnictwa. Brak punktów bezpośredniej sprzedaży, wysoki poziom bezrobocia; niskie kwalifikacje zawodowe i mała przedsiębiorczość mieszkańców
Cel Ogólny II: Zrównoważony rozwój oparty o walory regionu..
Spójne i kompleksowe podejście celów szczegółowych: II.1. Podniesienie atrakcyjności infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej II.2. Wzmocnienie działań promocyjnych w zakresie walorów historycznych, przyrodniczych i krajobrazowych oraz dziedzictwa kulturowego II.3. Rozwój współpracy międzysektorowej na rzecz rozwoju II.4. Wzmocnienie poziomu zagospodarowania turystycznego rzek, jezior i innych obszarów atrakcyjnie turystycznie (ogólnodostępna infrastruktura turystyczna, i rekreacyjna) II.5.Zmniejszenie degradacji środowiska wodnego mającego wpływ na zmianę klimatu.
Użycie różnych metod: wsparcie dla wnioskodawców planujących realizację operacji związanych z budową, przebudową infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej. Realizacja projektów grantowych. W zakresie szkoleń, warsztatów, konferencji, konkursów, strony internetowej, doradztwo,
Zaangażowanie różnych sektorów i partnerów: Sektor społecznego m.in.: PZW, OSP, lokalni twórcy ludowi, stowarzyszenia, osoby z grup defaworyzowanych. Sektor gospodarczy: rolnicy, przedsiębiorcy, rybacy. Sektor publiczny Urzędy Gmin, instytucje kultury. **LSR integruje przynajmniej 3 branże działalności gospodarczej:** ● branżę turystyczną, ● branżę budowlaną, ● branżę rybacką
Integrowanie różnych zasobów i branż działalności gospodarczej: przy budowie i przebudowie obiektów infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej współpracę z lokalnymi przedsiębiorcami z branży: budowlanej, stolarskiej, dekarskiej itp.; przy realizacji szkoleń ze stowarzyszeniami lokalnymi firmami szkoleniowymi, naukowcami z ZUT w Szczecinie.
Odpowiedź na zidentyfikowaną w analizie SWOT słabą stronę /zagrożenie: Niedostosowana do rosnących wymagań turystów infrastruktura noclegowa i gastronomiczna, niski poziom zagospodarowania turystycznego rzek, jezior i innych obszarów atrakcyjnych turystycznie (ogólnodostępna infrastruktura turystyczna i rekreacyjna)

Cel ogólny III: Budowanie otwartej i kreatywnej społeczności
Spójne i kompleksowe podejście celów szczegółowych III.1. Wykreowanie i utworzenie przyjaznych przestrzeni społecznych. III.2. Prowadzenie animacji na rzecz budowy więzi społecznych. III.3. Rozwój współpracy i promocja obszaru LGD Lider Pojezierza
Użycie różnych metod: wsparcie dla wnioskodawców planujących realizację operacji związanych tworzeniem przyjaznej przestrzeni publicznej, animacje, konferencje, szkolenia na rzecz budowy więzi społecznych.
Zaangażowanie różnych sektorów i partnerów: Sektor społecznego m.in.:, OSP, lokalni twórcy, stowarzyszenia, osoby z grup defaworyzowanych. Sektor gospodarczy: rolnicy, przedsiębiorcy, rybacy. Sektor publiczny: Urzędy Gmin, instytucje kultury. LSR integruje przynajmniej 3 branże działalności gospodarczej: ● branżę turystyczną, ● branżę reklamową ● branżę przetwórczą i kulinarną
Integrowanie różnych zasobów i branż działalności gospodarczej: przy tworzeniu przyjaznych przestrzeni społecznych, rekreacyjnych i społecznych w zakresie tworzenia więzi społecznych, współpracę z lokalnymi przedsiębiorcami, rolnikami i rybakami, realizacji szkoleń ze stowarzyszeniami, lokalnymi firmami szkoleniowymi, naukowcami z ZUT w Szczecinie.
Odpowiedź na zidentyfikowaną w analizie SWOT słabą stronę /zagrożenie: Trend do migracji dobrze wykształconych potencjalnych pracowników do dużych miast i za granicę. Duży odsetek ludności wykluczonej lub zagrożonej wykluczeniem społecznym wynikającym głównie z bezrobocia i ubóstwa (od 5% do 19% mieszkańców poszczególnych gmin LGD to klienci OPS) Istnienie obszarów zdegradowanych społecznie (duża liczba mieszkańców będących w grupach defaworyzowanych).

Przeprowadzone konsultacje i współudział szerokiego grona partnerów w procesie powstawania LSR pozwolił dodatkowo na zintegrowanie lokalnych środowisk, które dostrzegają w realizacji strategii szansę na rozwiązanie kluczowych dla siebie i całego regionu problemów. Dotyczy to zarówno sektora społecznego reprezentowanego przez szereg stowarzyszeń lokalnych jak także przedsiębiorców reprezentujących różne sektory w tym: przetwórców, branżę turystyczną, usługową, jednostki samorządowe, rolników i rybaków.
Zintegrowanie poszczególnych celów i przedsięwzięć LSR z założeniami strategii poszczególnych gmin pozwoli na rozszerzenie wpływu podejmowanych działań na obszar całego regionu objętego LSR Zintegrowany charakter LSR pozwali na wykorzystanie endogenicznego potencjału terytorium, jego zasobów i wiedzy. Umożliwi realizację interwencji ukierunkowanych na wyzwania rozwojowe, a jednocześnie precyzyjnie dostosować się do lokalnych uwarunkowań.

Tabela:18. Poziom zintegrowania przedsięwzięć Lokalnej Strategii Rozwoju z dokumentami strategicznymi innych szczebli

Cel ogólny I: Wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowania
Cel szczegółowy I.1. Wspieranie transferu wiedzy, kompetencji i umiejętności
Strategia rozwoju Gmina Barlinek na lata 2015-2020
Cel strategiczny A: Wsparcie i wzmocnienie aktywności przedsiębiorców ukierunkowanej na tworzenie innowacyjnych rozwiązań. Cel operacyjny 1 – Wsparcie rozwoju i dostosowania edukacji zawodowej do potrzeb lokalnych przedsiębiorców
Gmina Boleszkowice
Strategia w trakcie opracowania
Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Lipiany na lata 2008-2020
Cel strategiczny 4 Wzrost jakości kapitału ludzkiego i aktywizacja zawodowa mieszkańców gminy. 4.8. Upowszechnienie kształcenia ustawicznego, jako czynnika oddziaływującego na sytuację na rynku pracy.
Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Myślibórz 2014-2020
Cel strategiczny I. Rozwój przedsiębiorczości i lokalnej gospodarki. I.1. Wspieranie aktywności i przedsiębiorczości mieszkańców. Cel strategiczny II. Poprawa jakości życia mieszkańców. II.2. Doskonalenie warunków i jakości kształcenia
Gmina Nowogródek Pomorski
Strategia w opracowaniu
Gmina Przelewice
Strategia w opracowaniu
Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Recz do roku 2020
Cel operacyjny I.3 Rolnictwo I.3.1 Wspieranie rolnictwa w gminie

I.3.1.2 Wspieranie grup producenckich (np. szkolenia w kierunku dostosowania do wymogów UE). I.3.1.3 Wspieranie działań na rzecz zróżnicowania produkcji rolnej. I.3.1.4. Wykreowanie i wypromowanie produktu lokalnego.
Strategia rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020
Cel strategiczny 5: Budowanie otwartej i konkurencyjnej społeczności. 5.2 Kształtowanie postaw przedsiębiorczych, innowacyjnych i proekologicznych. 5.3 Budowanie społeczeństwa uczącego się.
Strategia Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012-2020
Cel: Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. Podnoszenie umiejętności, poziomu wykształcenia oraz wzrost mobilności zawodowej mieszkańców obszarów wiejskich.
II.2. Wsparcie przedsiębiorczości i dywersyfikacja dochodów mieszkańców na obszarze LGD
Strategia rozwoju Gmina Barlinek na lata 2015-2020
Cel strategiczny A: Wsparcie i wzmocnienie aktywności przedsiębiorców ukierunkowanej na tworzenie innowacyjnych rozwiązań Cel operacyjny 1 – Wsparcie rozwoju i dostosowania edukacji zawodowej do potrzeb lokalnych przedsiębiorców
Strategia rozwoju gminy Bierzwnik na lata 2008-2020
Cel strategiczny 4: rozwój gospodarczy gminy Cel operacyjny 4.3 - Wspieranie rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości. Cel operacyjny 4.4 - utworzenie i wspieranie organizacji otoczenia biznesu wspierających przedsiębiorczość
Gmina Boleszkowice
Strategia w trakcie opracowania
Strategia Rozwoju Gminy Choszczno na lata 2008 - 2020
Cel strategiczny 3 Poszukiwanie alternatywnych form gospodarki rolnej i organizacji produkcji oraz doskonalenie ekonomicznego otoczenia rolnictwa. 3.1. Promocja ekologicznych oraz tradycyjnych gałęzi produkcji rolnej.

Strategia Rozwoju Gmina Krzęcin na lata 2014-2024
Cel operacyjny: Podniesienie poziomu lokalnej przedsiębiorczości oraz atrakcyjności inwestycyjnej
Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Myślibórz 2014-2020
Cel strategiczny I. Rozwój przedsiębiorczości i lokalnej gospodarki 1.3. Wspieranie rozwoju przetwórstwa rolno-spożywczego oraz organizacji rolnych
Gmina Nowogródek Pomorski
Strategia w opracowaniu
Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Pełczyce
Program 1: Rozwój rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego Zadanie 1 – przetwórstwo i marketing produktów rolno-spożywczych
Gmina Przelewice
Strategia w opracowaniu
Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Recz do roku 2020
Cel operacyjny I.6 Rozwój działalności gospodarczej opartej na zasobach lokalnych I.6.1 Wspieranie nowo powstałych inicjatyw gospodarczych. **Cel operacyjny V.3:** Baza turystyczno – rekreacyjna. V.3.2 Wspieranie agroturystyki, ekoturystyki
Strategia rozwoju turystyki powiatu choszczeńskiego na lata 2012-2015 z perspektywą na lata 2016-2020
Priorytet I : tworzenie produktu turystycznego **p**rogram rozwoju Agro i ekoturystyki
Strategia rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020
Cel strategiczny 1 Wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowania

1.1 Wzrost innowacyjności gospodarki. 1.3 Wspieranie współpracy i rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości
Strategia Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012-2020
Cel Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. 1.3. Rozwój przedsiębiorczości i pozarolniczych miejsc pracy z wykorzystaniem potencjału endogenicznego obszarów wiejskich. Cel 4. Wzrost produktywności i konkurencyjności sektora rolno – spożywczego
Cel Ogólny II: Zrównoważony rozwój oparty o walory regionu.
II.1. Podniesienie atrakcyjności infrastruktury turystycznej i sportowej
Strategia rozwoju Gmina Barlinek na lata 2015-2020
Cel strategiczny B: Wykreowanie Barlinka, jako ośrodka turystyki kwalifikowanej o znaczeniu ponadregionalnym w oparciu o zasoby naturalne Cel operacyjny 1 – Stworzenie nowych całorocznych produktów turystycznych w oparciu o wyróżniającą się infrastrukturę turystyczną
Strategia rozwoju gminy Bierzwnik na lata 2008-2020
Cel strategiczny 2: rozwój turystyki, rekreacji i sportu Cel operacyjny: 2.1 - budowa i modernizacja bazy infrastruktury turystycznej (w szczególności rekreacyjnej i sportowej) Cel operacyjny 2.2 – budowa ścieżek turystycznych (samochodowych, rowerowych i pieszych)
Gmina Boleszkowice
Strategia w trakcie opracowania
Strategia Rozwoju Gminy Choszczno na lata 2008 - 2020
Cel strategiczny 4: Korzystanie z potencjału turystycznego gminy Cel szczegółowy 4.1. Rozwijanie lokalnej infrastruktury turystycznej. Cel szczegółowy 4.3. Rozwijanie różnych form turystyki kwalifikowanej.
Strategia Rozwoju Gminy Dębna na lata 2014-2022
Cel strategiczny 1: Infrastruktura komunalna zaspokaja potrzeby mieszkańców

1.1.3. Budowa ścieżek pieszo-rowerowych **Cel strategiczny 3**. Dobrze rozwinięta gospodarka funkcjonuje w czystym i zdrowym środowisku naturalnym 3.2.1. Promocja gospodarcza i turystyczna Gminy
Strategia Rozwoju Gmina Krzęcin na lata 2014-2024
Cel operacyjny: Podniesienie atrakcyjności turystycznej i sportowo-rekreacyjnej
Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Lipiany na lata 2008-2020
Cel strategiczny 3: Zwiększenie turystycznego zainteresowania gminą 3.1. Rozbudowa infrastruktury turystycznej. 3.4. Opracowanie specyfikacji produktu turystycznego na terenie
Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Myślibórz 2014-2020
Cel strategiczny I. Rozwój przedsiębiorczości i lokalnej gospodarki I.4. Wspieranie i promowanie turystyki
Gmina Nowogródek Pomorski
Strategia w opracowaniu
Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Pełczyce
Program 3: Infrastruktura społeczna Zadanie 9 Rozwój kultury i sportu, większe uczestnictwo w kulturze. **Program 5:** Rozwój funkcji turystycznej. Zadanie 1 -Modernizacja istniejącej infrastruktury turystycznej. Zadanie 2 – budowa nowej infrastruktury turystycznej. Zadanie 4 budowa tras rowerowych i turystyki pieszej wg istniejących już projektów
Gmina Przelewice

Strategia w opracowaniu
Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Recz do roku 2020
Cel operacyjny V.3: Baza turystyczno – rekreacyjna. V.3.2 Oznakowanie i budowa ścieżek rowerowych, szlaków edukacyjnych, ekologicznych, pieszych.
Strategia Rozwoju Gminy Trzcińsko-Zdrój na lata 2014-2022
Cel strategiczny 2 Rozwój infrastruktury turystycznej z promocją rekreacji i wypoczynku 2.1 Wykorzystanie potencjału jezior i terenów przyjeziornych. 2.2 Promocja turystyki i rekreacji. 2.3 Wyeksponowanie przestrzeni turystycznej
Strategia rozwoju turystyki powiatu choszczeńskiego na lata 2012-2015 z perspektywą na lata 2016-2020
Priorytet I: tworzenie produktu turystycznego Program rozwoju turystyki aktywnej w nowych formach
II.2. Wzmocnienie działań promocyjnych w zakresie walorów historycznych, przyrodniczych i krajobrazowych oraz dziedzictwa kulturowego
Strategia rozwoju Gmina Barlinek na lata 2015-2020
Cel strategiczny B: Wykreowanie Barlinka, jako ośrodka turystyki kwalifikowanej o znaczeniu ponadregionalnym w oparciu o zasoby naturalne Cel operacyjny 1 – Stworzenie nowych całorocznych produktów turystycznych w oparciu o wyróżniającą się infrastrukturę turystyczną
Strategia rozwoju gminy Bierzwnik na lata 2008-2020
Cel strategiczny 1: rozwój infrastruktury społecznej Cel operacyjny: 1.5 - rozwój życia kulturalnego, współpracy lokalnej, regionalnej i międzynarodowej m.in. w oparciu o dziedzictwo pocysterskie **Cel strategiczny 2**: rozwój turystyki, rekreacji i sportu Cel operacyjny 2.4 - ochrona dziedzictwa pocysterskiego oraz kompleksowe odtwarzanie substancji architektonicznej i walorów krajobrazowych wzgórza klasztornego i jego szeroko pojętego otoczenia jako zwartego zespołu architektoniczno-krajobrazowego i kulturowego wtopionego w życie lokalnej społeczności w oparciu o tradycję cysterską
Gmina Boleszkowice
Strategia w trakcie opracowania

Strategia Rozwoju Gminy Choszczno na lata 2008 - 2020
Cel strategiczny 4: Korzystanie z potencjału turystycznego gminy 4.1. Rozwijanie lokalnej infrastruktury turystycznej. Cel szczegółowy 4.2. Rozwijanie działalności agroturystycznej. Cel szczegółowy 4.3. Rozwijanie różnych form turystyki kwalifikowanej
Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Lipiany na lata 2008-2020
Cel strategiczny 3: Zwiększenie turystycznego zainteresowania gminą**.** 3.2. Ochrona i promocja dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego
Gmina Nowogródek Pomorski
Strategia w trakcie opracowania
Gmina Przelewice
Strategia w trakcie opracowania
Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Recz do roku 2020
Cel operacyjny V.1 Wdrażanie promocji gminy Recz. V.1.1 Realizacja działań promocyjnych
Strategia Rozwoju Gminy Trzcińsko-Zdrój na lata 2014-2022
Cel strategiczny 2: Rozwój infrastruktury turystycznej z promocją rekreacji i wypoczynku. 2.3 Wyeksponowanie przestrzeni turystycznej
Strategia rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020
Cel strategiczny 6 Wzrost tożsamości i spójności społecznej regionu. 6.1 Wzmacnianie tożsamości społeczności lokalnych
II.3. Rozwój współpracy międzysektorowej na rzecz rozwoju
Strategia rozwoju Gmina Barlinek na lata 2015-2020
Cel strategiczny A: Wsparcie i wzmocnienie aktywności przedsiębiorców ukierunkowanej na tworzenie innowacyjnych rozwiązań Cel operacyjny 1 – Wsparcie rozwoju i dostosowania edukacji zawodowej do potrzeb lokalnych przedsiębiorców **Cel strategiczny B:** Wykreowanie Barlinka, jako ośrodka turystyki kwalifikowanej o znaczeniu ponadregionalnym w oparciu o zasoby naturalne

Cel operacyjny 1 – Stworzenie nowych całorocznych produktów turystycznych w oparciu o wyróżniającą się infrastrukturę turystyczną Cel operacyjny 2 – Stworzenie unikatowego produktu turystycznego w Starym Tartaku.
Gmina Boleszkowice
Strategia w trakcie opracowania
Strategia Rozwoju Gminy Choszczno na lata 2008 - 2020
Cel strategiczny 4: Korzystanie z potencjału turystycznego gminy. 4.1. Rozwijanie lokalnej infrastruktury turystycznej. Cel szczegółowy 4.2. Rozwijanie działalności agroturystycznej. Cel szczegółowy 4.3. Rozwijanie różnych form turystyki kwalifikowanej.
Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Lipiany na lata 2008-2020
Cel strategiczny 3: Zwiększenie turystycznego zainteresowania gminą**.** 3.7. Budowa pomostów nad j. Wądół i Chłop.
Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Myślibórz 2014-2020
Cel strategiczny I.Rozwój przedsiębiorczości i lokalnej gospodarki**.** I.4. Wspieranie i promowanie turystyki **Cel strategiczny III.** Poprawa funkcjonalności miasta i gminy. III.1. Poprawa ładu przestrzennego i rewitalizacja przestrzeni publicznej
Gmina Nowogródek Pomorski
Strategia w trakcie opracowania
Gmina Przelewice
Strategia w trakcie opracowania
Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Recz do roku 2020
Cel operacyjny: I.1 Realizacja stref rozwoju gospodarczego. I.1.1 Pozyskiwanie terenów oraz rozbudowa infrastruktury **Cel operacyjny:** Baza turystyczno – rekreacyjna. V.3.1 Przystosowanie infrastrukturalne terenów przy jeziorach Cedynia, Rajsko i Wapnickie do obsługi ruchu turystycznego. V.3.2 Wspieranie agroturystyki, ekoturystyki

Strategia Rozwoju Gminy Trzcińsko-Zdrój na lata 2014-2022
Cel strategiczny 2 Rozwój infrastruktury turystycznej z promocją rekreacji i wypoczynku. 2.1 Wykorzystanie potencjału jezior i terenów przyjeziornych 2.2Promocja turystyki i rekreacji
Strategia rozwoju turystyki powiatu choszczeńskiego na lata 2012-2015 z perspektywą na lata 2016-2020
Priorytet I: tworzenie produktu turystycznego. Program wsparcia rozwoju atrakcji turystycznych i systemu ich marketingu
Strategia rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020
Cel strategiczny 1: Wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowania 1.6 Restrukturyzacja i wspieranie prorynkowych form produkcji rolnej i rybołówstwa
II.4. Wzmocnienie poziomu zagospodarowania turystycznego rzek, jezior i innych obszarów atrakcyjnie turystycznie (ogólnodostępna infrastruktura turystyczna, sportowa, rekreacyjna)
Strategia rozwoju Gmina Barlinek na lata 2015-2020
Cel strategiczny B: Wykreowanie Barlinka, jako ośrodka turystyki kwalifikowanej o znaczeniu ponadregionalnym w oparciu o zasoby naturalne Cel operacyjny 1 – Stworzenie nowych całorocznych produktów turystycznych w oparciu o wyróżniającą się infrastrukturę turystyczną
Gmina Boleszkowice
Strategia w trakcie opracowania
Strategia Rozwoju Gminy Choszczno na lata 2008 - 2020
Cel strategiczny 4: Korzystanie z potencjału turystycznego gminy. 4.3. Rozwijanie różnych form turystyki kwalifikowanej
Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Lipiany na lata 2008-2020
Cel strategiczny 2: Poprawa jakości życia na obszarze gminy**.** Cele szczegółowe: 2.3. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury sportowej i rekreacyjnej.
Gmina Nowogródek Pomorski
Strategia w opracowaniu

Gmina Przelewice
Strategia w opracowaniu
Strategia Rozwoju Gminy Trzcińsko-Zdrój na lata 2014-2022
Cel strategiczny 2 Rozwój infrastruktury turystycznej z promocją rekreacji i wypoczynku. 2.1 Wykorzystanie potencjału jezior i terenów przyjeziornych 2.2 Promocja turystyki i rekreacji
Strategia rozwoju turystyki powiatu choszczeńskiego na lata 2012-2015 z perspektywą na lata 2016-2020
Priorytet I: tworzenie produktu turystycznego Program rozwoju turystyki aktywnej w nowych formach
Strategia Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012-2020
Cel 2: Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej. 2.4. Rozwój infrastruktury społecznej zapewniającej mieszkańcom obszarów wiejskich dostęp do dóbr i usług publicznych
II.5. Zmniejszenie degradacji środowiska wodnego mającego wpływ na zmianę klimatu.
Gmina Boleszkowice
Strategia w trakcie opracowania
Strategia Rozwoju Gminy Choszczno na lata 2008 - 2020
Cel strategiczny 4: Korzystanie z potencjału turystycznego gminy 4.1. Rozwijanie lokalnej infrastruktury turystycznej. Cel szczegółowy 4.2. Rozwijanie działalności agroturystycznej. Cel szczegółowy 4.3. Rozwijanie różnych form turystyki kwalifikowanej
Gmina Nowogródek Pomorski
Strategia w trakcie opracowania
Gmina Przelewice
Strategia w trakcie opracowania

Strategia rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020
Cel strategiczny 4 Zachowanie i ochrona wartości przyrodniczych racjonalna gospodarka zasobami. 4.1 Usuwanie skutków i przeciwdziałania degradacji środowiska
Cel ogólny III: Budowanie otwartej i kreatywnej społeczności
III.1. Wykreowanie i utworzenie przyjaznych przestrzeni społecznych.
Strategia rozwoju gminy Bierzwnik na lata 2008-2020
Cel strategiczny 1: rozwój infrastruktury społecznej Cel operacyjny: 1.5 - rozwój życia kulturalnego, współpracy lokalnej, regionalnej i międzynarodowej m.in. w oparciu o dziedzictwo pocysterskie Cel operacyjny: 1.6 - poprawa stanu i modernizacja infrastruktury kulturalnej **Cel strategiczny 2**: rozwój turystyki, rekreacji i sportu Cel operacyjny 2.4 - ochrona dziedzictwa pocysterskiego oraz kompleksowe odtwarzanie substancji architektonicznej i walorów krajobrazowych wzgórza klasztornego i jego szeroko pojętego otoczenia jako zwartego zespołu architektoniczno-krajobrazowego i kulturowego wtopionego w życie lokalnej społeczności w oparciu o tradycję cysterską
Gmina Boleszkowice
Strategia w trakcie opracowania
Strategia Rozwoju Gminy Dębna na lata 2014-2022
Cel strategiczny 2. Społeczność lokalna jest dobrze wykształcona i bezpieczna. Program 2.3. Sport i rekreacja. 2.3.1. Rozbudowa i remonty bazy sportowej i rekreacyjnej
Strategia Rozwoju Gmina Krzęcin na lata 2014-2024
Cel operacyjny: Podniesienie atrakcyjności turystycznej i sportowo-rekreacyjnej
Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Lipiany na lata 2008-2020
Cel strategiczny 2: Poprawa jakości życia na obszarze gminy. Cele szczegółowe: 2.3. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury sportowej i rekreacyjnej

Cel strategiczny 3: Zwiększenie turystycznego zainteresowania gminą 3.4. Opracowanie specyfikacji produktu turystycznego na terenie gminy.
Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Myślibórz 2014-2020
Cel strategiczny II. Poprawa jakości życia mieszkańców. II.3. Rozwój kultury, sportu i rekreacji na terenie miasta i gminy
Gmina Nowogródek Pomorski
Strategia w trakcie opracowania
Gmina Przelewice
Strategia w trakcie opracowania
Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Recz do roku 2020
Cel operacyjny II.1. Zapewnienie oferty edukacyjnej, kulturalnej i sportowej na wysokim poziomie. **II.1.3.** Sport i rekreacja
Strategia Rozwoju Gminy Trzcińsko-Zdrój na lata 2014-2022
Cel strategiczny 2 Rozwój infrastruktury turystycznej z promocją rekreacji i wypoczynku. 2.1 Wykorzystanie potencjału jezior i terenów przyjeziornych
Strategia rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020
Cel strategiczny 6 Wzrost tożsamości i spójności społecznej regionu. 6.6 Rozwój sportu i rekreacji, promocja zdrowego stylu życia
III.2. Prowadzenie animacji na rzecz budowy więzi społecznych.
Strategia rozwoju Gmina Barlinek na lata 2015-2020
Cel strategiczny A: Wsparcie i wzmocnienie aktywności przedsiębiorców ukierunkowanej na tworzenie innowacyjnych rozwiązań Cel operacyjny 1 – Wsparcie rozwoju i dostosowania edukacji zawodowej do potrzeb lokalnych przedsiębiorców
Strategia rozwoju gminy Bierzwnik na lata 2008-2020
Cel strategiczny 1: rozwój infrastruktury społecznej
Gmina Boleszkowice
Strategia w trakcie opracowania

Strategia Rozwoju Gmina Krzęcin na lata 2014-2024
Cel operacyjny: Wspieranie rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego
Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Myślibórz 2014-2020
Cel strategiczny III. Poprawa funkcjonalności miasta i gminy. III.1. Poprawa ładu przestrzennego i rewitalizacja przestrzeni publicznej
Gmina Nowogródek Pomorski
Strategia w trakcie opracowania
Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Pełczyce
Program 3: Infrastruktura społeczna. Zadanie 1 Zwiększenie dostępności mieszkańców do wszystkich elementów infrastruktury społecznej
Gmina Przelewice
Strategia w trakcie opracowania
Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Recz do roku 2020
Cel operacyjny I.5 Wsparcie inicjatyw mieszkańców oraz system doradczego i szkoleniowego. I.5.1 Inspirowanie do podejmowania i wspieranie inicjatyw mieszkańców **Cel operacyjny V.1** Wdrażanie promocji gminy Recz. V.1.1 Realizacja działań promocyjnych
Strategia rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020
Cel strategiczny 6 Wzrost tożsamości i spójności społecznej regionu. 6.2 Wspieranie rozwoju demokracji lokalnej i społeczeństwa obywatelskiego
III.3. Rozwój współpracy i promocja obszaru LGD Lider Pojezierza
Strategia rozwoju gminy Bierzwnik na lata 2008-2020
Cel strategiczny 1: rozwój infrastruktury społecznej. Cel operacyjny: 1.5 - rozwój życia kulturalnego, współpracy lokalnej, regionalnej i międzynarodowej m.in. w oparciu o dziedzictwo pocysterskie
Gmina Boleszkowice

Strategia w trakcie opracowania
Strategia Rozwoju Gminy Choszczno na lata 2008 - 2020
Cel strategiczny 1 Rozwój przedsiębiorczości. 1.1. Lepsza obsługa przedsiębiorców lokalnych i inwestorów zewnętrznych ze strony administracji publicznej.
Strategia Rozwoju Gmina Krzęcin na lata 2014-2024
Cel operacyjny: Wspieranie rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego
Gmina Nowogródek Pomorski
Strategia w trakcie opracowania
Gmina Przelewice
Strategia w trakcie opracowania
Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy Recz do roku 2020
Cel operacyjny V.1 Wdrażanie promocji gminy Recz. V.1.1 Realizacja działań promocyjnych
Strategia rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020
Cel strategiczny 2 Wzmocnienie mechanizmów rynkowych i otoczenia gospodarczego. 2.4 Wspieranie rozwoju instytucjonalnego, finansowego i usługowego otoczenia biznesu

ROZDZIAŁ XII. MONITORING I EWALUACJA

1. Ogólna charakterystyka zasad i procedur dokonywania ewaluacji oraz monitorowania

Rozdział wskazuje kryteria, narzędzia oraz podmioty odpowiedzialne za planowaną realizację procesu monitoringu i ewaluacji wdrażania LSR oraz funkcjonowania LGD. Kluczowymi kwestiami w aspekcie prowadzonej ewaluacji i monitoringu będzie stałe podnoszenie jakości i efektywności działań mających na celu wdrożenie LSR, której prawidłowa realizacja będzie gwarantem sprawnego wydatkowania środków publicznych oraz możliwość reagowania na zmieniające się warunki otoczenia społeczno-gospodarczego na terenie objętym LSR. Procesowi oceny podlegać będą:

- **główne elementy funkcjonowania LGD** w aspekcie finansowym, rzeczowym i społecznym – badanie i analizowanie podejmowanych przez LGD działań, w tym sposób funkcjonowania stowarzyszenia: efektywność pracy Biura LGD i organów LGD, ocena przebiegu konkursów, sposobu przepływu informacji, ocena pracowników, efektywność promocji i aktywizacji społeczności lokalnej.
- **stan realizacji LSR** - LGD dokonywać będzie systematycznej i obiektywnej oceny LSR, jej założeń, jakości stosowanych kryteriów wyborów i procedur, przebiegu wdrażania, osiągniętych rezultatów z punktu widzenia adekwatności, skuteczności, efektywności, oddziaływania, w tym prawidłowego przebiegu realizowanych przez beneficjentów działań, będących efektem wdrażania strategii.

Monitoring jako proces ciągły i systematyczny, realizowany będzie na bieżąco, w zależności od elementu poddanego monitorowaniu, kwartalnie bądź po zakończeniu operacji lub grantu. Podmiotem odpowiedzialnym za przeprowadzenia działań monitorujących będzie Biuro LGD. Proces monitoringu obejmie gromadzenie i analizowanie informacji ilościowych i jakościowych na temat funkcjonowania LGD oraz stanu realizacji strategii w aspekcie finansowym i rzeczowym, poprzez: analizę stopnia osiągania mierzalnych i weryfikowalnych wskaźników wykonalności strategii, monitorowanie operacyjne na podstawie bezpośrednich rozmów z beneficjentami i wizji lokalnych na miejscu realizacji operacji, wykorzystaniu partycypacyjnych metod ewaluacji oraz monitorowaniu wydatkowanych środków na poszczególne operacje i działania własne LGD. Monitoringiem w szczególności objęte zostaną następujące elementy: wydatkowanie środków na poszczególne cele i przedsięwzięcia LSR, poziom osiągnięcia założeń w zakresie realizacji planu komunikacji, prawidłowość realizacji harmonogramu konkursów oraz poziom realizacji LSR na podstawie mierzalnych i weryfikowalnych wskaźników celów LSR. W ramach monitoringu gromadzone będą dane finansowe (zwłaszcza stan realizacji budżetu) oraz rzeczowe (przede wszystkim stan realizacji wskaźników LSR). Informacje uzyskane w procesie monitoringu dostarczyć mają wiedzy o aktualnych danych co do postępów w realizacji strategii, szczególnie pod kątem ich efektywności i racjonalności.

Ewaluacja będzie serią przeprowadzonych corocznie ćwiczeń analityczno-refleksyjnych, których celem będzie bieżąca analiza procesu wdrażania i jego efektów oraz zmian w otoczeniu LSR. Wyniki ewaluacji wewnętrznej będą podstawą do podejmowania decyzji o ewentualnej zmianie kierunku działań – jeśli to będzie konieczne – oraz stanowić wkład w ewaluację zewnętrzną. Ewaluacja wewnętrzna stanowić będzie uzupełnienie monitoringu o koniecznością interpretację (identyfikację przyczyn ewentualnych problemów), ocenę i rekomendację działań. Ewaluacja wewnętrzna będzie realizowana w oparciu o spotkanie wykorzystujące narzędzia o charakterze refleksyjno-analitycznym na podstawie Podręcznika monitoringu i ewaluacji LSR jako warsztat refleksyjny. Materiałem do pracy będą dokumenty z procesu realizacji przygotowane przez pracowników LGD. Warsztat będzie przeprowadzany na początku każdego roku kalendarzowego. Warsztat prowadzony będzie na podstawie wskazówek podanych w Wytycznej w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach PROW na lata 2014-2020 Wyniki płynące z ewaluacji oraz analizy danych zasilą sprawozdanie roczne z realizacji LSR za rok poprzedni. Strategia zakłada **zaangażowanie społeczności lokalnej w realizację procesu ewaluacji**. Metody partycypacyjne wdrożono już na poziomie tworzenia strategii, poprzez włączenie społeczności lokalnej w każdy kluczowy etap opracowywania LSR. Ewaluacja on-going i ex-post przewiduje badania także opinii beneficjentów, uczestników projektów oraz społeczności lokalnej obszaru LSR, poprzez realizację spotkań i warsztatów, ankiet szkoleniowych, oraz analizę sprawozdań z realizacji. W proces ewaluacji i monitoringu dopuszcza się zaangażowanie podmiotu zewnętrznego. Jednak, co do zasady monitoring i ewaluację prowadzić będzie LGD we własnym zakresie. W załączniku „Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu" wskazano szczegółowo

elementy podlegające ewaluacji i monitorowaniu, określono czas, w jakim zostanie przeprowadzona ewaluacja oraz monitoring, a także wskazano sposób i okres pomiaru. szczegółowo elementy podlegające ewaluacji i monitorowaniu, określono czas, w jakim zostanie przeprowadzona ewaluacja oraz monitoring, a także wskazano sposób i okres pomiaru.
Ewaluację zewnętrzną przewiduje się jednokrotnie w latach 2020-2022 na podstawie aktualnie obowiązującej Wytycznej w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach PROW na lata 2014-2020

Załącznik nr 1. Procedura aktualizacji LSR
Celem procedury jest ustalenie zasad dostosowywania zapisów Lokalnej Strategii Rozwoju do zmieniających się wymogów prawnych, aktualizacja danych dotyczących obszaru oraz korekta zapisów wynikająca z ewaluacji wdrażania LSR. W planie komunikacji przewidziane są działania mające na celu pozyskanie informacji o funkcjonowaniu LGD i realizacji LSR. Dane będą zbierane w formie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD, pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie.
Dodatkowe informacje o efektach LSR zbierane będą od potencjalnych wnioskodawców oraz mieszkańców. Pozyskane w ten sposób informacje zostaną wykorzystane do aktualizacji LSR, aktualizacji kryteriów wyboru operacji, procedur oraz ewentualnej zmiany funkcjonowania poszczególnych organów LGD czy Biura LGD. W sytuacji zaistnienia problemów z wdrażaniem LSR, a także potencjalnego pojawienia się sytuacji niesatysfakcjonującej akceptacji społecznej wdrożone zostaną środki zaradcze wskazane w niniejszej procedurze.
Ponieważ LSR będzie wdrażana w latach 2016-2023, konieczne jest wyznaczenie przeglądów śródokresowych LSR. W okresie tym na obszarze LGD mogą zachodzić szerokie zmiany społeczno-gospodarcze wynikające z szeregu niezależnych od LGD czynników.
W proces aktualizacji LSR zaangażowane zostaną:

- Członkowie LGD
- Mieszkańcy obszaru objętego LSR
- Partnerzy społeczni, gospodarczy i przedstawiciele sektora publicznego
- Beneficjenci
- Biuro LGD
- Organy LGD
-

W związku z tym, zrealizowane zostaną dwa przeglądy śródokresowe, które mogą zakończyć się koniecznością aktualizacji LSR:
przegląd 1 – ostatni kwartał 2018 r. i przegląd 2 – ostatni kwartał 2021 r. Podczas dokonywania aktualizacji LSR dopuszcza się możliwość przesunięcia środków finansowych między poszczególnymi przedsięwzięciami, jeśli potrzeba ta będzie wynikać bezpośrednio z zebranych informacji i przeprowadzonych na ich podstawie analiz przez zespół ds. budowy LSR. Procedura przedstawia schemat działań wymaganych przy dokonywaniu zmian w LSR oraz formularze niezbędne do przyjęcia zmian przez Zarząd Stowarzyszenia.

1. Wnioski dotyczące aktualizacji LSR składane są do Biura LGD na odpowiednim formularzu, umieszczonym na stronie
2. Zarząd LGD (we współpracy z pracownikami Biura LGD) sprawdza wnioski, a następnie w przypadku akceptacji zmian, podejmuje decyzję o przystąpieniu do aktualizacji strategii. Wszystkie osoby oraz instytucje z obszaru LSR i działające na obszarze LSR, a także członkowie LGD mają prawo do wniesienia uwag do aktualizacji Lokalnej Strategii Rozwoju.
3. Za zebranie i opracowanie propozycji zmian do LSR odpowiada Biuro LGD. Biuro LGD przedstawia Zarządowi złożone propozycje aktualizacji LSR po uwzględnieniu wszystkich uwag, następnie Zarząd podejmuje uchwałę o przyjęciu lub odrzuceniu propozycji zmian LSR.
4. Zarząd może dodatkowo podjąć decyzję o zleceniu ekspertom zewnętrznym analizy związanej z koniecznością aktualizacji dokumentów Stowarzyszenia.
5. W przypadku pozytywnego rozpatrzenia zmian w LSR Zarząd LGD zgłasza zmiany do Zarządu Województwa.

6. W przypadku zgłoszenia przez ZW uwag do zgłoszonych zmian w LSR, LGD zobowiązana jest do uwzględnienia zgłoszonych uwag i ponownego ich przedłożenia ZW w wymaganym terminie.
7. W wyjątkowych przypadkach dopuszcza się możliwość zatwierdzenia zmian w LSR przez Zarząd Stowarzyszenia przed uzyskaniem pisemnej akceptacji ZW. W takim przypadku Uchwała wejdzie w życie z chwilą uzyskania akceptacji ZW.

W przypadku, gdy zakres zmian dokonywanych w LSR podyktowany będzie zmianą obowiązujących przepisów prawa oraz innymi czynnikami mającymi wpływ na realizację LSR, w granicach obowiązującego prawa i wytycznych, oraz jeśli zmiany nie będą miały charakteru merytorycznego, nie będzie konieczności konsultowania zmian ze społecznością lokalną oraz zachowania punktów od 1 do 7. Biuro LGD przedstawia Zarządowi złożone propozycje aktualizacji LSR, następnie Zarząd podejmuje uchwałę o przyjęciu lub odrzuceniu propozycji zmian LSR.

ROZDZIAŁ XIII. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

W celu zdiagnozowania czy w opracowywanej LSR nie ma przesłanek do stwierdzenia wystąpienia znaczącego ryzyka negatywnego oddziaływania na środowisko, w tym na obszary Natura 2000 w związku z realizacją przedsięwzięć, bądź innych działań nim objętych poddano jej zapisy analizie ze szczególnym uwzględnieniem celów, przedsięwzięć i kryteriów wyboru. Przy rozważeniu konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wzięto pod uwagę uwarunkowania wynikające z art.49 ustawy z dnia 3 października 2008r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. z 2013r., poz.1235 ze zm.), a mianowicie:

a) charakter działań przewidzianych w projektowanym dokumencie – nie wyznacza on skonkretyzowanych ram dla przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, a jego istotą jest m.in. doprowadzenie do ożywienia społeczno – gospodarczego obszarów wiejskich poprzez aktywizację mieszkańców oraz poprawę uczestnictwa tych osób w życiu społecznym i gospodarczym.
b) rodzaj i skalę oddziaływania na środowisko – realizacja zadań wskazanych w Strategii będzie rozłożona w czasie (od 2014 do 2020) i przestrzeni. Z racji programowo – organizacyjnego charakteru analizowanego projektu dokumentu nie przewiduje się wystąpienia oddziaływań na środowisko w związku z realizacją jego ustaleń.
c) cechy obszaru objętego oddziaływaniem na środowisko – projektowany dokument obejmuje gminy Barlinek, Bierzwnik, Boleszkowice, Choszczno, Dębno, Krzęcin, Lipiany, Myślibórz, Nowogródek Pomorski, Pełczyce, Przelewice, Recz, Trzcińsko-Zdrój, w granicach, których znajdują się obszary chronione, jednakże przy tak ogólnych zapisach dokumentu strategicznego można uznać, iż w wyniku realizacji założeń dokumentu nie wystąpią negatywne oddziaływania na środowisko. Ponadto, w dalszych etapach inwestycyjnych poszczególne przedsięwzięcia będą miały, w miarę potrzeb, przeprowadzone oceny oddziaływania na środowisko w celu wykluczenia negatywnego oddziaływania.

Biorąc pod uwagę powyższe, realizacja ustaleń dokumentu Lokalna Strategia Rozwoju (LSR) na lata 2014-2020 nie spowoduje negatywnego oddziaływania na środowisko i formy ochrony przyrody, w tym nie spowoduje znaczącego oddziaływania na obszary Natura 2000, tj. nie wpłynie na stan i zachowanie gatunków i siedlisk będących przedmiotem ich ochrony, należy uznać, że LSR **nie wymaga przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.**

	KTO WYKONUJE?	JAK SIĘ WYKONUJE?	KIEDY?	OCENA
Elementy poddane badaniu	**Wykonawca badania**	**Źródła danych i metody ich zbierania**	**Czas i okres dokonywania pomiaru**	**Analiza i ocena danych**
Elementy funkcjonowania LGD podlegające ewaluacji				
Plan komunikacji	Biuro LGD, Zarząd LGD (ocena własna)	Badania ankietowe w trakcie szkoleń i warsztatów oraz pozostałe dokumenty wynikające z realizacji Planu komunikacyjnego (wydruk ze strony internetowej, listy obecności, pojedyncze egzemplarze materiałów informacyjnopromocyjnych, wydruk newsletterów, kopie artykułów w prasie lokalnej i inne).	Ocena w trzech pomiarach zgodnie z Planem Działania w latach: 2018, 2021 i finalny pomiar wskaźnika 2023. Okres objęty pomiarem: po roku 2018 będzie obejmował lata 2016-2018; po roku 2021 będzie obejmował lata 2019-2021; na koniec wdrażania LSR, czyli ok 2023 roku będzie obejmował lata 2016-2023 i będzie zgodny z harmonogramem Planu Komunikacji.	Ocena stopnia realizacji Planu Komunikacyjnego oraz jego wpływu na wdrażanie LSR, oraz określenie dziedziny, w których Plan komunikacyjny powinien zostać ulepszony. Stopień satysfakcji uczestników z jakości prowadzonych działań - analiza skuteczności prowadzonych działań w kontekście uzyskanego wsparcia przez osoby korzystające usług szkoleniowych LGD. Ocena znajomości LGD w środowisku lokalnym.
Funkcjonowanie Biura oraz skuteczność promocji, doradztwa i aktywizacji społeczności lokalnej, pracownicy Biura LGD	Zarząd LGD Komisja Rewizyjna LGD, Walne Zebranie Członków (ocena własna)	Opinia Zarządu, ankiety szkoleniowe, karty doradztwa indywidualnego, ankiety on-line, Sprawozdania z realizacji projektów własnych oraz funkcjonowania i aktywizacji.	Ocena w trzech pomiarach zgodnie z Planem Działania w latach: 2018, 2021 i finalny pomiar wskaźnika 2023. Okres objęty pomiarem: po roku 2018 będzie obejmował lata 2016-2018; po roku 2021 będzie obejmował	Ocena poprawności działalności Biura, określająca skuteczność realizowanych zadań w odniesieniu do założeń LSR oraz zadań Biura. (rzetelne i terminowe wypełnianie obowiązków wskazanych w umowie, realizacja LSR zgodnie z harmonogramem, inicjatywa, uczestnictwo w posiedzeniach, przestrzeganie regulaminu, jakość świadczonych usług) Ocena

			lata 2019-2021; na koniec wdrażania LSR czyli ok 2023 roku będzie obejmował lata 2016-2013.	skuteczności promocji LGD oraz działań wdrażanych w ramach aktywizacji LSR i projektów własnych – skuteczność animacji społeczności i projektów własnych. Rzetelne i terminowe wypełnianie obowiązków wskazanych w umowie
Funkcjonowanie Zarządu LGD		Sprawozdanie Zarządu z działalności / opinia Komisji Rewizyjnej, Walne Zebranie Członków, anonimowe ankiety	Ocena w trzech pomiarach zgodnie z Planem Działania w latach: 2018, 2021 i finalny pomiar wskaźnika 2023.	Ocena pracy członków zarządu, aktywność i udział w posiedzeniach, zaangażowanie w realizację zadań oraz wpływ na lokalną społeczność.
Elementy wdrażania LGD podlegające ewaluacji				
Cele i wskaźniki określone w LSR	Biuro LGD (ocena własna), Zarząd LGD, Komisja Rewizyjna	Dane z ankiet monitorujących i rozmowy bezpośrednie z beneficjentami, Sprawozdania z realizacji operacji, Wnioski o rozliczenie grantu. Wizytacje na miejscu realizacji operacji	Na bieżąco w całym okresie wdrażania, po zakończeniu operacji lub grantu. Wizyty monitorujące będą się odbywały minimum raz w czasie trwania każdego projektu.	Stopień realizacji wskaźników określonych w LSR . Weryfikacja czy poprawnie realizowana jest umowa na dofinansowanie LSR. Sprawdzenie czy LGD zbliża się do osiągnięcia wyznaczonych celów.
Harmonogram rzeczowo-finansowy	Biuro LGD, Zarząd LGD (ocena własna)	Zestawienia ogłaszanych naborów – baza danych Biura LGD	Na bieżąco w całym okresie wdrażania, raz na kwartał. Okres objęty pomiarem: kwartał poprzedzający	Zgodność ogłaszania konkursów z harmonogramem konkursów LSR, ocena stopnia realizacji zadań wdrażania w ramach LSR.
Jakość stosowanych procedur wyboru i kryteria wyboru operacji stosowanych	Biuro LGD, Zarząd LGD (ocena własna)	Wewnętrzne rejestry danych LGD, dane księgowe, sprawozdania finansowe z przeprowadzonych grantów i operacji, wnioski o płatność.	Na bieżąco w całym okresie wdrażania, raz na kwartał. Okres objęty pomiarem: kwartał	Systematyczna obserwacja stopnia wykorzystania środków finansowych, realizacji budżetu LSR. Weryfikowanie czy środki LSR wydatkowane są zgodnie z

przez LGD			poprzedzający	przeznaczeniem. Dotyczyć to będzie operacji i grantów.
Budżet LSR	Biuro LGD, Zarząd LGD (ocena własna)	Licznik odwiedzin strony internetowej, statystyki administratora strony.	Na bieżąco w całym okresie wdrażania, raz na kwartał. Okres objęty pomiarem: kwartał poprzedzający	Skuteczność przekazywania, uzyskiwania informacji na temat działalności LGD mierzona liczbą odwiedzających i zamieszczanych materiałów www.liderpojezierza.pl
Elementy funkcjonowania LGD podlegające monitorowaniu				
Poziom realizacji rzeczowej LSR w odniesieniu do mierzalnych i weryfikowalnych wskaźników celów LSR	Biuro LGD (ocena własna)	Dane z ankiet monitorujących i rozmowy bezpośrednie z beneficjentami/Sprawozdanie z realizacji operacji/Wniosek o rozliczenie grantu. Wizytacje na miejscu realizacji operacji.	Na bieżąco w całym okresie wdrażania, po zakończeniu operacji lub grantu Na bieżąco	Stopień realizacji wskaźników określonych w LSR. Zgodność ogłaszania konkursów z harmonogramem
Stopień realizacji harmonogramu ogłaszanych konkursów Stopień wykorzystania		Zestawienia ogłaszanych konkursów – baza danych Biura LGD.		Zgodność ogłaszania konkursów z harmonogramem konkursów LSR, ocena stopnia realizacji zadań wdrażania w ramach LSR
Budżet LSR - wydatkowanie środków na poszczególne cele i przedsięwzięcia LSR Wskaźniki realizacji LSR		Wewnętrzne rejestry danych LGD, dane księgowe, sprawozdania finansowe z przeprowadzonych grantów i operacji.		Systematyczna obserwacja stopnia wykorzystania środków finansowych, realizacji budżetu LSR. Weryfikowanie czy środki LSR wydatkowane są zgodnie z przeznaczeniem. Dotyczyć to będzie operacji i grantów.
Zainteresowanie stroną internetową		Licznik odwiedzin strony internetowej, statystyki administratora strony.		Skuteczność przekazywania/ uzyskiwania informacji na temat działalności LGD mierzona liczbą

LGD Działania promocyjne				odwiedzających i zamieszczanych materiałów www.liderpojezierza.pl
Poziom osiągnięcia założeń Planu Komunikacji		Analiza ankiet ze szkoleń i warsztatów, opinie beneficjentów, , wydruki ze strony www, wewnętrzne dane.		Poprawność realizacji zaplanowanych celów i zadań komunikacyjnych, efekty działań komunikacyjnych, szczególnie stopień satysfakcji uczestników z jakości prowadzonych działań szkoleniowych i warsztatowych.

Załącznik nr 2. Konstrukcja budżetu LSR w podziale na cele i przedsięwzięcia.

Tabela nr 3. Konstrukcja budżetu LSR w podziale na cele i przedsięwzięcia

Cel ogólny	Cel szczegółowy	Przedsięwzięcie	Działanie/typ operacji						
			PROW				PO "RYBACTWO i MORZE"		
			19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”	19.3 „Przygotowanie i realizacja działań w zakresie współpracy z lokalna grupą działania „	19.4 „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji”	Razem PROW	Realizacja LSR	Współpraca	RAZEM PROW i PO "RYBACTWO i MORZE"
Wzrost innowacyjności i	***1.1 Wspieranie transferu wiedzy, kompetencji i***	***1.1.1 Młodzieżowa Akademia Komunikacji***	**0,00**	**15000,00**	**0,00**	**75280,66**	**0,00**	**0,00**	**75280,66**

	umiejętności	***1.1.2 Działania inicjujące innowacyjnośc i kreatywność, angażujące grupy defaworyzowane.***	**60280,66**	**0,00**	**0,00**				
	1.2 Wsparcie przedsiębiorczości i dywersyfikacja dochodów mieszkańców na obszarze LGD	***1.2.1 Wzmocnienie działań i utworzenie marki turystycznej wspomagającej sprzedaż bezpośrednią produktów rolnictwa i rybactwa lub utworzenie inkubatora kuchennego***		**50 000,00**	**0,00**	**50000,00**	**24298,37**	**0,00**	**74298,37**
		1.2.2 Rozwój i tworzenie innowacyjnych źródeł dochodu w mikroprzedsiębiorstwach, małych przedsiębiorstwach i alternatywnych gospodarstwach rolnych w tym OZE	**2283736,33**	**0,00**	**3 900,00**	**2287636,33**	**0,00**	**0,00**	**2287636,33**
		1.2.3 Rozwój innowacyjnych źródeł dochodu na obszarze zależnym od rybactwa	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**346779,68**	**0,00**	**346779,68**

Cel ogólny: II. Zrównoważony rozwój oparty o zasoby regionu.	***2.1 Podniesienie atrakcyjności infrastruktury turystycznej i sportowej***	***2.1.1 Tworzenie i rozwój infrastruktury turystycznej i sportowej***	**1663101,97**	**334 700,00**	**0,00**	**1997801,97**	**0,00**	**0,00**	**1997801,97**
	2.2 Wzmocnienie działań promocyjnych w zakresie walorów historycznych, przyrodniczych i krajobrazowych oraz dziedzictwa kulturowego (w tym kulinarnego).	***2.2.1 Włóczykije, jako ważny element wsparcia promocji obszaru***	**0,00**	**15 000,00**	**0,00**	**15 000,00**	**0,00**	**0,00**	**15 000,00**
		2.2.2 Wydarzenia historyczne jako łącznik tożsamości mieszkańców obszaru	**18 829,67**	**0,00**	**0,00**	**18 829,67**	**0,00**	**0,00**	**18 829,67**
		2.2.3 Targii Inicjatyw Lokalnych i Awangardowych TILiA jako cykl działań wzmacniających poczucie wspólnoty i przynależności do obszaru LGD	**11534,96**	**0,00**	**22 500,00**	**34034,96**	**0,00**	**0,00**	**34034,96**
	2.3 Rozwój współpracy międzysektorowej na rzecz rozwoju turystyki	***2.3.1 Animacja na rzecz rozwoju produktów turystycznych i oferty turystycznej***	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**

		2.3.2 Łączenie różnych inicjatyw mieszkańców oraz ich prezentacja i promocja	**11658,54**	**0,00**	**0,00**	**11658, 54**	**0,00**	**0,00**	**11658,54**
	2.4 Wzmocnienie poziomu zagospodarowania turystycznego rzek, jezior i innych obszarów atrakcyjnych turystycznie (ogólnodostępna infrastruktura turystyczna, sportowa, rekreacyjna)	*2.4.1 Wspieranie wspólnych działań polepszających infrastrukturę wodną oraz zagospodarowanie turystyczne rzek i jezior*	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**443417,22**	**0,00**	**443417,22**
	2.5 Zmniejszenie degradacji środowiska wodnego	*2.5.1 Działania związane z polepszeniem bioróżnorodności w zbiornikach wodnych*	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**48664,05**	**0,00**	**48664,05**
		2.5.2 Ochrona zasobów wodnych i akwakultury	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**38625,00**	**0,00**	**38625,00**
		2.5.3. Promocja dziedzictwa kulturowego rybactwa i akwakultury	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**0,00**	**18 000,00**	**18 000,00**

Cel ogólny: III. Budowanie otwartej i kreatywnej społeczności	***3.1 Wykreowanie i utworzenie przyjaznych przestrzeni społecznych***	***3.1.1 Poprawa infrastruktury dziedzictwa lokalnego***	**151206,70**	**0,00**	**0,00**	**151206,70**	**0,00**	**0,00**	**151206,70**
		3.1.2 Wspieranie inicjatyw tworzących innowacyjne rozwiązania zagospodarowania przestrzeni społecznych	**63457,05**	**0,00**	**1687,50**	**65144,55**	**0,00**	**0,00**	**65144,55**
	3.2 Prowadzenie animacji na rzecz budowy więzi społecznych	***3.2.1 Wzmocnienie komunikacji pomiędzy LGD a mieszkańcami obszaru***	**10784,33**	**0,00**	**680 052,50**	**690836,83**	**0,00**	**0,00**	**690836,83**
	3.3 Rozwój współpracy i promocja obszaru LGD Lider Pojezierza	***3.3.1 Stymulowanie rozwoju lokalnego poprzez współpracę zewnętrzną***	**22409,79**	**15 000,00**	**0,00**	**37409,79**	**0,00**	**0,00**	**37409,72**
RAZEM			**4 297 000,00**	**429 700,00**	**708 140,00**	**5 434 840,00**	**901 784,31**	**18 000,00**	**6 354 624,31**

Źródło: opracowanie własne

Załącznik nr 3. Zakładane wskaźniki w oparciu o planowany budżet działań komunikacyjnych(finansowanych w ramach poddziałania Koszty bieżące i aktywizacji) oraz planowane efekty działań komunikacyjnych wraz z budżetem

Cel komunikacji	Nazwa działania komunikacyjnego	Adresaci działania komunikacyjnego (grupy docelowe)	Środki przekazu	Wskaźniki realizacji działań komunikacyjnych	Planowane efekty działań komunikacyjnych	Termin	Budżet
				liczba działań	liczba osób objętych działaniem		w PLN
Cel 1) Dostarczenie bieżącej informacji o działaniach podejmowanych przez LGD: **-bieżące informowanie o stanie realizacji** **-popularyzacja wiedzy o konkursach, zasadach i kryteriach** **-rozpowszechnianie dobrych praktyk**	1a) Kampania informacyjna	- mieszkańcy LGD (osoby w wieku poprodukcyjnym, osoby pracujące) - rolnicy - rybacy - przedsiębiorcy - grupy defaworyzowane 50+, - organizacje pozarządowe (m.in. NGO, OSP) - JST - kościoły i związki wyznaniowe	Artykuły w gazecie	Liczba artykułów – 18	Liczba poinformowanych osób - 105 304	1. I poł. 2017 2. II poł. 2017 3. I poł. 2018 4. II poł. 2018 5. I poł. 2019 6. II poł. 2019 7. I poł. 2020 8. II poł. 2020	28 000,00

		- mieszkańcy LGD (dzieci, młodzież, osoby pracujące) - rolnicy - rybacy - przedsiębiorcy - organizacje pozarządowe - JST	Strona internetowa	Liczba stron internetowych – 1	Liczba poinformowanych osób – 300 000	Działanie realizowane na bieżąco	4 000,00
		- mieszkańcy LGD - przedsiębiorcy - organizacje pozarządowe - grupy defaworyzowane +25	Portal social media Facebook	Liczba portali social media – 1	Liczba poinformowanych osób – 1 000	Działanie realizowane na bieżąco	0,00
		- mieszkańcy LGD - rolnicy - rybacy - przedsiębiorcy - grupy defaworyzowane +25	Newsletter	Liczba newsletterów – 20	Liczba poinformowanych osób - 1 000	Działanie realizowane będzie 2 razy na półrocze	0,00
		- Lokalni Liderzy - grupy nieformalne - mieszkańcy LGD - przedsiębiorcy	Spotkania w Gminach	Liczba zrealizowanych spotkań – 75	Liczba poinformowanych osób – 1 000	1. II poł. 2016 2. I poł. 2017 3. II poł. 2017 4. I poł. 2018	2 250,0 0

		- grupy defaworyzowane				5. II poł. 2018 6. I poł. 2019 7. II poł. 2019 8. I poł. 2020 9. II poł. 2020 10. I poł. 2021 11. II poł. 2021 12. I i II poł. 2022	
		- zakładki w zależności od dedykowanej grupy	Strona Internetowa – wraz z dedykowaną zakładką	Liczba stron internetowych z dedykowaną zakładką – 1	Liczba poinformowanych osób – 20932	Działanie realizowane na bieżąco	0,00
		- Lokalni Liderzy - grupy nieformalne	Portal social media Facebook	Liczba portali social media – 1	Liczba poinformowanych osób – 250	Działanie realizowane na bieżąco	0,00
		- Lokalni Liderzy - grupy nieformalne	Konkursy tematyczne	Liczba zrealizowanych konkursów – 5	Liczba uczestników konkursu – 20	1. II poł. 2016 2. II poł. 2017 3. II poł. 2018 4. II poł. 2019 5. II poł. 2020	5 000,00

Cel 1) Dostarczenie bieżącej informacji o działaniach podejmowanych przez LGD: **- rozpowszechnianie dobrych praktyk**	1b) Publikacja z dobrymi praktykami	- mieszkańcy LGD - przedsiębiorstwa - JST - turyści	Wersja elektroniczna publikacji	Liczba publikacji – 1	Liczba poinformowanych osób – 3 000	I poł. 2018	3 000,00
		- Mieszkańcy LGD - Organizacje pozarządowe - Grupy defaworyzowane +25 - Lokalni Liderzy - JST - Organizacje pozarządowe - Turyści - Przedsiębiorcy	Internetowa mapa dobrych praktyk	Liczba map dobrych praktyk – 1	Liczba poinformowanych osób – 83726	Działanie realizowane na bieżąco	0,00
		- Mieszkańcy LGD - Organizacje pozarządowe - Grupy defaworyzowane +25 - Lokalni Liderzy - JST - Organizacje pozarządowe	Oznakowanie dobrych praktyk – tabliczki informacyjne	Liczba znakowani (tabliczek informacyjnych) – 39	Liczba poinformowanych osób – 105 304	1. II poł. 2019 2. I poł. 2020 3. II poł. 2020	8 100,00

		- turyści - Przedsiębiorcy					
		- Mieszkańcy LGD - Grupy defaworyzowane - +25 - Turyści	Publikacje rysunkowe dedykowane	Liczba publikacji 1	Liczba poinformowanych osób – 3 000	I poł. 2018	7 000,00
Cel 1) Dostarczenie bieżącej informacji o działaniach podejmowanych przez LGD: **- uzyskanie informacji zwrotnej na temat oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD**	1c) Badania satysfakcji wnioskodawcy	- Uczestnicy szkoleń	Ankiety elektroniczne i papierowe do wypełnienia po każdym spotkaniu konsultacyjnym przez uczestników	Liczba zamieszczonych na stronie ankiet – 1	Liczba respondentów badania – 2 000	Działanie realizowane na bieżąco	0,00
Cel 2) Edukacja potencjalnych beneficjentów w zakresie zasad i procedur aplikowania o środki w ramach LSR poprzez:	2a) Spotkania na temat konkursów zasad i kryteriów	- Rolnicy - Rybacy - Przedsiębiorcy - Grupy defaworyzowane (+25, 50+, bezrobotni)	Prezentacje członków organu decyzyjnego lub pracownikó w biura LGD	Liczba zrealizowanych prezentacji – 14	Liczba poinformowanych osób – 135	1. II poł. 2016 2. I poł. 2017 3. II poł. 2017 4. I poł. 2018 5. II poł. 2018	4 500,00

a) prezentację zasad aplikowania o środki i lokalnych kryteriów wyboru projektów, b) upowszechnianie wiedzy o poprawnym sposobie realizacji projektów, c) uzyskanie informacji zwrotnej na temat oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD.		- Lokalni Liderzy - Grupy nieformalne (m.in. koła gospodyń wiejskich)				6. I poł. 2019 7. II poł. 2019 8. I poł. 2020 9. II poł. 2020 10. I poł. 2022	
		- rolnicy - rybacy - Grupy nieformalne (m.in. koła gospodyń wiejskich) - Liderzy lokalni - JST - Przedsiębiorcy	Opracowanie kompendium wiedzy dotyczącego naborów	Liczba opracowań – 1	Liczba poinformowanych osób – 3 000	I poł. 2017	7 000,00
		- Mieszkańcy LGD - Organizacje pozarządowe - Grupy defaworyzowane +25 - Lokalni Liderzy - JST - Organizacje pozarządowe - turyści - Przedsiębiorcy	Komplet materiałów promocyjnych (standy +tablice informacyjne)	Liczba kompletów – 13	Liczba poinformowanych osób – 105 304	I poł. 2017	8 000,00

		- Uczestnicy szkoleń - Mieszkańcy LGD - Organizacje pozarządowe - Grupy defaworyzowane +25 - Lokalni Liderzy - JST - Organizacje pozarządowe - turyści - Przedsiębiorcy	Gadżety z marką LGD do rozdania	Liczba akcji przygotowywania gadżetów – 4	Liczba poinformowanych osób – 105 304	1.I poł. 2017 2. I poł. 2018 3. I poł. 2019 4. I poł. 2020	45 000,00
		- przedsiębiorcy - rolnicy - rybacy - JST - grupy defaworyzowane - Lokalni liderzy - organizacje pozarządowe - grupy nieformalne	Wykonanie FAQ na stronie internetowej, utrzymanie funkcji konsultacji mailowych	Liczba nowych funkcjonalności strony internetowej – 1	Liczba poinformowanych osób – 83726	Działanie realizowane na bieżąco	0,00
		- przedsiębiorcy - rolnicy - organizacje pozarządowe - rybacy - Lokalni Liderzy	Szkolenia osób zaangażowanych w realizację i wdrażanie LSR	Liczba zrealizowanych warsztatów – 52	Liczba uczestników warsztatów/szkoleń – 500, w tym 300 liczba osobodni szkoleń wynikających z Planu szkoleń	1. II poł. 2016 2. I poł. 2017 3. II poł. 2017 4. I poł. 2018 5. II poł. 2018	25 600,00

		- grupy defaworyzowane - grupy nieformalne - JST - pracownicy biura - członkowie rady				6. I poł. 2019 7. II poł. 2019 8. I poł. 2020 9. II poł. 2020 10. I poł. 2021 11. II poł. 2021 12. I i II poł. 2022 13. I poł. 2023	
		- przedsiębiorcy - rolnicy - rybacy - JST - grupy defaworyzowane - Lokalni liderzy - organizacje pozarządowe - grupy nieformalne	Film instruktażowy WLOG	Liczba filmów instruktażowych – 6 (po jednym WOPP z każdego działania + po jednym z każdego WOP z każdego działania)	Liczba poinformowanych osób – 83 726	1. I poł. 2017 2. I poł. 2018 3. I poł. 2019	0,00

Źródło: opracowanie własne

Załącznik Nr 4. Plan działania.

CEL OGÓLNY I	Lata	2016-2018			2019-2021			2022-2023			RAZEM 2016-2023		Program	Poddziałanie /zakres Programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w EURO	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w EURO	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w EURO	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w EURO		
Cel szczegółowy 1													PROW/ PO MiR	
Przedsięwzięcie 1.1.1	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	1	100	15 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	15 000,00	PROW	Współpraca MAK
	Liczba LGD biorących udział w projekcie	11	100		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	11,00			
Przedsięwzięcie 1.1.2	Liczba utworzonych Centrów Przedsiębiorczości Lokalnych	13	100	60 280,66	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	13,00	60 280,66	PROW	Realizacja LSR
	Liczba szkoleń	52	100 100		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	52,00		PROW PROW	Realizacja LSR Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 1				75280,66			0,00			0,00		75 280,66		
Cel szczegółowy 2														

	Liczba operacji wspierających rozwój sieci w zakresie krótkich łańcuchów żywnościowych lub rynków lokalnych	-	-	-	1	100	24 298,37	0,00	0,00	0,00	1,00	24 298,37	PO MiR	Realizacja LSR
	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	-	-	-	0	0	0,00	1,00	100,00	50 000,00	1,00	50 000,00	PROW	Współpraca Ekomuzea
	Liczba konferencji, targów, oraz wyjazdów studyjnych – odbywających się poza terenem LGD	-	-	-	0	0	0,00	6,00	100,00		6,00			
Przedsięwzięcie 1.2.2	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	8	40	867 697,78	12	100	1167643,20	0	0	248395,35	20,00	2283736,33	PROW	Realizacja LSR
	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na Odnawialne Źródła Energii	0	0		16	80		4	100,00		20,00		PROW	Realizacja LSR
	Liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	17,00	43,6		8,00	62,5		39	100		64,00		PROW	Realizacja LSR

	Liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	10	50		10	50		0	0		20,00		PROW	Realizacja LSR
	Liczba szkoleń	5	38	1 500,00	5	76	1 500,00	3	100	900,00	13,00	3 900,00	PROW	Aktywizacja
Przedsięwzięcie 1.2.3	Liczba szkoleń	0	0	0,00	2	100	0,00	0	0	0,00	2,00	0,00	PO RiM	Realizacja LSR
	Liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	0	0	0,00	8,00	100,00	346779,68	0,00	0,00	0,00	8,00	346779,68	PO RiM	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 2				869 197,78			1540221,25			299295,35		2708714,38		
Razem cel ogólny I				944478,44			1540221,25			299295,35		2783995,04		
CELOGÓLNY II	**Lata**	**2016-2018**			**2019-2021**			**2022-2023**			**RAZEM 2016-2023**		**Program**	**Poddziałanie /zakres Programu**
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł) EURO	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł) EURO	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie(zł) EURO	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie (zł) EURO		
Cel szczegółowy 1													PROW/ PO MiR	

Przedsięwzięcie 2.1.1	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	1,00	100,00	40 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	40000,00	PROW	Współpraca Jie skrenda
	Liczba nowych lub przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej	16,00	32,00	608142,04	10,00	52,00	141 703,43	24,00	100	900756,50	50,00	1650601,97	PROW	Realizacja LSR
	Liczba nowych tras tematycznych	0,00	0,00	0,00	2,00	100,00	12500,00	0,00	0,00	0,00	2,00	12 500,00		Realizacja LSR
	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	0,00	0,00	0,00	3,00	100,00	40000,00	0,00	0,00	0,00	3,00	40 000,00	PROW	Współpraca Megality
	Liczba wydarzeń/imprez/ Liczba tras tematycznych	0,00	0,00		1,00	100,00					1,00			
	Liczba projektów wspołpracy	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	100,00	249 700,00	1,00	249 700,00	PROW	Projekt współpracy PAL
	Liczba projektów współpracy	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	100,00	5000,00	1,00	5000,00	PROW	Projekt współpracy wyjazd studyjny

Razem cel szczegółowy 1			648 142,04		194203,43		115545 6,50		1997801,97					
Cel szczegółowy 2														
Przedsięwzięcie 2.2.1	Liczba utworzonych nowych aplikacji	1,00	100,00	15000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	15 000,00	PROW	Współpraca MAT
	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	1,00												
Przedsięwzięcie 2.2.2.	Liczba operacji realizujących wydarzenia historyczne	9,00	100,00	18829,67	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	9,00	18829,67	PROW	Realizacja LSR
Przedsięwzięcie 2.2.3	Liczba wydarzeń/imprez	0,00	0,00	0,00	1,00		11534,96				1,00	11534,96		
	Liczba spotkań/wydarzeń adresowanych do mieszkańców	3,00	100,00	22500,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	3,00	22 500,00	PROW	Aktywizacja
Razem cel szczegółowy 2				56329,67			11534,96			0,00		67864,63		
Cel szczegółowy 3														
Przedsięwzięcie 2.3.1	Liczba spotkań/wydarzeń(w tym on-line) adresowanych do mieszkańców	8,00	61,00	0,00	5,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	13,00	0,00	PROW	Aktywizacja
Przedsięwzięcie 2.3.2	Liczba wydarzeń/imprez	0,00	0,00	0,00	2,00	100,00	11658,54	0,00	0,00	0,00	2,00	11658,54	PROW	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 3				0,00			11658,54			0,00		11658,54		
Cel szczegółowy 4														

Przedsięwzięcie 2.4.1	Liczba operacji w zakresie wspierania i wykorzystywania atutów środowiska naturalnego na obszarach rybackich, w tym operacji na rzecz łagodzenia zmiany klimatu	0,00	0,00	0,00	12,00	100,00	443417,22	0,00	0,00	0,00	12,00	443417,22	PO MiR	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 4				0,00			443417,22	,		0,00		443417,22 4		
Cel szczegółowy 5														
Przedsięwzięcie 2.5.1	Liczba operacji w zakresie wspierania i wykorzystywania atutów środowiska naturalnego na obszarach rybackich, w tym operacji na rzecz polepszenia bioróżnorodności w zbiornikach wodnych	0,00	0,00	0,00	4,00	100,00	48664,05	0,00	0,00	0,00	4,00	48664,05	PO MiR	Realizacja LSR
Przedsięwzięcie 2.5.2	Liczba operacji w zakresie wspierania ochrony zasobów wodnych i akwakultury	0,00	0,00	0,00	4,00	100,00	38625,00	0,00	0,00	0,00	4,00	38625,00	PO MiR	Realizacja LSR

Przedsięwzięcie 2.5.3	Liczba wydarzeń w zakresie dziedzictwa kulturowego na obszarach rybackich	2,00	100,00	18 000,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2,00	18 000,00	PO MiR	Współpraca
Razem cel szczegółowy 5				18 000,00			87289,05			0,00		105289,05		
Razem cel ogólny II				722 471,71			748103,20			1155456,50		2626031,41		
CEL OGÓLNY III	**Lata**	**2016-2018**			**2019-2021**			**2022-2023**			**RAZEM 2016-2023**		**Program**	**Poddziałanie /zakres Programu**
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł) EURO	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie (zł) EURO	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie(zł) EURO	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie (zł)EURO		
Cel szczegółowy 1													PROW/ PO MiR	
Przedsięwzięcie 3.1.1	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim	2,00	40,00	51 203,22	3,00	100,00	100003,48	0,00	0,00	0,00	5,00	151206,70	PROW	Realizacja LSR
Przedsięwzięcie 3.1.2	Liczba zrealizowanych operacji obejmujących wysposażenie, budowę oraz modernizację infrastruktury mającej na celu szerzenie lokalnej kultury, turystyki,	0,00	0,00	0,00	29,00	100,00	63457,05	0,00	0,00	0,00	29,00	63457,05	PROW	Realizacja LSR

	rekreacji i dziedzictwa lokalnego													
	Liczba spotkań/wydarzeń adresowanych do mieszkańców	10,00	31,00	512,50	23,00	100,00	1 175,00	0,00	0,00	0,00	33,00	1 687,50	PROW	Aktywizacja
Razem cel szczegółowy 1				51 715,72			164635,53			0,00		216351,25		
Cel szczegółowy 2														
Przedsięwzięcie 3.2.1	Liczba uczestników konkursu	12,00	60,00	750,00	8,00	100,00	500,00	0,00	0,00	0,00	20,00	1250,00	PROW	Aktywizacja
	Liczba spotkań / wydarzeń adresowanych do mieszkańców	13,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	13,00	0,00	PROW	Aktywizacja
	Liczba wydarzeń/imprez	0,00	0,00	0,00	13,00	100,00	10784,33	/0,00	0,00	0,00	13,00	10784,33	PROW	Realizacja LSR
	Liczba działań wzmacniających komunikację	33,00	33,00	146 702,00	71,00	66,00	221 081,00	53,00	100,00	311 019,5	157,00	678 802,5	PROW	Aktywizacja
Razem cel szczegółowy 2				147 452,00			232365,33			311019,50		690836,83		
Cel szczegółowy 3														
Przedsięwzięcie 3.3.1	Liczba konferencji/targów /prezentacji oraz wyjazdów studyjnych(odbywających się poza	2,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2,00	0,00	PROW	aktywizacja
		5,00	50,00	10203,60	5,00	100,00	12206,19	0,00	0,00	0,00	10,00	22409,79	PROW	Realizacja LSR

	terenem LGD) z udziałem przedstawicieli LGD													
	Liczba wydarzeń/imprez	1,00	100,00		-	-	-	-	-	-	1,00			
	Liczba zrealizowanych projektów współpracy	-	-	-	1,00	100,00		0,00	0,00	0,00	1,00			
	Liczba wydarzeń/imprez	0,00	0,00	0,00	1,00	100,00	15 000,00	0,00	0,00	0,00	1,00	15 000,00	PROW	Współpraca Akademia Ty
Razem cel szczegółowy 3				10203,60			27206,19			0,00		37409,78		
Razem cel ogólny III				209371,32			424207,05			311 019,5		944597,87		
Razem LSR				1878617,87			2720120,79			1755885,65		6 354 624,31		
Razem planowane wsparcie na przedsięwzięcia dedykowane tworzeniu i utrzymaniu miejsc pracy w ramach poddziałania Realizacja LSR PROW													% budżetu poddziałania Realizacja LSR	

Program	**Kwota 2014-2020**
Współpraca PROW	429 700,00
Realizacja LSR	4 297 000,00

Aktywizacja	708 140,00
Współpraca PO RYBY	18000
PO RYBY	901784,31
RAZEM	**6 354 624,31**

Załączniki do LSR

1. **Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu**
2. **Plan działania**
3. **Budżet LSR**
4. **Plan komunikacji**